

แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

นายปราโมทย์ น้อยวัน

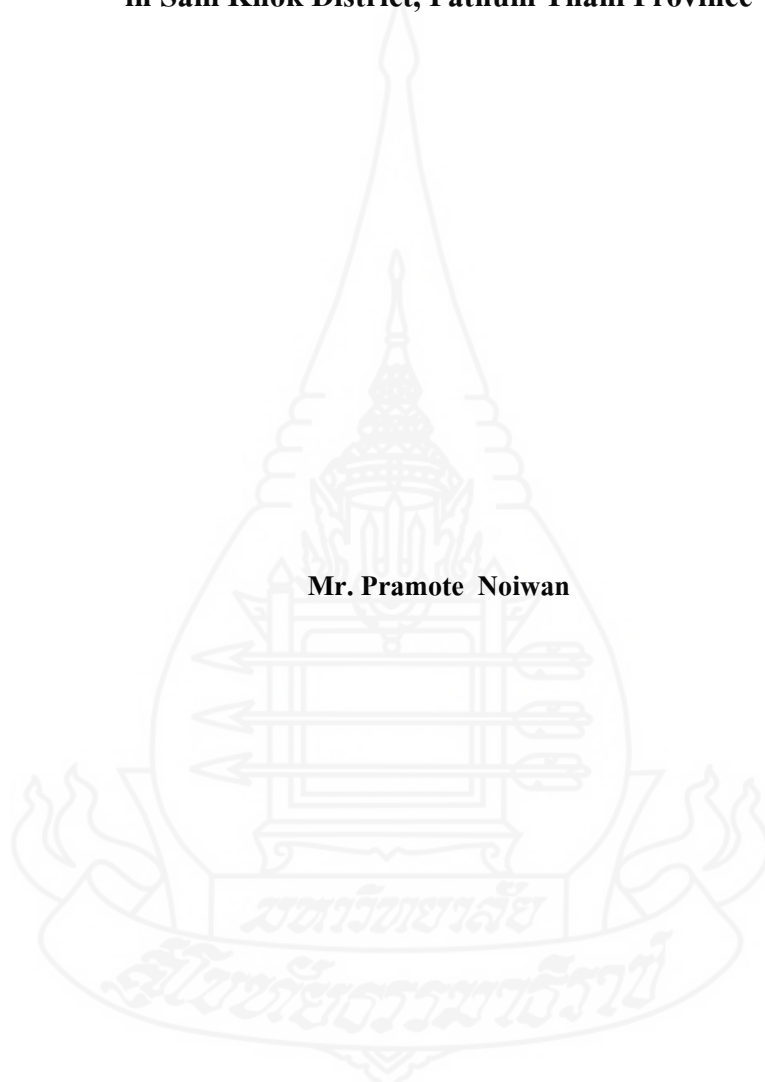

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2554

**Guidelines for Learning Resource Center Management
in Sam Khok District, Pathum Thani Province**

Mr. Pramote Noiwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement for
the Degree of Master of Education in Nonformal Education

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย นายปราโมทย์ น้อยวัน รหัสนักศึกษา 2522600028

ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษานอกระบบ)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สารีพันธุ์ ศุภวรรณ

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักศึกษา ข้าราชการ พระสงฆ์ และประชาชนในอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทั้ง 11 ตำบล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 404 คน ได้มาจากการดักถ่วง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แยกตามรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่าด้านบุคลากร ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ด้านงบประมาณ ควรได้รับการจัดสรรจากรัฐและภาคชุมชนอย่างเหมาะสม ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอ ด้านบริหารจัดการ ควรเป็นในรูปแบบคณะกรรมการที่ได้รับเลือกจากชุมชน และมีการแบ่งโครงสร้างการทำงานอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ แนวทาง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามโคก ปทุมธานี

Thesis title: Guidelines for Learning Resource Center Management in Sam Khok District, Pathum Thani Province

Researcher: Mr. Pramote Noiwan; **ID:** 2522600028;

Degree: Master of Education (Non-formal Education);

Thesis advisors: (1) Dr. Sarepan Supawan, Associate Professor;

(2) Dr. Wirathep Pathumcharoenwattana, Assistant Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The purpose of this research was to study guidelines for community learning resource center management in Sam Khok District, Phatum Thani Province.

The research population comprised local organization executives, school administrators, teachers, students, government officials, monks, and people in all 11 sub-districts of Sam Khok District, Pathum Thani Province. The research sample consisted of 404 people obtained from the above-mentioned population by systematic and random sampling methods. The employed research instruments were a questionnaire and a focus group discussion note taking form. Statistics for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, one-way analysis of variance, and Scheffe method of pair-wise comparison.

Research findings were as follows: The research sample had opinions that the community learning resource center management was at the highest level for all of the management aspects, namely, the personnel, the budget, the materials and equipment, and the general administration. As for guidelines for community learning resource center management, the suggested guidelines were as follows: regarding the personnel aspect, qualified personnel who are well-informed on local condition should be provided for each community learning resource center, and training programs for personnel development should be organized regularly; regarding the budget aspect, the state sector and the local community sector should provide appropriate financial supports to the community learning resource center; regarding the materials and equipment aspect, sufficient materials and equipment should be provided; and regarding the general administration aspect, the administrative model should be that of the executive board consisting of members elected by the community, and the learning resource center should have a systematic and appropriate administrative structure.

Keywords: Guidelines, Community learning resource center, Sam Khok, Pathum Thani

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สารีพันธุ์ สุภวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ดร. นฤมล ตันธสุเรศรัษฎ์ และคณาจารย์จากสาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำ วิทยานิพนธ์ และให้กำลังใจตลอดมาจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึก ซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณอย่างใจจริง มา ณ โอกาสนี้ ด้วย

ขอขอบคุณปลัดอำเภออาวุโส ปลัดฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่พนักงานอำเภอสามโคก นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาลตำบลบางเตย เจ้าหน้าที่พนักงานเทศบาล ท่านเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ จากทุกวัด ท่านผู้อำนวยการและคณะครูโรงเรียนต่างๆ ท่านผู้อำนวยการศึกษานอกระบบ อำเภอสามโคก ครูและนักศึกษาประจำศูนย์การเรียนชุมชนอำเภอสามโคก คณะกรรมการ กศน. ตำบลบางเตย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนในตำบลบางเตย ที่มีส่วนร่วมใน การให้ข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว ซึ่งเป็นกำลังใจสำคัญและ เป็นผู้ให้การสนับสนุนการศึกษามาโดยตลอด

คุณค่า และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่สนับสนุนทุนการศึกษาและเป็นสถานที่ให้ความรู้ และขอมอบ ให้กับผู้สนใจทุกท่าน

ปราโมทย์ น้อยวัน

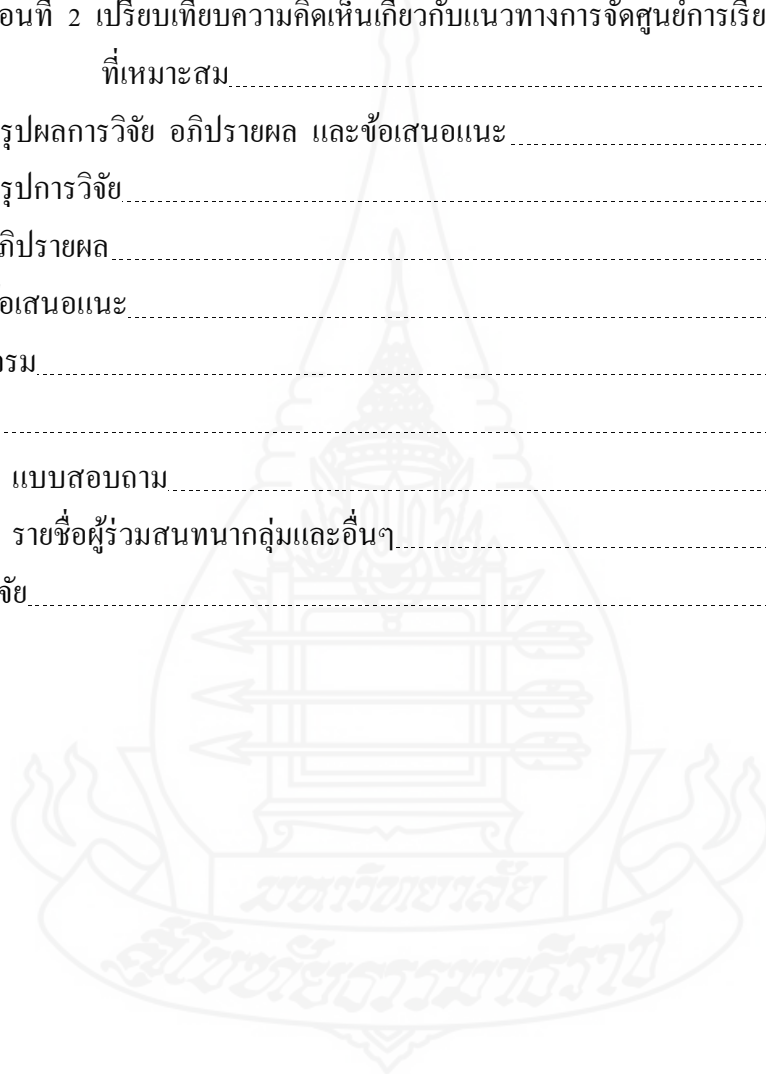
มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต	7
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย	16
แหล่งการเรียนรู้ชุมชน	29
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	44
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	64
การจัดองค์กรและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ	68
ข้อมูลชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	85
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	94
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	104
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	104
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	104
การเก็บรวบรวมข้อมูล	106
การวิเคราะห์ข้อมูล	107

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	108
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	108
ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เหมาะสม.....	115
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	126
สรุปการวิจัย.....	126
อภิปรายผล.....	133
ข้อเสนอแนะ.....	136
บรรณานุกรม.....	138
ภาคผนวก.....	144
ก แบบสอบถาม.....	145
ข รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มและอื่นๆ.....	155
ประวัติผู้วิจัย.....	160

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 โครงการและกิจกรรมหลักที่จัดโดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	71
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	108
ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านบุคลากร.....	110
ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านงบประมาณ.....	111
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่.....	112
ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการบริหารจัดการ.....	113
ตารางที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้านการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร.....	115
ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม ของด้านงบประมาณ.....	116
ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของบุคลากร ทางการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และบุคคลทั่วไปที่เหมาะสมของด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่.....	116
ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมของ คณะกรรมการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการบริหารจัดการ.....	117

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมโลกกำลังเผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนส่งผลถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของทุกคนในสังคม ดังนั้น การพัฒนาคนให้มีศักยภาพและรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากสังคมหรือองค์กรใดมีคนที่มีความรู้สูงย่อมได้เปรียบในการที่จะช่วยกันขับเคลื่อนสังคมหรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย การพัฒนา ‘คน’ หรือ ‘ทรัพยากรมนุษย์’ เป็นการพัฒนาที่สำคัญที่สุด และถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าและยั่งยืนเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนด้านอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาอื่นใดก็ตามย่อมยากที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้หากมีการละเลยและมองข้ามการพัฒนาคนให้มีศักยภาพมีคุณธรรม จริยธรรม การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาทั้งปวง การศึกษาเป็นหนทางแห่งการพัฒนาชีวิตและสร้างความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน หรือ การศึกษาตามอัธยาศัย เพราะจะช่วยเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความสามารถให้แก่แต่ละบุคคล ดังนั้น การศึกษาจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงแค่จบจากโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ แต่จะต้องส่งเสริมให้ทุกคนได้เรียนอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะจบการศึกษาในระบบไปแล้วก็ตาม โดยโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้มีทัศนคติแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งตาย การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มืออยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์ เราสามารถเลือกที่จะศึกษาเรียนรู้ได้ในช่วงเวลาต่าง ๆ ของชีวิตตามความต้องการและเหมาะสม การศึกษาเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ทั้งในครอบครัว วัด ชุมชน สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และแหล่งอื่นๆ เราจะเห็นได้ว่าการศึกษา

ตลอดชีวิตกลายเป็นความจำเป็นของทุกคนในยุคปัจจุบัน เพื่อให้สามารถก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทย ทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต และส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ปรากฏชัดใน ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างยั่งยืน“ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่มุ่งเน้น การพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ โดยการสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุก กลุ่มวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้ด้วยการสร้างวัฒนธรรมการ เรียนรู้ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่จะนำไปสู่การยกระดับ คุณภาพชีวิต และความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอด ชีวิต การสร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพได้ อย่างทั่วถึง รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก และ การจัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่นและชุมชน อย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของ ชุมชนด้วยตนเอง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด ชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัด กิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ของคนในชุมชน ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการ พัฒนาแบบพึ่งตนเอง การเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับ การศึกษาตามรูปแบบที่ต้องการ มีความยืดหยุ่นหลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ เป็นการ จัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้สามารถจัดได้อย่างหลากหลาย โดยอาจใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น เรียนรู้จากวิทยากร จากสื่อเช่นวิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน คอมพิวเตอร์ แบบเรียนสำเร็จรูป หนังสือพิมพ์ การประชุม การอบรม เป็นต้น ทั้งนี้ จะต้อง สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ของคนไทยอย่างเป็น ระบบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการ เรียนรู้ โดยเฉพาะการส่งเสริมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีคุณภาพ ทุกระดับ

และทุกประเภทการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนผลักดันให้คนไทยได้มีการศึกษาตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ซึ่งระบุว่า ให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้ว หรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้แล้วแต่กรณี และในมาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ให้ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

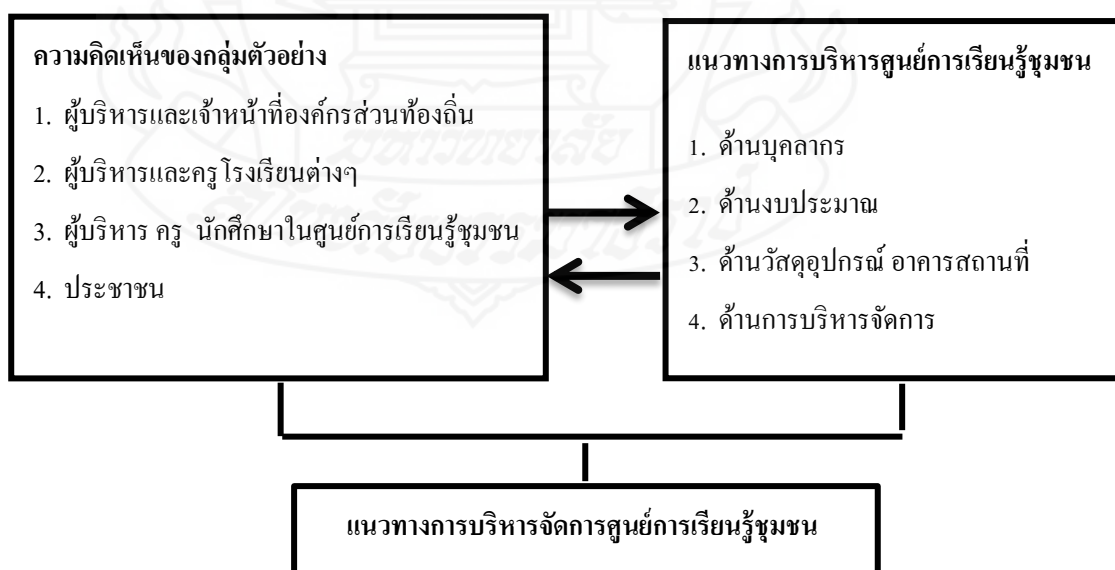
อำเภอสามโคก เป็นอำเภอที่มีขนาดเล็กที่สุดของจังหวัดปทุมธานี ตั้งมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางอำเภอ ในเขตอำเภอสามโคก มีศาลากลางธรรมชาติและคลองชลประทานหลายสาย มีตำบล 11 ตำบล คือ ตำบลบางเตย ตำบลสามโคก ตำบลเชียงรากน้อย ตำบลท้ายเกาะ ตำบลบ้านปทุม ตำบลบางกระบือ ตำบลเชียงรากใหญ่ ตำบลบ้านจิว ตำบลคลองควาย ตำบลบางโพธิ์เหนือ ตำบลกระแหง รวม 58 หมู่บ้าน เป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมานับร้อยๆปี รวมทั้งมีแหล่งประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ และนำศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก เฉพาะที่อำเภอสามโคกเอง ก็มีแหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งชุมชนเก่าแก่ มีวัฒนธรรมประเพณีมอญที่เก่าแก่ เป็นแหล่งความรู้ที่น่าสนใจ และสมควรเก็บรักษาไว้ อย่างไรก็ตาม การที่อำเภอสามโคก มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีประเพณีเก่าแก่ และเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ทำให้มีศักยภาพที่จะทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ กล่าวคือเป็นทั้งที่เก็บรวบรวมความรู้และศูนย์การจัดกิจกรรมเพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืนของความรู้นั้น ซึ่งในปัจจุบันการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยังไม่มีการจัดการศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาให้บริการ ขาดการบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบรวมทั้งขาดการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะหาแนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเน้นด้านการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม ด้านการให้บริการและการจัดกิจกรรม ด้านการประเมินผล และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ผลจากการศึกษา จะได้แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีให้มีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านบุคลากร
- 2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านงบประมาณ
- 2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการบริหารจัดการ
- 2.5 เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งสมควรนำมาเป็นกรอบแนวคิดนั้น ประกอบด้วย บุคลากร วัสดุ อาคารสถานที่ งบประมาณ และการบริหารจัดการ ดังกรอบแนวคิด

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนในอำเภอสามโคก ผู้บริหาร ครูและนักศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 11 ตำบล

4.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วน (stratified random sampling) และกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างของครูที่ มอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 404 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบหาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ

4.3 การวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาในเรื่องการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำหรับอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในชุมชน

5.2 แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง การศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร การบริหารจัดการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ

5.3 การบริหารด้านบุคลากร หมายถึง การจัดกำลังคน การบริหารจัดการด้านการวางแผนกำลังคน และผู้รับผิดชอบในการสรรหาบุคคลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.4 การบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ หมายถึง วัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่ ที่นำมาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนการดำเนินงานต่างๆ โดยมีการบริหารการใช้งานอย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ

5.5 การบริหารด้านงบประมาณ หมายถึง การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายและควบคุมการดำเนินงานด้านงบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมาย ระเบียบกฎเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

5.6 การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ การสรรหาคณะกรรมการ การกำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรมและการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.7 คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง คณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้คือ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเป็นประธานกรรมการ กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการ พนักงานส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นคณะกรรมการ และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

5.8 บุคลากรด้านบริหาร หมายถึง ครู ผู้เรียน สังกัดโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

5.9 บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึงผู้ที่มีหน้าที่หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

5.10 บุคลากรอื่นๆ หมายถึง ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่มีหน้าที่ใดๆเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

6.2 นำผลที่ได้จากการวิจัยไปนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
6. ข้อมูลชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต

1.1 ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 กำหนดความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ยูเนสโก (UNESCO, 1970) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าการศึกษาดำเนินไปเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละของกลุ่มเอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : กัมภีร์ กศน. ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง ภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายเป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ

การศึกษานอกระบบและการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สุนทร สุนันท์ชัย (2548) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่อง ไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และไม่เป็นทางการ

จากความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคลนั้นจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543: 2) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการผสมผสานใน 2 มิติ คือ มิติที่ 1 เป็นการพิจารณาในแนวตั้งว่าการศึกษามีความจำเป็นแก่บุคคลในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เฉพาะเมื่อบุคคลอยู่ในวัยเรียนเท่านั้น มิติที่ 2 เป็นการพิจารณาในแนวนอนว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การศึกษาหรือการเรียนรู้จึงควรผสมผสานกลมกลืนเข้ากับการดำเนินชีวิต นั่นคือ การผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลในทุกๆ ด้านอย่างสมบูรณ์

สุนทร สุนันท์ชัย (2543 อ้างอิงจาก โลหิตวิเศษ, 2548 : 2) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ว่าเป็นการจัดกระบวนการอันบังเกิดผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลซึ่งอาจทำโดยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งให้คนเราได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ตลอดเวลาในปัจจุบัน และพัฒนาต่อไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาลักษณะนี้ ผู้เรียนจะต้องมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะต้องวางแผนการเรียนของตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 2) ให้นิยามของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นักการศึกษาและนักวิชาการ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยในการประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) จัดโดย UNESCO ที่กรุงมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ค.ศ. 1960 ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1972 และที่กรุงไนโรบี ค.ศ.1986 ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2547) ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มนุษย์แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์เราเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรมและการสมาคม เป็นต้น
2. การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดแต่เพียงใน โรงเรียน แต่ครอบคลุมถึงการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาส จึงไม่มีที่สิ้นสุด
3. การศึกษาตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษา เพราะสามารถเลือกรูปแบบที่ตนเองต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกแห่งตาม โอกาสจะอำนวย ฉะนั้น มนุษย์จึงมีโอกาที่จะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการศึกษายังไม่มีจุดจบไปตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมบุคคลได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมบุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเรียนรู้ให้เท่าทันและพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และชุมชน โดยบุคคลจะได้รับการศึกษาตลอดชีวิตจากกิจกรรมที่จัดขึ้นจากการผสมผสานและเชื่อมโยงกันระหว่างการศึกษาในระบบการศึกษานอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538: 14 ;มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544: 134) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมดที่จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่เกิดจนตาย ระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง และสร้างการมีส่วนร่วมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

1.2 หลักการการศึกษาตลอดชีวิต

การจัดการที่ยึดหลักการการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ ๆ (สนอง โลหิตวิเศษ. 2540: 10; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2544: 150-151) กล่าวไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนทุกวัย เพื่อพัฒนาให้บุคคลทุกช่วงวัยปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
2. บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยการบูรณาการการเรียนรู้จากการเรียนในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยตั้งแต่เกิดจนตาย

3. การศึกษาตลอดชีวิตเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานในสังคม

4. มีรูปแบบที่ยืดหยุ่น ใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ ด้วยการผสมผสานและบูรณาการ อาทิ การเรียนจากผู้สอน จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต วีดีโอ การประชุม การอบรม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกสภาพการณ์

5. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันสรุปได้ว่าการที่บุคคลจะขึ้นหัดและดำรงตนอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของกระแสสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้อย่างมั่นคงนั้น การศึกษาตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างและพัฒนาให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากสื่อและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและบุคคลสามารถเลือกรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้ไปทุกช่วงของชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

1.3 เป้าหมายการศึกษาตลอดชีวิต

จากความหมาย แนวทางและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต จะเห็นว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายในการให้บริการทางการศึกษารอบคลุมประชาชนทุกคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ให้ได้พัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกัน ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตายต่อเนื่องไปทุกช่วงของชีวิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544: 159; สุมาลี สังข์ศรี.2545 : 6-7) ประกอบด้วยบุคคลแต่ละช่วงอายุ ดังนี้

1. กลุ่มเด็ก ตั้งแต่แรกเกิด 0-3 ปี
2. เด็กก่อนวัยเรียน 3-6 ปี
3. เยาวชนในวัยเรียน 6-22 ปี
4. ผู้ที่พ้นวัยเรียนและเข้าสู่การทำงาน 22-60 ปี
5. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมายไม่จำกัดอายุ เพศ และระดับการศึกษา เพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงครอบคลุมตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ สุนทร สุนันท์ชัย (2534: 8-10) กล่าวว่า เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล และเป็นการจัดที่มีการวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ และเป็น

การเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งแบบในระบบ (Formal) นอกกระบบ (Non-formal) และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย (Informal)

1.4 องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงและผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนักการศึกษาหลายท่าน อาทิ ดาเว่ (Dave) แอกซัน (Axinn) โนลล์ (Knowles) ฮูล (Houle) ไรอัน (Ryan) ค่อมส์ (Coombs) ก่อ สวัสดิพานิชย์ โกวิท วรพิพัฒน์ และสุนทร สุนันทชัย ได้แบ่งประเภทของการศึกษา ออกเป็น 3 ประเภท (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2544 : 153 ;กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 292) ที่ได้กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอความสำคัญของการศึกษาแต่ละประเภท ดังนี้

1.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education)

สุมาลี สังข์ศรี (2544: 26) ให้ความหมายของการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ว่า เป็น การศึกษาที่จัดขึ้น โดยมีโครงสร้าง กฎ ระเบียบต่างๆ ค่อนข้างตายตัว เช่นในเรื่องของการแบ่งระดับชั้นการเรียนการสอน อายุของผู้เรียน การกำหนดหลักสูตร การกำหนดเวลาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องเรียนเต็มเวลา มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนและผู้เรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้น มีเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนเกิดขึ้นในสถานที่หรือที่จัดขึ้น โดยเฉพาะได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 10) ให้ความหมายของการศึกษาในระบบ ว่าเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษาหลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาการศึกษาในระบบจะมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ ทองอยู่ แก้วไทรสะ (2544: 7-8) อธิบายว่าประกอบด้วย

1. เป็นการจัดการเรียนการสอนอยู่ภายใน โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหลัก มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้และวิธีการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นโลกเฉพาะของสถานศึกษา ระหว่างครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน นักเรียนมีการแต่งกายที่มีระเบียบ มีการจัดระดับเหมือนกันทั่วประเทศไทย และแยกเป็น โรงเรียนรัฐบาล เอกชน และโรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษาอย่างชัดเจน

2. กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน มีการกำหนดวัยของผู้เรียนไว้ชัดเจน มีเกณฑ์อายุในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่อายุ 6 ปี ถึงประมาณ 24 ปี

3. มีโครงสร้างของระบบที่แน่นอน เป็นไปตามลำดับพัฒนาการของเด็ก และเยาวชนที่แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะระบุประเภทของการศึกษา ระดับการศึกษาจำนวน ชั้นปี และเกณฑ์อายุผู้เรียนทั้งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการศึกษา บังคับตามกฎหมายที่มีความสำคัญสำหรับผู้เรียนและสถานศึกษามาก เพราะจะเป็นเครื่องกำกับตัวผู้เรียนให้เข้าสู่ระบบ ด้วยอายุที่เท่ากันและทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

รุ่ง แก้วแดง (2546: 74) ที่อธิบายว่า ปัจจุบัน สถานศึกษาของไทยจัดการศึกษาในระบบเป็นระดับต่างๆ เหมือนกับสากล คือระดับอนุบาล ซึ่งมีอยู่ 2 ระบบ คืออนุบาล 3 ปี และอนุบาล 2 ปี ระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปีมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญหรือสายอาชีพอีก 3 ปี และระดับอุดมศึกษาซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคืออุดมศึกษาก่อนปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตร 2 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง และหลักสูตรอื่นๆ ที่เทียบเท่าระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา

จากความหมายและลักษณะของการศึกษาในระบบดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลตามระดับการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัว มีเงื่อนไขที่สำเร็จการศึกษาแน่นอน และมีใบประกาศนียบัตรรับรองการจบในแต่ละช่วงชั้นปี โดยจัดให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในเกณฑ์อายุที่จะต้องได้รับการศึกษาในระบบเหมือนกันทั่วประเทศ

1.4.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

สนอง โลหิตวิเศษ (2544: 13) กล่าวว่า การดำเนินการนอกระบบโรงเรียน กิจกรรมหรือ โครงการต่างๆ มีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด ทักษะหรือการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่ง ฟอร์ดแฮม เห็นว่าการศึกษานอกระบบมีคุณลักษณะหลักๆ 4 ประการ คือ สัมพันธ์กับความต้องการของกลุ่มด้วย โอกาส เกี่ยวข้องกับบุคคลเฉพาะกลุ่ม มีจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และมีความยืดหยุ่นในองค์กรและวิธีการสรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบ

จึงเป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่มีหลายรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ค้อยโอกาสได้เรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ขณะเดียวกันมีการจัดหลักสูตร การวัด ประเมินผล แต่มีความยืดหยุ่นในวิธีการ เช่น ไม่จำกัดในเรื่องของสถานที่ ระยะเวลา เนื้อหา หลักสูตร สามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปตามความพร้อมและความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแก้ปัญหาหรือปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.4.3 การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการศึกษาที่บุคคลได้รับจากเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน และเกิดการสะสมสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ได้รับจาก ทักษะ ประสบการณ์ ครอบครั้ว สภาพแวดล้อม การทำงาน การพักผ่อน แหล่งเรียนรู้และสื่อที่มีอยู่มากมาย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความสนใจใฝ่รู้ของบุคคล หรือถึงแม้ไม่สนใจแต่บุคคลสามารถรับรู้และสัมผัสได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างไม่รู้ตัว เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเงื่อนไขของเวลา สถานที่ และอายุของผู้เรียนมาเป็นตัวกำหนด ไม่มีการรับใบประกาศนียบัตร และเกิดขึ้นกับบุคคลตลอดชีวิต และสามารถที่จะนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 195) กล่าวว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนในวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่มีอยู่เองและที่มนุษย์ตั้งใจสร้างขึ้น ลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนและสถานที่แน่นอน เรียนได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร และเกิดขึ้นทุกช่วงตลอดชีวิต ดังที่รุ่ง แก้วแดง (2546: 83) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาตามความสนใจยึดหลักว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตจากบุคคลอื่น แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และสื่อต่างๆ ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือ อินเทอร์เน็ต ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งจากภาพรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งความหมาย แนวคิด หลักการ และองค์ประกอบ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต่างมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีรูปแบบและวิธีการจัดที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม อันเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาของทุกประเทศ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว นักการศึกษาตลอดชีวิตอย่างอาร์.เอช. ดาเวอ์อธิบายว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งรวมเอาการศึกษาในระบบ(Formal Education)

การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต้องการของเวลา(ชั่วชีวิตคน) และเนื้อหา (สาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้) ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบเพื่อให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม จึงเปรียบเทียบความแตกต่างและความสัมพันธ์เชื่อมโยงของการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย สามารถสรุปได้

1.4.4 การจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

หลักการและแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 1-40) มีดังนี้

1) หลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยึดหลักการศึกษตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ในด้านกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่เกิดจากทักษะ การฝึกอาชีพและประสบการณ์จากการทำงานมาเทียบโอนได้

3) แนวทางการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ เพื่อให้คนไทยมีนิสัยใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4) จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

5) การวัดและประเมินผลให้สถานศึกษาประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจาก พฤติกรรม การจัดกิจกรรม ควบคู่ไปกับการทดสอบตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและ รูปแบบการศึกษา

6) การมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ ต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

7) ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา จากรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นๆ และต่างประเทศ 8. เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถใน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาใน โอกาสแรกๆ ที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากหลักการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น สถานศึกษาและชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในสังคมจะต้องร่วมกันจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจและความ ถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และต้องปลูกฝังทั้งด้าน วิชาการและศิลปวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ จัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ด้วยตัวเอง และผลการเรียนรู้ ทักษะ รวมทั้งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถเทียบ โอนกันได้ทั้งสาม รูปแบบ นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่มีคุณภาพ และไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมตามสิทธิแล้ว ยังต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ เป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาตามอัธยาศัยดังนี้

สุนทร สุนันท์ชัย (2532: 10) ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่า หมายถึง การได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ประจำวัน ในครอบครัว ชุมชนจากการทำงาน การเล่น ห้องสมุด สื่อมวลชนและอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมของบุคคล

ปฐม นิคมานนท์ (2532: 112) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็น กระบวนการตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลได้เสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม ทักษะ ความรู้ต่างๆ ใน สภาพแวดล้อม เช่นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการทำงาน การเล่น จากตลาด ร้านค้า ห้องสมุด ตลอดจนเรียนรู้จากสื่อมวลชนต่างๆ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538: 112) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตาม อัธยาศัยว่า หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มี สถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่ เป็นการเรียนเพื่อความรู้อะไรสักอย่างหนึ่ง อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 10) กล่าวถึงการศึกษาตาม อัธยาศัยว่า เป็นการศึกษานอกโรงเรียนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2544: 3) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน โดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม

Evan (1981) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจาก สถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้ใดๆอย่างใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

Coombs (1985) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการศึกษาตลอด ชีวิต ที่ทุกคนได้รับ และสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และ

การสัมผัสกับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และที่เล่น จากตัวอย่าง และเจตคติของสมาชิก ครอบครัวและเพื่อน จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่น หรือโดยการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ตามปกติแล้วการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้งไม่ได้ตั้งใจ แต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิตของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้ที่ศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

Hideyoshi (1990) ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย คือ กระบวนการที่มนุษย์ได้รับการถ่ายทอด และสั่งสมความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และสิ่งแวดล้อมตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่ไม่มีองค์กร ไม่มีระบบ ไม่มีจุดมุ่งหมาย ไม่ตั้งใจ และเรื่องที่ได้รับการถ่ายทอดก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในสังคม ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้ในครอบครัว ในที่ทำงาน สถานที่ท่องเที่ยว การเรียนรู้จากแบบอย่างและทัศนคติในครอบครัวหรือเพื่อน การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ และจากการท่องเที่ยว ตลอดจนการเรียนรู้โดยฟังวิทยุ ดูภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

วิศนี ศิลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุรณ (2544) ให้ความหมายว่าการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการ สนทนา เกี่ยวข้องกับการสำรวจ และขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้นอุบัติเหตุ

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย (2544) ให้นิยามการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ

โดยสรุปการศึกษาตามอัธยาศัยหมายถึงการศึกษาที่เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเรียนรู้จากการทำงาน จากบุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน แหล่งความรู้ต่างๆ โดยลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้เพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

2.2 กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม การเรียนจะไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการวัดประเมินผล ตลอดจนไม่มีวุฒิบัตร เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จากสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคม ซึ่งสามารถจำแนกโปรแกรมของการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2545)

1. โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยของห้องสมุดต่างๆ ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการให้ความรู้และข่าวสารข้อมูลให้กับประชาชน นักศึกษา เด็ก ผู้ใหญ่ ที่มีความสนใจและใฝ่หาความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ห้องสมุดจะทำหน้าที่ในการให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมความรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ดังนั้นห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสนับสนุนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองของประชาชนในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดกิจกรรมในห้องสมุดทุกประเภท จะประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญๆ เช่นกิจกรรม การบริการหนังสือหมุนเวียน กิจกรรมบริการการอ่าน กิจกรรมนิทรรศการ กิจกรรมเล่านิทาน กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ มุมหนังสือ เช่น มุมวิทยาศาสตร์ มุมเด็ก มุมอาชีพ ฯลฯ ตลอดจนกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ เป็นต้น

2. โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน สื่อมวลชน ปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยทั่วไปสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้การศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับการให้ความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง อาชีพ เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และบันเทิง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำงาน จากประสบการณ์การฟัง การอ่าน และการศึกษาค้นคว้า โดยมีสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่สำคัญ คือ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น

3. โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางสื่อเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สังคม จึงทำให้สื่อสารมวลชนมีความสำคัญอย่างมาก โดยทั่วไปโปรแกรมการจัดการศึกษาโดยสื่อมวลชนมีทั้งศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์

4. โปรแกรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและสืบทอดต่อกัน

5. โปรแกรมการเรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน เป็นการเรียนรู้จากการแสดงหรือการเล่นที่แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีเป้าหมายเพื่อความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตลอดจนจรรโลงใจ สื่อพื้นบ้านมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และคุณธรรม ตัวอย่างสื่อพื้นบ้าน เช่น ลิเก หมอลำ ลำตัด เพลงลูกทุ่ง เป็นต้น

6. โปรแกรมการเรียนรู้จากครอบครัว ครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดที่จะสอนให้มนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับครอบครัวนั้นๆ นอกจากนั้นจะสอนให้เด็กเลื่อมใสศรัทธาในสิ่งที่ดีที่สุด รู้จักการคิดและการตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องมีเจตคติทั้งต่อตนเองและสังคม โดยวิธีการบอกเล่า สั่งสอน สาธิตให้ดู ศึกษาดูงาน เป็นต้น

ในส่วนของการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถแบ่งเป็น 2 ด้านคือ การจัดกิจกรรมและการให้บริการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดกิจกรรม มีดังนี้

1.1 การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วยภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อมา

1.2 การจัดกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย

1.3 กลุ่มเสวนาหรืออภิปราย เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน และต้องการแสดงความคิดเห็น โดยการเปิดเวทีพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นๆ อย่างเสรี และเป็นประชาธิปไตยต่อสาธารณชน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ

1.4 กิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นจารีตประเพณี และอนุรักษ์ต่อกันไป เช่น การรดน้ำดำหัวในประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

1.5 พ่อแม่สอนลูก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ชัดเจนที่สุด เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

1.6 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำแชมพูสมุนไพรจากผู้ชำนาญการ เป็นต้น

1.7 การเข้าค่าย เป็นกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ใน ศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งร่วมกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่อไปอยู่ร่วมกันและศึกษาในเรื่องนั้นๆ เช่น การเข้าค่ายวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.8 คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่ให้ความรู้อย่างจับใจ สามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และ การศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี

2. การให้บริการ มีดังนี้

2.1 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเพื่อสร้างนิสัยการอ่าน ป้องกันการลืมนหนังสือและเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ ประชาชน

2.2 ศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกลางทำหน้าที่ประสานงานกับ แหล่งวิทยากร ความรู้ข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

2.3 อินเทอร์เน็ต เป็นระบบการหาความรู้ในศาสตร์และสาขาต่างๆ โดยวิธีการสืบค้นข้อมูลจากคอมพิวเตอร์

2.4 นิทรรศการ เป็นการนำเนื้อหาทางวิชาการมาจัดในรูปของสิ่งแสดงซึ่ง อาจจะเป็นของจริง ของจำลอง เป็นต้น

2.5 การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนและความเพลิดเพลินแต่ในขณะเดียวกันผู้ท่องเที่ยวก็จะได้รับความรู้ด้วย ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง และได้เรียนรู้ในขณะเดียวกัน

2.6 พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยตลอดเวลา มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง

2.7 ห้องสมุดประชาชน เป็นสถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ในบางแห่งอาจจะจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2.8 หน่วยภาพยนตร์เคลื่อนที่ เป็นการออกหน่วยโดยทางรถยนต์หรือเรือ เคลื่อนที่ไปตามชุมชน เพื่อนำสื่อภาพยนตร์ไปฉายเพื่อความเพลิดเพลิน ในขณะเดียวกันผู้ชมก็ได้ ความรู้จากเนื้อหาในภาพยนตร์นั้นๆ ด้วย

2.3 ความสำคัญของการศึกษาตามอรรถศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถทำได้ทันที คือ การที่โรงเรียน ชุมชน สถาบันชุมชน เอกชน องค์กรทุกฝ่ายร่วมมือกันจัดการศึกษาที่ขยายวงกว้างออกสู่ชุมชนและ ธรรมชาติโดยมีหลักการพื้นฐานความคิด (สุนทร อมรวิวัฒน์ อ้างอิงจาก อาชัญญา รัตนอุบล, 2547) ดังนี้

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ ทุกเวลา
2. แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
3. การเรียนรู้ที่ดี เกิดจากการที่ทุกฝ่ายสร้างเครือข่ายของการเชื่อมโยง ประสบการณ์เกิดสังคมการเรียนรู้และสังคมนุชนธรรม
4. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีความสุขสร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า สถานศึกษาและหน่วยงานทั้งหลายในสังคมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ดังนี้
 - 4.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 4.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 4.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
 - 4.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงปรารถนาไว้ในทุกวิชา
 - 4.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
 - 4.6 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามอัชยาศัย มีดังนี้

2.4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตราที่ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ

มาตรา 289 “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น นั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐแต่ต้องไม่ขัดต่อ มาตรา 43 และ มาตรา 81 ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติการจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย”

2.4.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ มีเจตนารมณ์และสาระที่ถือเป็นมิติใหม่ในวงการศึกษาไทยหลายอย่างที่สำคัญ คือ การเปิดทางสำหรับรูปแบบการศึกษาใหม่ๆ ตั้งแต่โรงเรียนในบ้าน ศูนย์การเรียนรู้ในวัด ในโรงเรียน ในสถานประกอบการ ซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่สอดคล้องกับแนวคิดความเท่าเทียม ทัวถึง และการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม รวมทั้งการพัฒนาให้เกิดความหลากหลายของการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาดลอดชีวิต ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการด้านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไว้ดังนี้คือ

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก

ดังนี้

- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น

(3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพ การศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา

(4) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(5) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น

มาตรา 15 การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ในการกำหนด จุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา และการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็น เงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้อง กับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส

2.4.3 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พ.ศ. 2551

มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ให้บุคคล ได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติโดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตามมีสิทธิได้รับ การศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยได้ แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตาม กระบวนการและการดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลัก ดังต่อไปนี้

ก. การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของ ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

ข. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

ค. การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการ เพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
3. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง
2. ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ สำหรับการศึกษตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปุถุคพึงคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม
3. ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

1. สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ
2. การจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการและบุคลากร การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ
4. การสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม

5. ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตามอัธยาศัย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาระบบการศึกษาตามอัธยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

มาตรา 12 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. กำหนดแนวทางการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการประสานงานระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. เสนอแนะต่อรัฐมนตรีในการจัดทำและการพัฒนาระบบการเทียบโอนผลการเรียนจากการเรียนรู้ในการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
5. ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 13 ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะอนุกรรมการภาคีเครือข่าย” ที่ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ของสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวนอนุกรรมการ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการ ได้มาของประธานและอนุกรรมการวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการภาคีเครือข่ายให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกโดยย่อว่า “เลขาธิการ กศน.” ซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดีและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง และรับผิดชอบการดำเนินงานของสำนักงานสำนักงานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และรับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ
2. จัดทำข้อเสนอแนะ นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อคณะกรรมการ
3. ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ การวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมทางการศึกษา บุคลากร และระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการเทียบ โอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา
5. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
6. จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิทยุชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องของประชาชน
7. ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
8. ปฏิบัติงานอื่นใดตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา 15 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

1. ในกรุงเทพมหานคร ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร เลขานุการ กศน. ผู้แทนกระทรวงการพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกระทรวงแรงงาน ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนแปดคนเป็นกรรมการ ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องแต่งตั้งจากผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน และให้ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. กทม. เป็นกรรมการและเลขานุการ

2. ในจังหวัดอื่น ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ปลัดจังหวัด เกษตรจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด แรงงานจังหวัด พัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนแปดคนเป็นกรรมการ ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องแต่งตั้งจากผู้ปฏิบัติงานในภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในพื้นที่ของจังหวัดจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนและให้ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. จังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการคุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและการประชุมของคณะกรรมการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 16 คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานครและคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษาและร่วมมือในการพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับภาคีเครือข่าย

2. ส่งเสริมและสนับสนุนภาคีเครือข่าย เพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานที่คณะกรรมการกำหนด

3. ติดตามการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามที่กำหนด และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศรวมทั้งความต้องการเพื่อการพัฒนาของท้องถิ่น

4. ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 17 ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดทุกจังหวัด ดังต่อไปนี้

1. ในกรุงเทพมหานคร ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน. กทม.” เป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงาน และเป็นหน่วยงานการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจหน้าที่บริหารการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในกรุงเทพมหานคร

2. ในจังหวัดอื่น ให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน. จังหวัด” เป็นหน่วยงานในสังกัดของสำนักงาน และเป็นหน่วยงานการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดและมีอำนาจหน้าที่บริหารการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในจังหวัด หัวหน้าหน่วยงานการศึกษามวรรคหนึ่ง มีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงาน กศน. กทม. หรือสำนักงาน กศน. จังหวัด แล้วแต่กรณี รวมทั้งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบและมีฐานะเป็นผู้บริหารการศึกษากฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดจนรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานดังกล่าว

มาตรา 18 ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่ายการดำเนินงานของสถานศึกษามวรรคหนึ่ง อาจจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็ได้การจัดตั้ง ยุบ เลิก รวม การกำหนดบทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา 19 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งมีคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการได้มาของประธานและกรรมการวาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 20 ให้สำนักงานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบซึ่งเป็นระบบการประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในให้ สอดคล้องกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน โดยได้รับความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายและสำนักงาน ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายใน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 21 ให้สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ปรับเปลี่ยนภารกิจ มาเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และให้ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ปฏิบัติหน้าที่เลขาธิการ กศน. จนกว่าจะมีการแต่งตั้งเลขาธิการ กศน. ขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

3. แหล่งการเรียนรู้ชุมชน

3.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งการเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมรอบๆตัวเราที่เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการ เรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

คำริ บุญชู (2548) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสารความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลาย ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการ ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง สร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสุดท้าย เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สามารถ รอดสำราญ (2546) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ ประสบการณ์ที่ สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2545)

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544) แหล่งการเรียนรู้ คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แหล่ง ที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งตามความหมายนี้ แหล่งการเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

ประเวศ ะสี (2543) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ เป็นแหล่งรวมวิทยาการ ที่สังคมยอมรับและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้า ของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ

จากความหมายของแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง ประสบการณ์ แหล่งข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งความรู้วิทยาการต่างๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ตาม อรรถาศัยอย่างต่อเนื่อง และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาอาจสรุปความหมายของแหล่งการเรียนรู้ให้เหมาะกับทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ โดยคำนึงถึงสิ่งสำคัญที่เอื้อต่อการใช้งาน ในการแสดงความหมายของแหล่งเรียนรู้ เช่น แหล่งข้อมูลข่าวสาร แหล่งประสบการณ์ ผู้เรียน เรียนรู้ได้ตามความสนใจ สนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและแสวงหาความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเอง เป็นต้น

3.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน

กึ่งแก้ว อารีรักษ์ (2548: 118) ให้ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย
2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้
3. กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น
4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล
5. แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ
6. เปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7 พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล
 8. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้
 นเรนทร์ คำมา (2548: ออนไลน์) ได้กล่าว ถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ไว้
 ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะทำให้ผู้เรียนได้
 ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการ
 เรียนรู้ตลอดชีวิต
 2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกัน ทำให้คนใน
 ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลาน
 3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความ
 สนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
 4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วย
 ตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและ
 ตระหนักถึงปัญหาในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งปัจจุบันและอนาคต
- ประเวศ วะสี (2536: 1) กล่าวว่า ท้องถิ่นมีแหล่งการเรียนรู้ และผู้รู้ด้านต่างๆ
 มากมาย มากกว่าที่ครูสอนท่องหนังสือ ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากครูใน
 ท้องถิ่น จะมีครูมากมายหลากหลายเป็นครูที่รู้จริงทำจริง จะทำให้การเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง การ
 เรียนสนุกไม่น่าเบื่อ ที่สำคัญเป็นการปรับระบบที่มีคุณค่า เดิมการศึกษามองข้ามคุณค่าเหล่านี้
 เมื่อผู้รู้ในท้องถิ่นเหล่านี้เป็นครูได้ จะเป็นการยกระดับคุณค่า ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของ
 ท้องถิ่นอย่างแรง เป็นการถักทอทางสังคม

แหล่งการเรียนรู้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ทั้งในระบบและ นอก
 ระบบ และอรรถศาสตร์ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2544 : 7)

1. แหล่งการเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process Of
 Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning By Doing) ทั้งจากท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งการ
 เรียนรู้ที่ตนเองมีอยู่แล้ว
2. เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพ
 ของผู้เรียน
3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตรง

4. เป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม
5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง
6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

ประหยัดและสะดวก

7. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
8. มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริม

กิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

สรุปความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในท้องถิ่นสู่การเรียนรู้สากล พัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติ ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ สามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว ท้องถิ่น
2. ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ทำให้เห็นคุณค่า เห็น ความสำคัญของสิ่งที่เรียน
3. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากลสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม
4. เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง
5. มีส่วนร่วมในองค์กร ท้องถิ่น บุคคล และครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น
6. ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิด ทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3.3 บทบาทของแหล่งการเรียนรู้ชุมชน

แหล่งการเรียนรู้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ทั้งในระบบและนอกระบบ (กรมสามัญศึกษา 2544) ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process Of Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning By Doing) ทั้งจากท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ตนเองมีอยู่แล้ว
2. เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพ ของผู้เรียน

3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตรง
4. เป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม
5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง
6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

ประหยัดและสะดวก

7. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน
8. มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริม

กิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

แหล่งการเรียนรู้ช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในท้องถิ่นสู่การเรียนรู้สากล พัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติ ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ สามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว ท้องถิ่น
2. ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ทำให้เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียน
3. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากลสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม
4. เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง
5. มีส่วนร่วมในองค์กร ท้องถิ่น บุคคล และครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น
6. ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3.4 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

นิคม ทาแดง กอบกุล ปราบประชา และ อำนวย เดชชัยศรี (2545) ได้จำแนกไว้มีดังนี้

1. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมีผลงานได้รับการยกย่อง เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งถือเป็นตัวอย่างต้นแบบกับบุคคลรุ่นหลังสืบไปในหลายสาขาอาชีพ ตัวอย่างเช่น แม่กิมลิ่ง ที่มีความถนัดทางด้านปรุงแต่งขนมหม้อแกงเมืองเพชร โกฮับเจ้าเก่า ผู้บุกเบิกกัญชงเดี่ยวเรือคลองรังสิตจนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศด้านการเรียน

การสอน มีครุต้นแบบสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมทางการสอนขึ้นหลายรูปแบบเช่น สอนให้สนุก เป็นสุขเมื่อได้สอน การสอนที่เน้นกระบวนการ การสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเพื่อนสอนเพื่อน การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การสอนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง

2. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สภาพธรรมชาติ ที่มีอยู่แล้วในโลกและอวกาศ ซึ่งไม่ได้หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ เช่น ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ และสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น เนื่องด้วยปัจจุบันมีการนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างมากจนเหลือจำนวนน้อยลง มนุษย์เริ่มตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นเพราะขาดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงได้มีการณรงค์สร้างสิ่งทดแทนธรรมชาติ ได้แก่ จัดระบบนิเวศวิทยา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสอนพลุกษศาสตร์ อนุรักษ์ และขยายพันธุ์สัตว์พันธุ์พืชนานาชนิด

3. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร แยกได้ 2 ประเภท คือ

3.1 สื่อทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัสดุ ลักษณะสิ่งพิมพ์ ฟิล์ม แผ่นภาพ โปร่งใส เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่น CD ชนิดเสียงและภาพ เป็นต้น อุปกรณ์ เป็นตัวช่องทางผ่านในลักษณะเครื่องฉาย เครื่องเสียงชนิดต่างๆ เป็นต้น

3.2 สื่อทางด้านวิธีการ ได้แก่ รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และเทคโนโลยีระดับสูง ได้แก่

3.2.1 สื่อท้องถิ่น ประเภทเพลง เช่น หมอลำ หนังตะลุง ลำตัด อีแซว ลำนำเพลงขอ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

3.2.2 สื่อกิจกรรม เช่น หมากรืบ หมากรเข่ง ตีจับ มอญซ่อนผ้า เดินกะลา เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า สื่อกิจกรรมพื้นบ้านดังกล่าวมีมาแต่โบราณ หลายกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มีความสุขดินแดนในกลุ่มเด็ก ๆ ปัจจุบันก็ยังได้รับความนิยมอยู่ แต่ก็มีกิจกรรมที่ได้รับการพัฒนาเป็นลำดับ จนถึงการใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ บทเรียนโปรแกรม โปรแกรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตระบบมัลติมีเดียประเภท E-Learning เป็นต้น ซึ่งการประชุมสัมมนา การปฏิบัติงานกลุ่ม การทัศนศึกษา ก็เข้าข่ายสื่อกิจกรรมชนิดหนึ่ง

4. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่ หมายถึง วัตถุอาคารสถานที่ ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งความรู้ด้วยตัวของมันเอง สามารถสื่อความหมายโดยลำพังตัวเอง เช่น สถาปัตยกรรมด้านการก่อสร้าง จิตรกรรมภาพฝาผนัง ปูนูนวัตถุ ด้านประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนของธรรมชาติที่ให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โบราณวัตถุทางด้านศาสนา พิพิธภัณฑน์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546) ได้จำแนกประเภทของ แหล่งการเรียนรู้ไว้ 2 แบบ คือ

1. จัดตามลักษณะของแหล่งการเรียนรู้

1.1 แหล่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะหาความรู้ ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ทราย ชายทะเล เป็นต้น

1.2 แหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจน เทคโนโลยีทางการศึกษาที่อำนวยความสะดวกแก่นักเรียน เช่น โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ประชาชน สถาบันการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ เป็นต้น

1.3 บุคคล เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม การสืบสานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านประกอบอาชีพ ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งการเรียนรู้

2.1 แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน เดิมมีแหล่งการเรียนรู้หลัก คือ ครู อาจารย์ ต่อมามีการพัฒนาเป็นห้องปฏิบัติการต่างๆ เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ตลอดจนอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจ อยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงโรงเรียน ท้องถิ่นที่โรงเรียนพาผู้เรียนไปเรียนรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟาร์ม สวนผัก สวนผลไม้ วัด ตลาด ร้านอาหาร ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย คนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง แหล่งทอผ้า เทคโนโลยีชาวบ้าน เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 19) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ไว้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน (Local Wisdom) ประกอบด้วย บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่าน อาจเป็นผู้มีทักษะ ความชำนาญ ในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็น อดีตข้าราชการที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่น และ บุคลากรในสถานศึกษาเอง ก็มีทั้งความชำนาญ ความรู้หรืออาชีพเสริมรายได้ที่ทำอยู่เป็นประจำ

ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักการภารโรง ตลอดจนผู้เรียน รุ่นพี่หรือผู้เรียนชั้นที่โตกว่า ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยง บูรณาการในการศึกษาได้

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในสถานศึกษาและท้องถิ่น เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติแล้ว หรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545ฉ: 43) ได้แบ่งประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชา ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑน์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเตอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องพิพิธภัณฑน์ วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา วัด ครอบครัว ท้องถิ่น สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544: 25) จำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้ 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไป ที่อยู่ในท้องถิ่นซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ วิทยุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑน์ สถานที่ราชการ ห้องสมุดตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ เป็นต้น

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

สรุปได้ว่าแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ประกอบด้วย แหล่งการเรียนรู้ประเภทสถานที่

และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสถานศึกษาควรจำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้โดย คำนึงถึงลักษณะที่ต่าง ลักษณะการใช้งาน ทรัพยากรที่มีอยู่และบริบทของท้องถิ่น

3.5 แนวการจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชน

การดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใดต้องอาศัยระบบและกระบวนการ ในการบริหารจัดการที่ดี บุคลากรทุกฝ่ายต้องร่วมมือดำเนินงานภายใต้แผนงานที่กำหนดไว้ ดังที่นิคม ทาแดง กอบกุล ปราบประชา และอำนาจ เดชชัยศรี (2545) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์นโยบายของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาใช้เพื่อการวางแผน
2. การวางแผน หรือจัดทำโครงการตามสภาพที่ได้จากผลการวิเคราะห์
3. ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ทั้งด้านการผลิตและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

4. จัดระบบและกำหนดยุทธศาสตร์การให้บริการทั้งในเชิงรุก คือ การจัดกิจกรรมริเริ่มสร้างสรรค์เข้าถึงตัวผู้รับบริการและการให้บริการในเชิงรับคือการจัดเตรียมกิจกรรมรอคอยผู้บริโภครับบริการตามที่วางกติกาไว้

5. นิเทศ ติดตามผล ประเมินผลการดำเนินงานของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยวิธีหลากหลายและจัดทำเครื่องมือนับตั้งแต่การสังเกต ซักถาม การตรวจผลงาน การแนะนำ รวมถึงได้ให้แนวทางการจัดแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโรงเรียนควรแบ่งภารกิจให้ฝ่ายต่างๆ ดำเนินงานสอดคล้องกัน ดังนี้

- 5.1 การจัดบริการฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ฝ่ายโสตทัศนูปกรณ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้แก่ผู้รับบริการ โดยคำนึงถึงความ สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการในลักษณะบริการอยู่กับที่ และ บริการเคลื่อนที่ ควบคู่กันไป

- 5.2 การจัดบริการฝ่ายวิทยากรของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ฝ่ายวิทยากรของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เป็นผู้รับผิดชอบในการสนับสนุนการเรียนการสอน

- 5.3 การจัดมุมความรู้

3.6 หลักการจัดแหล่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2544) เสนอการจัดแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนด้านการบริหารจัดการ

2. ให้มีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อเพื่อต่อ โครงสร้างขององค์กรและการดำเนินงาน
 3. ให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ
 4. ระดมสรรพกำลังจากทุกส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในเรื่องของเทคโนโลยี บุคลากรและงบประมาณ เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
 5. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในการดำเนินงานทุกระดับ
 6. ปลุกจิตสำนึกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
 7. สร้างและปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานแหล่งเรียนรู้ทุกด้านโดยยึดหลักสากล
 8. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง
 9. จัดทำสื่อทุกประเภทเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาทุกระบบ
 10. จัดทำห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเกี่ยวกับพิพิธภัณฑน์ในทุก ๆ ด้านเพื่อการบริหาร การปฏิบัติงาน การศึกษา การวิจัย
 11. จัดทำระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนา
 12. ประชาสัมพันธ์และประกาศยกย่องเชิดชูหน่วยงานที่มีผลงานดีเด่น
- ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545) กล่าวว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา เป็นภารกิจสำคัญของผู้รับผิดชอบทางการศึกษาโดยตรงที่จะต้องแสวงหาแนวทางกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการจัดแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบโดยเริ่มจากท้องถิ่นของตนเองก่อน ดังนี้
1. แหล่งการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ต้องทำความเข้าใจ และสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ รวมถึงดูแลอนุรักษ์และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสมดุลและยั่งยืน การที่จะมีคุณค่าต่อการศึกษามากเพียงใดขึ้นอยู่กับเห็นคุณค่าและการบริหารจัดการ
 2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น
 - 2.1 หอสมุดของท้องถิ่นและห้องสมุดเอกชน แม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะเจริญก้าวหน้าขึ้นเพียงใดก็ตาม การอ่านก็ยังมีความสำคัญต่อการศึกษาอยู่ดี
 - 2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น แต่ละท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์ขึ้นตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น
 - 2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี ควรได้รับการจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

2.4 สถานที่ราชการ ต้องจัดให้บริการแก่ประชาชน ทำงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

2.5 สถานประกอบการของเอกชน นอกจากจะใช้เป็นแหล่งฝึกงานแล้ว ควรมีกฎหมายกำหนดให้สถานประกอบการจัด โอกาสให้ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้จาก กิจกรรมต่าง ๆ ด้วย

3. วัฒนาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา แต่ละท้องถิ่นควร ได้รับการจัดการ ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์สำหรับลูกหลาน

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งตัวภูมิปัญญาบุคคลและสถานที่ควร ถูกจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของลูกหลาน รวมทั้งได้รับการยกย่องชมเชยในฐานะผู้ทำ คุณประโยชน์ทางการศึกษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และควรได้รับ สิทธิประโยชน์ในฐานะผู้ให้การศึกษาควรแก่สถานภาพ

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและประเพณีของท้องถิ่น มีกิจกรรม การงาน การละเล่น และประเพณี วัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ นักเรียนและผู้ใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นมีเครื่องมือเครื่องใช้ อันเป็น ผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนมากมาย ควรจะได้ศึกษาค้นคว้าจัดทำหรือจัดหาของตัวอย่าง ทำ เอกสารหรือรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ให้ศึกษาเรียนรู้ได้สะดวก

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งการเรียนรู้ของทั้ง คนต่างถิ่นและคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่อ การเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ได้ ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ เช่น ธุรกิจ อินเทอร์เน็ต อีเมล เกมคอมพิวเตอร์ ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้หากได้นำไปใช้เพื่อการเรียนรู้ก็จะ เป็นประโยชน์มหาศาล แต่หากผู้ใหญ่ในท้องถิ่นใช้

3.7 ปัญหาที่พบเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน แบ่งเป็น 3 ปัญหาหลักคือ ปัญหา ด้านการสร้างหรือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษา แหล่ง การเรียนรู้ในชุมชน และปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (สุมาลี สังข์ศรี, 2545)

ปัญหาในด้านการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. ไม่มีการสร้างหรือพัฒนาเพิ่มเติม แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างเพิ่มเติมมาเป็นเวลานานแล้ว
2. แหล่งการเรียนรู้ยังไม่มีหลากหลาย ที่ผ่านมามีจะมีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ขึ้นมาในชุมชน ก็มักจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทเดียวกันทุกชุมชน ทำให้ไม่มีจุดเด่นหรือมีความหลากหลายเท่าที่ควร
3. เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติยังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากส่วนกลางเป็นผู้คิด ผู้กำหนดและผู้จัดสรรงบประมาณ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติยังไม่มีโอกาสได้นำเสนอแนวความคิดเท่าที่ควร
4. ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการสร้างแหล่งความรู้ประเภทต่างๆ เท่าที่ผ่านมานักหน่วยงานเป็นผู้คิดวางแผนและดำเนินการสร้างเอง โดยไม่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมเสนอความคิดเห็นมากนัก
5. ไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างหรือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ไม่มีการให้แนวทางว่าจะมีการสนับสนุนให้สร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอย่างไร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติจึงไม่รู้ว่าควรเสนอความคิดเห็นอย่างไร
6. เจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

แนวทางการแก้ปัญหา

1. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ให้เจ้าหน้าที่และบุคลากรทุกระดับรู้ว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร เป็นต้น
2. มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน หน่วยงานส่วนกลางควรมีการกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าจะมีการรณรงค์เพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้อย่างหลากหลายขึ้นในชุมชน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติในทุกพื้นที่
3. มีการจัดทำแผนในระดับพื้นที่ในการน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงควรให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในระดับพื้นที่ทำการสำรวจและจัดทำแผนว่าในชุมชนที่รับผิดชอบควรมีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนใดชิ้นบ้าง
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดแผนในการสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในแต่ละชุมชน ควรส่งเสริมให้ประชาชน ผู้ซึ่งรู้สภาพปัญหาในชุมชนของตนเป็นอย่างดี ได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะเพื่อจะได้สร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของชุมชน

5. หน่วยงานส่วนกลางสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการจัดสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนบางชนิด อาจจะต้องมีการใช้งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นอกจากนี้ก็จะขอความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานกลางควรให้การสนับสนุนด้วย

ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งการเรียนรู้อาจจะยังไม่จัดบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร โดยทำกิจกรรมไปตามบทบาทที่มีอยู่ โดยที่ไม่ทราบว่างานที่ทำเป็นกิจกรรมที่ประชาชนสามารถหาความรู้ได้ เพราะฉะนั้นการบริหารยังไม่เป็นไปเพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น อาจจะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ปรับบริการ ปรับกิจกรรมให้มาสู่การให้การศึกษา เพื่อการเรียนรู้มากขึ้น

แนวทางการแก้ปัญหา มีดังนี้

1. ควรชี้แจงให้กรรมการและผู้เกี่ยวข้องในการบริหารและดูแลแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ให้เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าว
2. ควรพิจารณาหาวิธีการที่จะจัดกิจกรรมที่หลากหลายในแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นกิจกรรมที่น่า สนใจ และจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
3. หาวิธีให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม รับผิดชอบการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ เช่น ให้ประชาชนหมุนเวียนเข้ามาเป็นกรรมการ
4. ควรมีการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้เป็นระยะ เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางในการพัฒนา
5. หน่วยงานควรประกาศเกียรติคุณแก่คณะกรรมการบริหารที่บริหารและดูแลแหล่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนอื่นๆ
6. สร้างเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้ โดยให้แต่ละแหล่งการเรียนรู้ช่วยเหลือสนับสนุนกัน ในการจัดกิจกรรม
7. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมหาทุนช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ เพราะถือได้ว่าเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนได้
8. ควรมีการประสานงานระหว่างกรรมการผู้รับผิดชอบของแหล่งการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจว่า สถานที่ดังกล่าวสามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะให้ความรู้แก่ประชาชนได้ และแนะแนวทางว่าเขาควรเตรียมตัวในส่วนใด จัดอย่างไร จัดกิจกรรมอะไร เพื่อที่จะได้เผยแพร่กิจกรรมของเขาให้เป็นความรู้แก่ประชาชนต่อไป

ปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน พบว่ามีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ยังใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ชุมชนน้อย เมื่อเทียบสัดส่วนกับกิจกรรมที่จัด
2. บุคลากรของหน่วยงานไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น ในเรื่องความสำคัญ ประโยชน์ ลักษณะการใช้ เป็นต้น
3. ไม่เห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีตัวอย่างให้เห็นว่าสามารถที่จะนำแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมาช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้อย่างไร
4. ไม่มีแหล่งข้อมูลว่ามีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้างอยู่ในชุมชน
5. ไม่มีนโยบายชัดเจนจากหน่วยงานกลางว่าควรจะใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือไม่อย่างไร
6. ไม่มีการวางแผนการใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นบุคลากรผู้จัดกิจกรรมมิได้กำหนดในแผนกิจกรรมว่าจะใช้แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในกิจกรรมใด ขั้นตอนใด ดังนั้นจึงแล้วแต่ผู้จัดกิจกรรมที่จะใช้หรือไม่ใช้
7. การใช้แหล่งการเรียนรู้ยังขาดความต่อเนื่อง ใช้เพียงครั้งสองครั้งก็ไม่ใช้อีก
8. การติดตามประเมินผลการใช้มีน้อย ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงผลดี และผลเสีย ในการนำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมต่อไป

แนวทางการแก้ปัญหา มีดังนี้

1. จัดทำบัญชีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ทราบว่ามีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้าง
2. ประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชน
3. สร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรผู้จัดการศึกษาเพื่อให้เป็นประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
4. นำเสนอผลการใช้ให้เห็นตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานหรือผู้จัดที่ไม่เคยใช้ประโยชน์
5. จัดให้มีตัวกลางหน่วยประสานงานกลางระหว่างแหล่งเรียนรู้ชุมชนกับหน่วยงาน ผู้จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อให้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้มากขึ้น

6. มีการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงานผู้จัดการศึกษานอกระบบเป็นระยะๆ จะทำให้แต่ละหน่วยงานได้รู้สภาพการจัดกิจกรรมของกันและกัน ได้รู้ถึงผลของการใช้แหล่งการเรียนรู้ ได้เห็นตัวอย่างการใช้ ได้หารือกันเพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

7. มีนโยบายสนับสนุน หน่วยงานในส่วนกลางควรกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการให้หน่วยงานในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในการจัดกิจกรรม อีกทั้งให้หน่วยงานในพื้นที่สนับสนุน ให้ประชาชนมาใช้บริการจากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอย่างเต็มที่

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนของประชาชน

เมื่อพิจารณาถึงสภาพของการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน พบว่าประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดโอกาสในการร่วมกันพัฒนาร่วมกันดูแลรักษา ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมในด้านต่างๆ เพราะไม่เห็นถึงความสำคัญ ดังนั้นในการสร้างให้ชุมชนแต่ละชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาตลอดชีวิต จึงควรมีแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ดังนี้

1. รัฐบาลควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อสนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
2. ควรมีการกำหนดหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบในการรณรงค์เรื่องนี้ และอาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ได้
3. ควรรณรงค์ทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น โดยดำเนินการทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน
4. การใช้สื่อหลากหลายประเภทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนและต้องมั่นใจว่าสื่อที่ใช้เข้าถึงประชาชนได้ รวมทั้งการใช้สื่อพื้นบ้านมาเผยแพร่ความรู้ เพราะสื่อพื้นบ้านสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย
5. ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประชาชนด้วยกันด้วยวิธีการต่างๆ เช่น อบรมให้ความรู้แก่ผู้แทนชุมชน แล้วให้ผู้แทนชุมชนไปให้ความรู้ต่อชาวบ้าน เป็นต้น
6. ควรมีการติดตามผลการให้ความรู้ หรือการสร้างความรู้ความเข้าใจ ว่าวิธีการต่างๆ ใช้ได้ผลดีเพียงใด ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจเพียงใด ควรจะต้องปรับการดำเนินงานหรือไม่
7. การประชาสัมพันธ์ควรทำอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจบ้างแล้วก็ตาม แต่ควรประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4.1 ความหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) ว่า หมายถึงศูนย์กลางการจัดการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนถ่ายทอดวิทยากร ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนให้ดำรงและสืบเนื่องต่อไป อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และเกิดสังคมการเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง และการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา 2541 อ้างอิงจาก กรวุฒิ เกิดนาวิ 2542: 18)

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) คือสถานที่ใดๆ จัดขึ้นมาอย่างง่ายๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย ห้องสมุด สถานประกอบการ ศูนย์วัฒนธรรม ที่อ่านหนังสือ สโมสร ล้วนเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ทั้งสิ้น (ยูเนสโก 1993 อ้างอิงจาก ทิพวัลย์ มาแสง 2545: 196)

ศูนย์การเรียนรู้ (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) หมายถึง ศูนย์รวมการจัดกิจกรรม การศึกษาตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชน ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้และการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย และยังเป็นการพัฒนาด้านการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ซึ่งถือเป็นเรื่องพื้นฐานในการพัฒนาสังคม จึงนับว่าเป็นหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่สำคัญ โดยเฉพาะการจัดการ บริการการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) จึงเปรียบเสมือน ประตูทองที่เปิดรับผู้ที่เปิดรับผู้ที่พลาดโอกาสเรียนในภาคปกติให้เข้ากลับสู่โลกของการศึกษาอีกครั้ง จากภาวะความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) ขึ้นเพื่อเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยากร ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลง

ของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง (รุ่ง แก้วแดง 2538: 16)

จากคำกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึงศูนย์รวมการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง และครอบคลุมทุกพื้นที่ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตามวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยต่อไป

4.2 ลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีลักษณะดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2541)

1. เป็นเวทีระดมและแลกเปลี่ยนสรรพความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนข้อมูลข่าวสาร ของบุคคลในชุมชน และการร่วมกันตัดสินใจดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน
2. เป็นแหล่งค้นคว้า ทดลองและเรียนรู้ทางวิชาการ ข่าวสาร องค์ความรู้ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และการพัฒนาสู่ความเป็นสากล
3. เป็นแหล่งปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ อยู่ในธรรมนอกคลองธรรม มีความอบอุ่น ยั่งยืนร่วมกัน
4. เป็นแหล่งเชื่อมโยงการเรียนรู้ในสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นแรงเสริมซึ่งกันและกันในการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่อิสระ เป็นตัวของตัวเองปลอดจากการครอบงำจากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน แต่สามารถสนับสนุนบางประการได้
6. เป็นแหล่งสรรหาผู้รู้และบ่มเพาะผู้รู้ของชุมชนขึ้น เช่นส่งไปศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ชุมชน

4.3 วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2552)

1. เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
3. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน
4. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษาให้กับชุมชนเอง

4.4 ภารกิจหลักของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีภารกิจหลักดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2541)

1. บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สากล ให้เป็นแหล่งความรู้ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เป็นสิ่งอำนวยให้เกิดปัญญาจัดกิจกรรมอันนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างความอบอุ่นในครอบครัว สร้างความเข้มแข็งในชุมชน และสร้างความมั่นคงแก่ชาติและประชาชน
2. เสริมสร้างภูมิปัญญา โดยให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีพลวัต มีพัฒนาการที่ไม่หยุดนิ่ง มีการยกระดับเชิงกระบวนการ โดยมีการสรุปประเมินค่าต่อการใช้ในการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการจัดกิจกรรมในอันที่จะก่อให้เกิดคุณภาพประสิทธิภาพในระดับสูงยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง
3. สร้างกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลาโดยยึดปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต สนับสนุนการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมเพื่อความมั่นคงชีวิตร่วมกัน

4.5 แหล่งที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีแหล่งที่ตั้งดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2541)

1. ที่ตั้งตามผู้ประสานการเรียนรู้ เช่น บ้าน โรงเรียน วัด ศาสนาสถานต่างๆ
2. บุคคล ชุมชนอาจจะร่วมกันกำหนดที่ตั้งที่เหมาะสม ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้
3. มีที่ตั้งหมุนเวียนไปตามความเหมาะสม

4.6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4.6.1 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

พ.ศ. 2551

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ยึดหลักดังต่อไปนี้

(1) การศึกษานอกระบบ

- (ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง เป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน
- (ข) การกระจายอำนาจแก่สถานศึกษาและการให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

(2) การศึกษาตามอัธยาศัย

(ก) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

(ข) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

(ค) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน
มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาวการณ์เอื้ออำนวยให้เกิดแรงจูงใจและความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

มาตรา 8 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

(3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกรับบริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

มาตรา 10 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย อาจดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการจัดการศึกษานอกระบบ
- (2) การจัดการศึกษา การพัฒนาวิชาการและบุคลากร การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการศึกษา และการยกย่องประกาศเกียรติคุณสำหรับผู้จัดการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- (3) สิทธิประโยชน์ตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ
- (4) การสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเข้าถึงได้ตามความเหมาะสม
- (5) ทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการที่สอดคล้องกับความจำเป็นในสังคมของการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการส่งเสริมและสนับสนุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 เพื่อประโยชน์ในการจัดและพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ เช่น แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้
- (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- (3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่าย ได้รับโอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการดำเนินงาน

มาตรา 18 ให้สถานศึกษาทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยร่วมกับภาคีเครือข่าย

การดำเนินงานของสถานศึกษาตามวรรคหนึ่ง อาจจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหน่วยจัดกิจกรรมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็ได้

การจัดตั้ง ชุม เลิก รวม การกำหนดบทบาท อำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

4.6.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พ.ศ. 2552

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (2552) กำหนดไว้ดังนี้

เพื่อให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาส และให้บริการการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธี สนองตอบความต้องการ และเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยยึดหลักการชุมชนเป็นรากฐานของการพัฒนา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดระเบียบว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พ.ศ. 2552

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป
บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หลักเกณฑ์หรือข้อตกลงอื่นใดใน
ส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

หมู่บ้าน หมายความว่า บ้านหลายบ้านที่อยู่รวมกัน ในท้องถิ่นอันหนึ่ง และอยู่ในความปกครองเดียวกัน ถ้ามีจำนวนบ้านน้อยให้ถือเอาจำนวนคนประมาณสองร้อยคนเป็นหนึ่งหมู่บ้านถ้ามีการตั้งบ้านเรือนห่างไกลกันถึงจำนวนจะน้อยถ้าบ้านไม่ต่ำกว่าห้าบ้านจะจัดเป็นหนึ่งหมู่บ้าน

ตำบล หมายความว่า ตำบลตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และในกรณีที่มีพื้นที่อยู่ทั้งใน

และนอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นให้หมายความถึงเฉพาะพื้นที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

ชุมชน หมายความว่า หมู่บ้าน หรือชุมชนในเขตเทศบาล หรือ กรุงเทพมหานคร

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายความว่า ศูนย์กลางการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน เพื่อสร้าง โอกาสการเรียนรู้ การถ่ายทอด และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล หมายความว่า ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและ หน่วยงานหรือองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยในตำบล

ข้อ 4 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์

(1) เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้ประชาชนได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

(2) เพื่อสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

(3) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน

(4) เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และจัดการศึกษา

ให้กับชุมชนเอง

ข้อ 5 การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือเขต แล้วแต่กรณี การประกาศจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้พิจารณาถึงความพร้อมและความเหมาะสม ของสถานที่ การมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การคาดประมาณ ผู้ใช้บริการ ทั้งนี้ โดยความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้นตั้งอยู่ ในตำบลหนึ่ง ๆ อาจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้มากกว่าหนึ่งแห่ง ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงพื้นที่การให้บริการที่ไม่ซ้ำซ้อนกัน

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือเขต คัดเลือกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหนึ่งแห่ง โดยความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบลทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในตำบล

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือเขต จัดทำเป็นประกาศของสถานศึกษา ส่วนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบลให้จัดทำเป็นประกาศของจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจลงนามในประกาศจัดตั้ง

ข้อ 6 การขุดเลิกศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- (1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยจัดทำเป็นประกาศของสถานศึกษา
- (2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล โดยจัดทำเป็นประกาศของจังหวัด

ข้อ 7 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

- (1) ส่งเสริมและจัดการศึกษาพื้นฐาน
- (2) ส่งเสริมและจัดการศึกษาต่อเนื่อง
- (3) ส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
- (4) ส่งเสริมกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ข้อ 8 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือเขตแล้วแต่กรณีต้องจัดให้มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อปฏิบัติงานประจำหนึ่งคน

ข้อ 9 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องจัดให้มีคณะกรรมการ ดังนี้

- (1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยผู้แทนในชุมชนนั้น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน โดยให้เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ และคนหนึ่งเป็นเลขานุการ
- (2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล ประกอบด้วยผู้แทนในชุมชนนั้น ๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน โดยให้เลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานกรรมการ และมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการ

วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการตามข้อ 9 (1) และ (2) คราวละสี่ปี นับจากวันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

ข้อ 10 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) วางแผนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- (2) จัดประชาสัมพันธ์งานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(3) จัดหาวัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์พื้นฐานให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(4) บริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

(5) กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้

ชุมชน

ข้อ 11 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประจำตำบลมีหน้าที่ตามข้อ 10 และยังมีหน้าที่เพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

(1) ประสานงานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งอื่น ๆ ในตำบล

(2) ประสานกับส่วนราชการในตำบลและเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

(3) ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อนำแผนชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมาปฏิบัติ

ข้อ 12 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องมีอาคาร สถานที่ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับชุมชน

ข้อ 13 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดให้มีสื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่จำเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ข้อ 14 เกณฑ์มาตรฐาน การพัฒนา การประเมินมาตรฐานและแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้เป็นไปตามที่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกำหนด

ข้อ 15 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือเขตอาจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้นในสถานประกอบการ ศาสนสถาน หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ตลอดจนบ้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกก็ได้ ทั้งนี้ โดยใช้หลักเกณฑ์การดำเนินงานตามระเบียบนี้ โดยอนุโลม

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

4.7 โครงสร้าง ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

โครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยโครงสร้างต่อไปนี้ (กรมการปกครอง 2550)

คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กร ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ร่วมกัน กำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ

สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการ เพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

โครงสร้างทั้งหมดนี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นมาครบถ้วนในระยะเริ่มแรก ขอให้ศึกษาเพิ่มเติมในแนวทางการดำเนินงาน

กิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

สถานที่จัดกิจกรรมเรียนรู้ อาจดำเนินการได้ทั้งในอาคารศูนย์ฯ และนอกอาคาร ศูนย์ฯ โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน เช่น บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ในไร่นา เพื่อสาธิต กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียน/การสอน การจัดการความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของชาติพันธุ์ ขนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวที ประชาคมเพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การเรียนรู้ผ่าน E-Learning การสาธิต การจัด นิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ

เนื้อหาสาระข่าวสารความรู้ ประกอบด้วย

ข้อมูล ได้แก่ ข้อมูล จปฐ. กชช.2ก ทะเบียนผู้นำ กลุ่ม/องค์กร ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ชุมชนท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน แผนชุมชน โครงการกิจกรรม ฯลฯ

ข่าวสาร (สารสนเทศ) ได้แก่ *สารสนเทศชุมชน 13 องค์ประกอบ ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน แผนที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ (ภูมิอากาศ/ ฤดูกาล) ลักษณะของประชากร (อัตราความหนาแน่น/โครงสร้างประชากร) ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน (เกษตร/อุตสาหกรรม/รับจ้าง ฯลฯ) ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้านศิลปะ/วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาของหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยว/สถานที่บริการ การคมนาคม(การเดินทางไปยังหมู่บ้าน) ประเพณี/เทศกาลประจำปี ทักษะ/ฝีมือ/แรงงานของหมู่บ้าน อื่น ๆ

ความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ/ผลิตภัณฑ์ชุมชน องค์ความรู้ที่ชุมชนต้องการ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ความรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ความรู้ข่าวสารจากภายนอกของประชาชน

4.8 มาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

จากแนวคิดสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถกำหนดเป็นมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และมาตรฐานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน และห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอน และเพื่อให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปอย่างมีทิศทาง จึงได้กำหนดตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้ได้กำหนดความหมายของตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนาไว้ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย 2550)

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญเป็นพื้นฐาน เพื่อกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา หมายถึง ตัวชี้วัดที่มีความสำคัญในการพัฒนาระดับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความก้าวหน้ามากกว่าตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจทำหรือเลือกทำตามศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

1. มาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ลักษณะที่พึงประสงค์ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ควรจัด ลักษณะกิจกรรมที่ควรจัด

ลักษณะที่พึงประสงค์ 1

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในชุมชน
ห้องสมุดประชาชน

- ให้บริการหนังสือทุกประเภทที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้อ่าน เช่น เด็กเล็ก เยาวชน ผู้สนใจเฉพาะด้านและมีบริการสื่อวารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย

ลักษณะที่พึงประสงค์ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ควรจัด ลักษณะกิจกรรมที่ควรจัดตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน

มีการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน

- ห้องอินเตอร์เน็ตชุมชน
- ห้องวิชาการชุมชน
- จัดบริการให้สืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่บุคคลในชุมชนสนใจโดยผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต
- จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เช่น เรื่องภาษา การเลี้ยงลูก ฯลฯ / การแนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา / จัดบริการมุมพัฒนาการศึกษาด้วยตนเอง เช่น มุมสายสามัญของการศึกษา นอกโรงเรียน มุม มสช. มุมมหาวิทยาลัยรามคำแหง / จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชนตามที่ชุมชนต้องการ / จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน โดยปราชญ์ชุมชน / การจัดอบรมเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ / จัดกิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ เช่น เด็กเล็ก ควรจัดกิจกรรมประเภทศิลปะ กิจกรรมเข้าจังหวะ เกมส์ เป็นต้น
- ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน
- ร้านค้าชุมชน
- จัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ ทั้งในด้านการดำเนินงานการรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเอง หรือคนจากชุมชนอื่นๆ มาเรียนรู้กลุ่มอาชีพของชุมชนได้อย่างแท้จริง
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การดำเนินเชิงธุรกิจร่วมกัน เพื่อการพัฒนาก้าวไปเป็นรูปแบบของสหกรณ์ชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจน เน้นการเชื่อมโยงเครือข่าย การผลิตจากชุมชน และดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชน / จัดให้บริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชน / จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชน หรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ / จัดมุมข้อมูลสินค้า มุมแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ / จัดเป็นศูนย์สาริตของดีเด่นของชุมชน)
- ลานกิจกรรมชุมชน - จัดบริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก / จัดกิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์และสานสายใยครอบครัว เช่น กิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ / จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนโดยปราชญ์ชุมชน

ลักษณะที่พึงประสงค์ 2

มีกิจกรรมที่นำไปสู่กระบวนการคิดเพื่อการแก้ไขปัญหาตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อน โดยการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้น

- ห้องวิชาการชุมชน – จัดกิจกรรมในห้องวิชาการชุมชน เช่น จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรม ให้ประชาชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ลักษณะที่พึงประสงค์ 3

มีการให้บริการที่ส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน

มีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการ

- ห้องสมุดประชาชน
- ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน
- จัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศให้แก่ประชาชนที่มารับบริการ โดยจัดให้บริการแนะนำวิธีการสืบค้นข้อมูล หากความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ลักษณะที่พึงประสงค์ 4

เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาของชุมชน ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น โดยจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น

- ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- จัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น มีการจัดแสดงเครื่องแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต หรือ ประกอบอาชีพของคนในชุมชน

ลักษณะที่พึงประสงค์ 5

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความรื่นรมย์และมีชีวิตชีวา
ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน

มีการจัดกิจกรรมด้านบันเทิงต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมและขณะเดียวกันต้องได้รับความรู้ด้วย โดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นสาระบันเทิงอย่างหลากหลาย

- ห้องสมุดประชาชน
- ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน
- ลานกิจกรรมชุมชน
- จัดสื่อซึ่งสามารถก่อให้เกิด

ลักษณะของการเรียนรู้ ที่รื่นรมย์และมีชีวิตชีวา เช่น วิทยทัศน์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง ภาพสไลด์ ฯลฯ

- จัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ ทั้งในด้านการดำเนินงานการรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชน หรือคนจากชุมชนอื่นๆ มาเรียนรู้ จาก กลุ่มอาชีพของชุมชน ได้อย่างแท้จริง

- จัดบริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก จัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสาน สายใยครอบครัว เช่น กิจกรรม ศิลปะการร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ

ลักษณะที่พึงประสงค์ 6

เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง (Virtual Learning Center)

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และพัฒนาเป็น ศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริง โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเป็นแหล่งรวมสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ารับบริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

- ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน
- จัดบริการให้สืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้

ในเรื่องต่างๆที่บุคคลในชุมชนสนใจ /จัดบริการเป็นศูนย์ข้อมูลด้านต่างๆ โดยผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ต เช่น ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ซึ่งค้นหา โดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่มีข้อมูลด้าน วัฒนธรรม เช่น หอจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ /จัดบริการส่งเสริมการศึกษาในระบบทางไกล เช่น ให้บริการศึกษาด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้มาใช้บริการลงทะเบียนเรียนกับ สถานศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต/ ให้บริการสืบค้นสารสนเทศโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ ต้องการได้สะดวก รวดเร็วซึ่งเชื่อมต่อกับแหล่งสารสนเทศต่างๆ

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม ดังนี้

1. ผู้เก็บหนังสือ
2. ที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่า

3. สมุดทะเบียนหนังสือ อย่างน้อย 1 เล่ม

4. โทรทัศน์ 1 เครื่อง พร้อมทั้งเครื่องเล่นวีดิทัศน์ หรือวีซีดี หรือดีวีดี 1 เครื่อง

แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานกลางในการประสานให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีประสบการณ์ในการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ได้มาจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และให้ข้อเสนอแนะในการจัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้อหรือจัดทำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ตามที่กำหนดให้กับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

มาตรฐานที่ 2 บุคลากร

ลักษณะที่พึงประสงค์ มีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ตามระเบียบและหลักเกณฑ์

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน 1 มีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้รับ

การคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้าน ครบตามจำนวนที่กำหนด ตามระเบียบ และหลักเกณฑ์ฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรประสานกับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ชุดเดิม หรือประสานผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนจัดประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ข้อมูล วัตถุประสงค์ เกี่ยวกับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ข้อดีของการมีที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน/ชุมชน และเชิญชวนให้ชาวบ้านเลือกคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนหรือกำหนดให้เป็นคณะกรรมการชุดเดียวกับคณะกรรมการหอกระจายข่าวก็ได้

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน 2 มีคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การเลือก ยุบ ย้าย สถานที่ตั้ง จัดสร้าง หาวีสดุ ครุภัณฑ์ ตามมาตรฐานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน พึงมี

2. พิจารณาเลือกหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสาร ที่เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มาใช้บริการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

3. ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ให้ความร่วมมือ และเข้ามาใช้บริการ

4. จัดหาหนังสือ วัสดุ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็น มาให้บริการในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

5. จัดผู้รับผิดชอบ ดูแล บำรุงรักษา และซ่อมแซมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ให้มีสภาพใช้งานได้ และเป็นปัจจุบัน เช่น จัดกลุ่มอาสาสมัครช่วยดูแลที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งอาจประกอบด้วยนักเรียน นักศึกษา ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

6. จัดกิจกรรมเสริมความรู้ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ตามโอกาสอันควร

7. ประชุม พิจารณา หาทางแก้ไข ปัญหาและอุปสรรค เพื่อปรับปรุงที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

8. ตรวจสอบให้มีการจัดส่งหนังสือพิมพ์ หรือวารสาร นิตยสาร มายังที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน และให้มีไว้บริการในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นประจำ

9. ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อร่วมมือกันดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งในด้านการปรับปรุง พัฒนาและจัดหาทุน

แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานกลาง ในการประสานให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีประสบการณ์ในการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ มาจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

มาตรฐานที่ 3 สื่อ วัสดุอุปกรณ์

ลักษณะที่พึงประสงค์ มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชากรในชุมชน

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นในการให้บริการของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ได้แก่

1. หนังสือพิมพ์ อย่างน้อยวันละ 2 ฉบับ
2. หนังสือ วารสาร นิตยสาร จุลสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว และโปสเตอร์ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน
3. ที่วางหนังสือพิมพ์ พร้อมไม้หนีบ
4. โต๊ะสำหรับอ่านหนังสือพิมพ์ และมีม้านั่งสำหรับนั่งอ่าน

5. กระดานหรือป้ายนิเทศ อย่างน้อย 1 แผ่น เพื่อแจ้งข่าวสารสำคัญๆ ตีตกภาพที่น่าสนใจ หรือการนัดหมายของหมู่บ้าน หรือสรุปหัวข้อข่าวที่สำคัญประจำวัน
6. ป้ายคำขวัญเชิญชวนให้ชาวบ้านมาอ่านหนังสือ
7. ป้ายรายชื่อคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
8. ป้ายชื่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
9. แผนที่สังเขปของหมู่บ้าน/ชุมชน
10. ไฟฟ้า หรือตะเกียงที่ให้แสงสว่างเพียงพอ เพื่อชาวบ้านมาใช้บริการ ในเวลากลางคืนได้

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพิ่มเติม ดังนี้

1. ตู้เก็บหนังสือ
2. ที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่า
3. สมุดทะเบียนหนังสือ อย่างน้อย 1 เล่ม
4. โทรทัศน์ 1 เครื่อง พร้อมทั้งเครื่องเล่นวีดิทัศน์ หรือวีซีดี หรือดีวีดี 1 เครื่อง

แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานกลางในการประสานให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีประสบการณ์ในการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน ได้มาจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และให้ข้อเสนอแนะในการจัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการจัดซื้อหรือจัดทำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ตามที่กำหนดให้กับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

มาตรฐานที่ 4 อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

ลักษณะที่พึงประสงค์ มีทำเลที่ตั้งและอาคารสถานที่เป็นไปตามมาตรฐานเหมาะสมกับหมู่บ้าน/ชุมชน

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน

1. มีทำเลที่เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน/ชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน/ชุมชน พึงพอใจ เช่น ศาลาวัด ศาลาประชาคม ศาลาร่วมใจ ฯลฯ
2. เป็นสถานที่ที่การติดต่อไปมาสะดวก
3. มีสภาพแวดล้อมดี อากาศปลอดโปร่ง ร่มรื่น และปลอดภัย
4. เป็นอาคารที่มีความมั่นคง ถาวร แข็งแรง
5. มีป้ายชื่อที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

6. บริเวณภายนอกของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน สามารถรักษาความสะอาดได้ง่าย

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา

1. มีพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนและมีขนาดเหมาะสม โดยต้องแบ่งพื้นที่เป็น โต๊ะอ่านหนังสือ ม้านั่ง ที่วางหนังสือพิมพ์ ที่เก็บหนังสือพิมพ์เก่า ตู้หนังสือ แผนที่ชุมชน ป้ายรายชื่อคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน กระดานคำหรือป้ายนิเทศ

2. บริเวณภายนอกของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน จัดภูมิทัศน์และที่นั่งพักผ่อนบริเวณรอบๆ แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความรู้ และข้อแนะนำด้วยตนเอง หรือประสานกับศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ ในการให้ความรู้และข้อแนะนำ และจัดสรรงบประมาณสำหรับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ในการดำเนินการเลือกทำเลที่ตั้งและการสร้างที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ตามมาตรฐานที่กำหนด

มาตรฐานที่ 5 การให้บริการและการจัดกิจกรรมลักษณะที่พึงประสงค์ มีการจัดบริการให้ความรู้ และสาระบันเทิง โดยใช้สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของคนในชุมชนตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน

1. มีบริการสื่อ อุปกรณ์ที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการเรียนรู้ และสาระบันเทิงของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งหนังสือพิมพ์ หนังสือ นิตยสาร วารสาร จุลสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว โปสเตอร์ ป้ายนิเทศ

2. มีบริการให้ใช้ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นที่จัดกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น เป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับเกษตรกรตำบล กับพัฒนากรชุมชนกับครูอาสาการศึกษาออกโรงเรียน เป็นที่ประชุมหมู่บ้าน/ชุมชน หรือองค์กรชุมชนต่างๆ ของหมู่บ้าน/ชุมชน อาทิ กลุ่มเยาวชน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ หรือเป็นที่ฝึกอาชีพ เป็นต้น

ตัวชี้วัดขั้นพัฒนา

1. มีบริการสื่อ อุปกรณ์ที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการเรียนรู้ และสาระบันเทิงของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ในรูปแบบของโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ วิทยุติ และดีวีดี

2. มีมุมตามความสนใจ เช่น มุมอาชีพ ที่มีหนังสือเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ สำหรับผู้ที่สนใจพัฒนาอาชีพของตนเอง หรือมุมกีฬาในร่ม ที่มีอุปกรณ์ อาทิ หมากรุก หมากฮอส โดมิโน มาสเตอร์โลจิก เป็นต้น

แนวทางปฏิบัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้คณะกรรมการ- การ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน จัดให้มีบริการในด้านต่างๆ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ทั้งในด้านงบประมาณ กำลังคน สื่อ และวัสดุอุปกรณ์

มาตรฐานที่ 6 การประเมินผล

ลักษณะที่พึงประสงค์ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

ตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน มีการประเมินคุณภาพการดำเนินงานของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน โดยประเมินตามเป้าหมายของการจัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนี้

1. เป็นการป้องกันมิให้ประชาชนลืมหนังสือ โดยการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีเอกสารสิ่งพิมพ์ไว้อ่าน ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้เกิดการลืมหนังสือและยังช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านให้คงอยู่ตลอดไป
2. เป็นแหล่งที่จะเสริมสร้างลักษณะนิสัยการแสวงหาและติดตามข่าวสารข้อมูล
3. เป็นแหล่งวิทยาการของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยหมู่บ้าน/ชุมชน และเพื่อหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างแท้จริง
4. เป็นแหล่งส่งเสริมกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม
5. เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมอื่นๆ ของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน
6. เป็นแหล่งพบปะที่จะนำไปสู่การเข้าร่วม หรือลงมือทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป
7. ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับคนในชนบทที่จะอภิปรายพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะ และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

แนวทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเชื่อมโยงการปฏิบัติงาน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ควรเชิญเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ คณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นครั้งคราวตาม โอกาสอันควร และประสานให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

มาตรฐานที่ 7 การมีส่วนร่วมของชุมชน

ลักษณะที่พึงประสงค์ มีกลุ่มคนหรือองค์กรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือบริการรูปแบบต่างๆ ร่วมกับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

1. มีประชาชนในชุมชนจัดกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
2. มีหน่วยงาน สถานศึกษา และองค์กรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
แนวทางปฏิบัติ
 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรประสานในการจัดหาหนังสือประเภทต่างๆ เพิ่มเติม ให้แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน โดยวิธีการรับบริจาคจากประชาชน และหน่วยงานทั่วไป หรือจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อนำดอกผลมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
 2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรประสานความร่วมมือกับห้องสมุด โรงเรียน สถานศึกษา ห้องสมุดประชาชนตำบลหรืออำเภอที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อหมุนเวียนหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารบางประเภทมาให้บริการผู้อ่านในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกับสถาบันศาสนาในท้องถิ่นเพื่อจัดหาหนังสือเพิ่มให้แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน
 - 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลหนังสือ การหาหนังสือเพิ่มเติม โดยอาศัยกลุ่มมวลชนที่มีในท้องถิ่น เช่น กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มเยาวชน ครู นักเรียน นักศึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ เพื่อเป็นอาสาสมัครดูแลรักษา ตกแต่งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ

4.9 แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ในระดับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ควรกำหนดให้มีประเด็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการประชุมคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และนำเสนอประเด็นดังกล่าว เพื่อสอบถามข้อคิดเห็นของประชาชนผ่านเวทีประชาคม
2. การจัดทำแผนเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามาเป็นแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งงบประมาณ โดยมีการกำหนดขั้นตอนการจัดทำแผน ดังนี้
 - 2.1 ศึกษาความต้องการของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์โครงสร้างและทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชน จำนวนประชากร อัตราการเจริญเติบโต ลักษณะการใช้เวลาว่าง ประเมินปัญหาและความต้องการ และ

ศึกษาแหล่ง การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องกับศักยภาพของประชาชนพื้นที่ ปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมทั้งให้สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชน เพื่อกำหนดประเภทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และกิจกรรมตามความต้องการและความสนใจของประชาชน โดยพิจารณาขีดความสามารถด้านงบประมาณ และบุคลากร

3. การดำเนินการตามแผน นำกิจกรรมที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนา มาจัดทำแผนพัฒนาประจำปี และจัดทำโครงการเพื่อบรรจุในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี เพื่อดำเนินการต่อไป

4. การติดตามประเมินผล ควรมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประเมินความพึงพอใจของประชาชนผู้ให้บริการ

5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.1 ความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการบริหารองค์การของการบริหาร

ทองอยู่ แก้วไทรอะ และชัยศ อิมสุวรรณ (2545: 11) ให้ความหมายของการบริหารหรือการจัดการ ดังนี้ การบริหาร (Administration) หรือการจัดการ (Management) มีความสำคัญต่อองค์การเป็นอย่างมาก เพราะเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดขององค์การ ถ้าการบริหารหรือการจัดการกระทำได้อย่างเหมาะสม องค์การจะดำเนินไปด้วยดี การบริหารองค์การเป็นการจัดการให้มีการใช้ทรัพยากรในองค์การ เพื่อดำเนินกิจการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีประเด็นที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ทรัพยากร และการจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรคน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเพราะเป็นผู้ดำเนินการ
2. ทรัพยากรเงิน เป็นค่าใช้จ่ายไปเพื่อให้เกิดผลผลิตขององค์การ
3. ทรัพยากรวัสดุ เป็นวัสดุอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการให้เกิดผลผลิตขององค์การ ซึ่งอาจหมายรวมถึง อาคาร สถานที่ ยานพาหนะขององค์การด้วย
4. ทรัพยากรวิชาการเป็นความรู้ที่ใช้สำหรับการดำเนินงานขององค์การ ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจง การบริหารองค์การจึงเป็นการจัดการ ประสมประสานเชื่อมโยงทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้เกิดการกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

การจัดการ เป็นวิธีการดำเนินการเพื่อให้ได้ผลผลิตขององค์การที่ นอกเหนือไปจากกระบวนการผลิตโดยทั่วไป มักใช้หลักการบริหารซึ่งมีชื่อเรียกที่รู้จักกันดีว่า โปสเตอร์รูป หรือ POSDCORB ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (อนุพงศ์ เนื่องจำนง 2544 : 11-13)

1. P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (policy) ทั้งนี้ เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่ เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการ และวิจรรณญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต และกำหนด วิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความถูกต้องและสมบูรณ์

2. O = Organization หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษา บางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (management) ด้วยเรื่องการจัดแบ่ง ส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (division of work) เป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงานหรือจัดตามลักษณะของงาน เฉพาะอย่าง (specialization) ก็ได้ นอกจากนี้จะพิจารณาในแง่ของการควบคุม (control) และ หรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน (organization) เช่น หน่วยงานหลัก (line) หน่วยงานที่ปรึกษา (staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหรือหน่วยงานอนุกร (auxiliary)

3. S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคลากรและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้ สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (personnel administration) หรือ put the right man on the right job กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและพนักงาน ด้วย เรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ ว่า การบริหารงาน บุคคลนั้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางนโยบาย การวางแผน โครงการ ระเบียบ และ วิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่งเพื่อให้ ได้มาและได้ประโยชน์ ตลอดจนการบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรด้านมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และมีปริมาณเพียงพอ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย กระบวนการที่ว่านี้จึง รวมหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งหมด นับแต่การสรรหาและรับคนเข้าทำงาน จนกระทั่งพ้นจากหน้าที่การงาน ขององค์การไป

4. D – Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงาน และนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (leadership) มนุษย์สัมพันธ์ (human relations) และการจูงใจ (motivation) เป็นต้น การอำนวยการในที่นี้ รวมถึงการวินิจฉัย สั่งการ (decision making) ซึ่งเป็นหลักสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารงานและขึ้นอยู่กับ ความสามารถบังคับบัญชาหรือหัวหน้า เพราะว่าการที่จะอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดี

จำเป็นต้องมีการจัดสนใจที่ดี และมีการสั่งการที่ถูกต้องเหมาะสมกันแต่ละลักษณะของการตัดสินใจ

5. Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือประสาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจกรรมประจำวันที่ต้องพึงกระทำในการปฏิบัติงาน และเป็นสิ่งที่อยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดมีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ เมื่อกล่าวถึงการประสานงานแล้ว อีกเรื่องหนึ่งไม่ควรได้กล่าวถึงเพราะมีความสำคัญและเป็นสิ่งที่คู่กันประจวบกับเงา ก็คือ การติดต่อสื่อสาร (communication) เพราะต้องการติดต่อสื่อสารที่ดีจะช่วยให้เกิดการประสานงานที่ดี และทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวมถึงการประชาสัมพันธ์ (public relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย การรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (communication) อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไป หมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงานนั้นอยู่ที่จะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

7. B = Budgeting หมายถึง ระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534 : 81-82) ได้กำหนดองค์ประกอบในการบริหารจัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชนไว้ 7 ประการตามแนวทางของ POSDCORB เช่นเดียวกัน คือ

1. การวางแผน (Planning) ต้องเป็นแผนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โดยอาศัยข้อมูลสถิติและข้อเท็จจริงหรือหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏ มาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ แล้วจึงจัดทำแผนการดำเนินการหรือโครงการอย่างละเอียด ผู้วางแผนจะต้องประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายร่วมคิดร่วมจัดทำ

2. การจัดองค์กร (Organization) มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรที่รับผิดชอบให้ชัดเจนและแต่ละคนสามารถปฏิบัติได้ อาจจัดในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละโครงการ

3. การบริหารงานบุคคล (Staffing) คือ การแสวงหาบุคคลที่จะปฏิบัติกิจกรรม โดยการคัดเลือกตามความเหมาะสมหรือตามความสมัครใจ

4. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) คือ การควบคุมดูแล การนิเทศ ติดตามผล และการประเมินตามแผนที่วางไว้ ซึ่งในแผนจะต้องบ่งบอกถึงกิจกรรม ระยะเวลา สถานที่ ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้มีส่วนร่วมและรับทราบ

5. การประสานงาน (Coordinating) คือ การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้ดำเนินงานทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อมิให้มีการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนหรือเกิดการขัดแย้งกัน

6. การรายงาน (Reporting) จะต้องจัดให้มีระบบการรายงานที่ติดตลอดระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ผลจากการรายงานจะเป็นข้อมูลย้อนกลับมาที่จะนำมาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลมาเป็นข้อสรุปผลจากการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดโครงการ

7. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) เป็นหัวใจของการดำเนินงานที่จะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยจัดทำอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การจัดหาแหล่งที่มาหรือเงินทุน การจัดทำงบประมาณค่าใช้จ่าย การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผน สรุปผลการใช้งบประมาณเมื่อสิ้นสุดโครงการ

5.3 การบริหารจัดการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล มีแนวทางจัดการอยู่ 4 ด้าน ดังนี้

5.3.1 ด้านบุคลากร

การบริหารบุคลากร หรือปัจจุบันเรียกว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นศิลปะในการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กร โดยให้มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนบุคลากร 2) การสรรหา 3) การพัฒนา 4) การธำรงรักษา 5) การประเมินบุคลากร (สมประสงค์ วิทย์เกียรติ 2545: 39)

5.3.2 ด้านงบประมาณ

การบริหารงบประมาณ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้เงินมาจ่ายในการดำเนินการจัดการในด้านค่าใช้จ่ายตลอดจนควบคุมการดำเนินงานด้านงบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดหา 3) การดำเนินการ 4) การควบคุมการดำเนินงาน (กิตติศักดิ์ รัตนฉายา 2545 : 119)

5.3.3 ด้านวัตถุประสงค์ อาคารสถานที่

การบริหารด้านวัตถุประสงค์ อาคารสถานที่ การจัดการให้ทุกอย่างขององค์กรได้สนับสนุนการดำเนินการของบุคลากรได้อย่างดี รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบริหารให้มีประสิทธิภาพ การบริหารครอบคลุมถึง การกำหนดความต้องการ การจัดหา การแจกจ่าย การบำรุงรักษา และการจำหน่าย (บุญเลิศ ส่องสว่าง 2545: 77)

5.3.4 ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นการจัดการเพื่อดำเนินการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ในที่นี้ เป็นการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2541 : 21) ประกอบด้วย

- 1) การวางแผนดำเนินการ
- 2) การจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐาน
- 3) การจัดลำดับความสำคัญความต้องการทางการศึกษาของชุมชน
- 4) การบริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 5) การกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน
- 6) การประเมินผลการดำเนินงาน
- 7) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

6. การจัดองค์กรและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดยการริเริ่มของกลุ่มชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หน่วยงานผู้บริจาคภายนอก และ/หรือองค์กรพัฒนาต่างๆ ในบางกรณี ได้มีการจัดตั้งขึ้นจากการสนับสนุนของรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลของประเทศนั้นๆ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมักจะได้รับจัดการ การดูแล และการสนับสนุนงบประมาณภายใต้ความร่วมมือของท้องถิ่น หน่วยงานระดับชาติและหน่วยงานภายนอก อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดองค์กรและการจัดการมีความหลากหลายพอสมควร

แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ มีแนวทางการจัดการดังนี้ (ยูเนสโก 2554)

1. สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมักจะได้รับริเริ่มและการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยความร่วมมือของหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ ผู้บริจาคและหุ้นส่วนการพัฒนาต่างๆ หน่วยงานที่จัดการและดำเนินการระดับท้องถิ่น

จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดองค์กรและดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เริ่มต้นจากงบประมาณจำนวนจำกัดจากสมาชิกชุมชนในท้องถิ่น ในบางกรณี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะจัดหาทรัพยากรโดยการจัดกิจกรรมหารายได้ เช่น ของบสนับสนุนตามความสมัครใจ ได้รับเงินบริจาคการกุศลจากผู้มีจิตศรัทธา และการเก็บเงินค่าสมาชิกและในบางโอกาส ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เน้นการรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนได้รับงบประมาณจากรัฐบาล สำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ได้รับการบริหารและดูแลจากองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภายนอก เช่น ธารการ์ อาห์ซาเนีย มิซัน (Dhaka Ahsania Mission : DAM) และแอคชั่นเอ็ด (Action Aid) จะมีรูปแบบการจัดการของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อฝึกอบรมผู้ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและบุคลากรสนับสนุน นอกจากนี้ ยังได้มีการเตรียมสื่อสำเร็จรูปท้องถิ่น โครงการและกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในประเทศต่างๆ สรุปได้

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ รายงานว่า ในภาพรวม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีปัญหาจากการขาดงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมที่เฉื่อยชาของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญคือ บุคลากรไม่เพียงพอ (มักจะเป็นการทำงานโดยบุคคลเพียงคนเดียว) บุคลากรขาดประสิทธิภาพและทักษะที่จำเป็น วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดแคลนหนังสือและสื่อการอ่านต่าง ๆ ขาดแคลนงบประมาณ ไม่มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม กิจกรรมไม่น่าสนใจ และไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการดีพอ

2. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเน้นการริเริ่มใหม่ ๆ ของชุมชน การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของประชาชนระดับรากหญ้าในการจัดการดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินการไปได้ รัฐบาลส่วนกลางและหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่นจะรับผิดชอบในการสนับสนุนงบประมาณ รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่างบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประมาณครึ่งหนึ่งมาจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐ งบประมาณส่วนอื่นจะมาจากการจัดตลาดนัด งานเทศกาลต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกีฬา สถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (รวมถึงอาคารสื่อต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ) มักจะอยู่ในความรับผิดชอบของชุมชนและหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

สาธารณรัฐอินโดนีเซียได้พัฒนาข้อกำหนดสำหรับจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วยผู้ประสานงานโครงการ เลขานุการ เภรัญญิก หัวหน้าโครงการต่าง ๆ และผู้ฝึกสอน เพื่อดูแลและดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยกำหนดบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ กศน.อำเภอด้วย รายงาน

ได้ระบุว่า “ลักษณะสำคัญของโครงสร้างองค์กร คือ ความสัมพันธ์ในเชิงบริหารแบบสั่งการจากเบื้องบน”

3. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเริ่มใน 4 จังหวัดทางภาคเหนือ โดยการสนับสนุนของโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนในเอเชียและแปซิฟิก ของยูเนสโก เมื่อปี พ.ศ. 2541-2542 การศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญ 5 แห่ง และได้สรุปเกี่ยวกับสถานะการดำเนินงาน ตามที่ได้รับข้อมูลจากผู้อำนวยการความสะดวก ผู้จัดการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนว่า การจัดให้มีคณะกรรมการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้จัดการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทำให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเข้าสู่ร่องรอย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเหล่านี้ได้รับงบประมาณบางส่วนจากรัฐบาล และมีการจัดหางบประมาณในท้องถิ่นมาเสริมบ้าง ถึงแม้ว่าจะไม่มากนัก

4. สาธารณรัฐเลบานอน องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับอาสาสมัครในชุมชนจะเป็นผู้ดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางแห่งมีผู้นำที่เข้มแข็ง แต่บางแห่งมีบุคลากรเพียงจำนวนน้อยที่เข้ามาช่วยดำเนินงาน

5. สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาลจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานที่และผู้สนับสนุนที่แตกต่างกัน มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและจัดการในท้องถิ่นเพื่อรับผิดชอบการวางแผน ดำเนินการและจัดกิจกรรมต่างๆ โดยร่วมกับหน่วยงานการศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่น ทั้งนี้จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งมักจะได้รับการงบประมาณในการดำเนินงานหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานของสหประชาชาติและองค์กรพัฒนาที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องของเด็ก สตรี กลุ่มด้อยโอกาส และสิทธิมนุษยชน

6. ประเทศไทย ได้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงลึกของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บางแห่งซึ่งริเริ่มโดยชุมชน นักวิจัยได้รายงานว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเหล่านี้ไม่ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐโดยตรง กลุ่มนักวิจัยได้เลือกศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ได้รับการจัดการและดูแลจากชุมชนที่จัดกิจกรรมซึ่งตอบสนองความต้องการของชุมชนและสามารถดำเนินการ โดยใช้ทรัพยากรบุคคลของชุมชน เช่น ครู ช่างฝีมือ นักวิชาการ ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีความรู้และทักษะเฉพาะด้าน และหากจำเป็น ก็จะขอการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยงานในท้องถิ่น ดังนั้น การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่คำนึงถึงความต้องการท้องถิ่นและสามารถพึ่งตนเองได้

7. สาธารณรัฐคาซัคสถานมักจะอยู่ในพื้นที่ชนบท และมักจะเป็นศูนย์ที่มีวัตถุประสงค์หลากหลายเพื่อการพัฒนาชุมชน และให้บริการในมิติต่างๆ ที่ผสมผสานด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับชีวิตของชุมชนท้องถิ่น คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนในสาธารณรัฐคาซัคสถานประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานด้านการศึกษา หน่วยงานสาธารณสุขและสังคมสงเคราะห์ในท้องถิ่น ตลอดจนภาคธุรกิจชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน ปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องจากงาน และคนในชุมชน ผู้อำนวยการความสะดวกและผู้ให้การอบรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นผู้นำชุมชนที่มีทักษะ ความรู้ต่าง ๆ เช่น ครู ผู้เกษียณจากงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และคนในชุมชนจากหลากหลายอาชีพที่มีวิชาชีพเฉพาะด้าน กลุ่มเป้าหมายที่รับบริการจะเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ที่ว่างงาน สตรีที่มีบุตรหลายคน ผู้ที่ย้ายกลับสู่ถิ่น เด็กในโรงเรียน ผู้พิการทางร่างกาย และผู้ที่เกี่ยวข้องอายุ

จากโครงการและกิจกรรมของประเทศต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 โครงการและกิจกรรมหลักที่จัดโดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สาธารณรัฐ ประชาชน บังกลาเทศ	สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย	สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย เนปาล	ประเทศไทย
เป็นสถานที่ที่ วัยรุ่นแหวเข้ามา ช่วยให้เด็ก ๆ ค้นหาและพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ หนังสือขั้น พื้นฐาน	จัดการศึกษา เทียบเท่าการศึกษา ขั้นพื้นฐาน เป็นสถานที่เพื่อ การอ่านหนังสือ จัดกิจกรรมเพื่อ การดูแลและ การศึกษาสำหรับ เด็กปฐมวัยใน พื้นที่ชนบท	จัดกิจกรรม การศึกษาเพื่อ การเรียนรู้หนังสือ จัดฝึกอบรมด้าน ทักษะ การปฏิบัติ จัดการอบรม โดยเน้นการ เปลี่ยนอาชีพ	สงวนและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สถานที่ทาง ประวัติศาสตร์ ให้คำปรึกษา เกี่ยวกับสุขอนามัย สุขลักษณะสิทธิ สตรี	พัฒนาการเกษตร แบบ ยั่งยืน จัดการปลูกผักที่ ปลอดภัยและมี การเสาะหาน้ำจืด การเลี้ยงไก่แบบ ดั้งเดิม การเพาะเห็ด

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

สาธารณรัฐ ประชาชน บังกลาเทศ	สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย	สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย เนปาล	ประเทศไทย
จัดกิจกรรมหลัง การรู้ หนังสือและ การศึกษา ต่อเนื่อง (ศูนย์ การรู้หนังสือ และห้องสมุด) สร้างสมดุล ระหว่าง การศึกษาสาย สามัญ และสายอาชีพ อบรมทักษะ สำหรับ กิจกรรมการ สร้าง รายได้ การออม และ การบริการ สินเชื่อ	การรู้หนังสือแบบ เบ็ดเสร็จ เป็นคลินิกสำหรับ ผู้เป็นแม่ โดยเฉพาะ ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน ในชนบท วัฒนธรรม การ กีฬา และสันตนาการ โดย เฉพาะในเขตเมือง การฝึกงาน / การ สนับสนุนค่า สมาชิก โดยเฉพาะศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน ใน เขตอุตสาหกรรม ทักษะด้านอาชีพ ทักษะสำหรับการ ประกอบวิสาหกิจ	การศึกษา สำหรับ ครอบครัว การศึกษา เกี่ยวกับ สังคม การใช้เวลาว่าง	สุขอนามัยในการ สืบพันธุ์ ส่งเสริมการ ท่องเที่ยว และการพัฒนา วิสาหกิจ ขนาดเล็ก รวมทั้ง การจัดการโรงแรม ขนาดเล็ก สนับสนุนการ อบรม ทักษะการก่อสร้าง ใน ท้องถิ่น ช่วยสนับสนุนเด็ก ที่ได้ รับผลกระทบจาก ความ ขัดแย้ง	การเลี้ยงหมู การเพาะปลูก ข้าว การผลิตเครื่องใช้ ในบ้าน ยาสมุนไพร พื้นบ้าน ของไทย การจัดการฟาร์ม การจัดการ เงินทุน การพัฒนา สวัสดิการ เศรษฐศาสตร์ ชุมชน/ การจัดตั้งธุรกิจ สาธารณสุข การส่งเสริมการ ท่องเที่ยว การเรียนรู้และ การพัฒนา สุขภาพจิต การจัดการป่า ชุมชน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

สาธารณรัฐ ประชาชน บังกลาเทศ	สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย	สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย เนปาล	ประเทศไทย
<p>การพัฒนา คุณภาพชีวิต และมาตรฐาน ความ เป็นอยู่</p> <p>ส่งเสริมคุณภาพ และ พหุวัฒนธรรม บุคคล พัฒนาทักษะ ใหม่และความรู้ ที่เหมาะสมกับ ความต้องการใน อนาคต</p> <p>การจัดการความ ขัดแย้ง</p> <p>บริการด้าน สุขภาพเป็น ครั้งแรก</p>			<p>การเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย และแพะ ธุรกิจขนาดเล็ก การอนุรักษ์ความ หลากหลายทาง ชีวภาพ การปลูกฝัก และ เกษตรกรรม สิทธิมนุษยชน การรณรงค์เพื่อ สันติภาพ</p>	<p>การจัดการน้ำ การรักษาโรค แผน โบราณ หัตถกรรม ภาษาล้านนาและ การปั้น การทำฟาร์มแบบ ผสมผสาน และ พิธีกรรมใน ชุมชน ศิลปะและ วัฒนธรรม การเดินรำแบบ พื้น เมือง คนตรี พื้นบ้าน ศิลปะการ ป้องกันตัว และการวาดภาพ</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

สาธารณรัฐ ประชาชน บังกลาเทศ	สาธารณรัฐ อินโดนีเซีย	สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย เนปาล	ประเทศไทย
<p>สันตนาการ กิจกรรม ทางศาสนาและ สังคม</p> <p>การสร้าง ความ ตระหนักและ การให้ ความรู้เพื่อ ปกป้อง สิทธิพลเมือง</p>				

สาธารณรัฐสังคมนิยม เวียดนาม	สาธารณรัฐคาซัคสถาน	สาธารณรัฐเลบานอน	สาธารณรัฐอุซเบกิส ถาน
<p>การให้ความรู้แก่สตรี สัญลักษณ์ในการเจริญ พันธ์และการวางแผน ครอบครัว</p> <p>ความปลอดภัยและการ ป้องกันอุบัติเหตุจาก การขนส่ง</p> <p>สุขอนามัยและ สัญลักษณ์ ส่วนบุคคล</p> <p>การป้องกันการใช้สาร</p>	<p>กิจกรรมด้านอาชีพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - คอมพิวเตอร์ - การตัดเย็บ - การตัดเย็บเสื้อผ้า - การแสดงแบบ - ภาษาอังกฤษ - การทำเหมืองแร่ - การเชื่อม <p>กิจกรรมพัฒนาทักษะ ชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิธีชีวิตในการรักษา 	<p>การอบรมคอมพิวเตอร์ การจัดค่ายฤดูร้อนและ การศึกษานอก โรงเรียน</p> <p>สำหรับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน</p> <p>การจัดอบรม ปฏิบัติการ ด้านอาชีพโครงการที่ ให้</p> <p>ผลผลิตกิจกรรมทาง</p>	<p>กิจกรรมนิเวศวิทยา และการ สงวนรักษา สิ่งแวดล้อม</p> <p>การศึกษาเรื่อง กฎหมาย</p> <p>การปกป้องมรดกและ สุขภาพของเด็ก</p> <p>การศึกษาเพื่อสร้าง อาชีพ</p> <p>ปัญหาสุขอนามัย</p>

เสพติดและการต่อสู้กับ ปัญหาโสเภณี พัฒนาแนวปฏิบัติใน การเกษตรกรรม การอบรมด้านสัตวบาล การใช้ประโยชน์ ทรัพยากรจากป่า สุขอนามัยของสภาพ แวดล้อมการสงวนรักษา แหล่งประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ศิลปะ วัฒนธรรม การเดินรำ และดนตรี กฎหมายระหว่าง ประเทศ และกฎหมาย ภายในประเทศ การให้ผู้พิการดูแล ช่วยเหลือตนเอง การพัฒนาเศรษฐกิจ และธุรกิจ	สุขภาพ - การวางแผนครอบครัว - การนวด - การซ่อมแซม เฟอร์นิเจอร์ และรองเท้า - หัตถกรรมพื้นบ้าน - ช่างไม้ - หัตถกรรม - การทำผักดอง - ศิลปะต่อผ้า - การทำสวน - การทำเนย การป้องกัน โรคเอดส์ การป้องกันสารเสพติด การทำครัว การทำฟาร์มและ เกษตรกรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมด้านระบบ นิเวศน์ กิจกรรมด้านกีฬา	วัฒนธรรม	ปัญหาด้านสิทธิ เสรีภาพทาง สังคมและการเมือง ของสตรี กิจกรรมทาง ศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรม สร้างสรรค์ใน ชุมชน การท่องเที่ยว ธุรกิจ และ วิสาหกิจ การปกป้องทางสังคม สำหรับ ครอบครัวที่ใช้ทางสาย กลาง กลุ่มผู้เกษียณอายุ เด็กกำพร้า และกลุ่ม ชน ชายขอบ
---	--	----------	---

การเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและโครงการ

การเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและโครงการที่มีประสิทธิภาพพิจารณาจากขอบเขตความสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมทั้งการนำไปใช้และประโยชน์ในระยะยาว ประเทศสมาชิกยูเนสโกที่ริเริ่มโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภายใต้การสนับสนุนจากโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนในเอเชียและแปซิฟิกตระหนักดีว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถส่งเสริมการรู้หนังสือและการศึกษาต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนสังคม

การศึกษาของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศระบุว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการทำงานร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและโครงการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานและองค์กรระดับท้องถิ่น ระดับ กรมกอง และระดับชาติเป็นเรื่องสำคัญ อย่างไรก็ตาม รายงานได้ระบุว่า การเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานระดับท้องถิ่นกับรัฐบาลกลางที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา เกษตรกรรม และสาธารณสุขเป็นไปอย่างผิวเผินไม่เพียงพอ และเกือบจะน้อยมาก การศึกษาระบุ ไว้ว่าเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (โดยเฉพาะในระดับชาติ) ในสาธารณรัฐประชาชน บังกลาเทศยังมีไม่มากนัก และการขยายการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ยังจำกัดอยู่ในวง แคบ รายงานยังระบุว่า องค์กรพัฒนาเอกชนบางแห่งยังแสวงหาให้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงาน ภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมที่จัดและสนับสนุน งบประมาณจากหน่วยงานเฉพาะบางแห่งยังไม่สามารถขยายไปยังจุดอื่น ๆ ของประเทศได้ การ ศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนะว่าความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของรัฐใน การพัฒนากิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการอบรม รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมจะสามารถ พัฒนาการเชื่อมโยงเพื่อเสริมงานของกันและกันได้

รายงานการศึกษาของสาธารณรัฐอินโดนีเซียชี้ให้เห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเรื่องศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ถือ ธรรมเนียมการศึกษานอกโรงเรียนและสำนักงาน การศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ถึงแม้ว่าจะได้มีการระบุบทบาทที่ชัดเจน ของแต่ละหน่วยงานไว้แล้ว รายงานการศึกษาวิจัยระบุไว้ว่า ในทางปฏิบัติ การเชื่อมโยงการ ดำเนินงานยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐเลบานอนได้กล่าวถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนกับกระทรวงต่าง ๆ โดยได้รายงานไว้ว่ามีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แต่ไม่ได้ รับการสนับสนุนทางการเงินและวิชาการ ดังนั้น ในรายงานจึงได้กล่าวถึงความต้องการที่จะ แสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มนักการเมืองที่สำคัญเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุน ในการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้อย่างประสบผลสำเร็จ

ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม การเชื่อมโยงของนโยบายและโครงการของศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนและนโยบายการรู้หนังสือของการศึกษาเพื่อปวงชนในระดับชาติมีความชัดเจน อย่างยิ่ง การศึกษาได้อย่างถึงความจำเป็นที่จะส่งเสริมการสร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับ ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างการเชื่อมโยงของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน

การศึกษาวิจัยของประเทศไทยได้ระบุว่า องค์กรประกอบของการพึ่งตนเองของศูนย์การ เรียนรู้ชุมชน บนพื้นฐานของความรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญา และทักษะ เป็นสิ่งสำคัญของ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและได้ผสมผสานเรื่องนี้อยู่ในนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้พิจารณาจาก ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เป็นตัวอย่างในเรื่องของผลกระทบและวิธีการดำเนินงาน และได้ระบุอยู่ในนโยบายพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับประเทศของไทย

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐชิลีแสดงให้เห็นว่าการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยไม่ได้บรรลุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและเอกสารนโยบายการศึกษาระดับชาติใด ๆ อย่างชัดเจน ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเน้นประสบการณ์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการเชื่อมโยงกับกิจกรรมในระดับภาคและระดับชาติ ที่สามารถบรรลุเป้าหมายการดูแลเด็กปฐมวัย การพัฒนาชุมชนและครอบครัว และโอกาสทางการศึกษาสำหรับกลุ่มคนในชนบทที่เป็นกลุ่มเปราะบาง และการศึกษาค้นคว้าได้เสนอว่า เพื่อให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุดควรมีการขยายผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปสู่นักวางแผนและกำหนดนโยบายในระดับสูงรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญต่อไป

รายงานการศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐประชาชนจีนระบุว่าผลสำเร็จของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของจีนมักจะเป็นผลมาจากการสนับสนุนในเชิงนโยบายและกิจกรรมเป็นอย่างดีจากรัฐบาลส่วนกลาง ระดับจังหวัด และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับรากหญ้า การศึกษาค้นคว้าได้เสนอแนะให้มีการเชื่อมโยงกิจกรรมอบรมที่เน้นการปฏิบัติและทักษะ กับความต้องการของโรงงานและหน่วยงานจ้างงานตลอดจนกระทรวงและกรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เข้าร่วมโครงการและชุมชนในท้องถิ่น

ผลสำเร็จ ผลลัพธ์ และผลกระทบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของประเทศต่าง ๆ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนับว่ามีผลกระทบต่อส่งเสริมการรู้หนังสือและการศึกษาต่อเนื่องในทุกประเทศที่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐตระหนักถึงศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการรณรงค์การศึกษาเพื่อปวงชน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือและการพัฒนาชุมชน ดังนั้น จึงได้ถือว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการบรรเทาการไม่รู้หนังสือและสามารถบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน

สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศถือว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของประชาชนที่ให้บริการในเรื่องที่เป็นไปตามความสนใจร่วมกัน และดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการเร่งด่วนของชุมชนโดยผ่านการดำเนินการร่วมกัน และบางครั้งได้กำหนดจัดกิจกรรมที่มุ่งให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลในชนบท ในรายงานของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศได้ระบุไว้ว่า “กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมักเป็นไปเพื่อการพัฒนา... คำนี้ถึงความเสมอภาคทางเพศในระดับชุมชน สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน อบรมการรู้หนังสือให้กับกลุ่มสตรี ให้

การอบรมทักษะและเพื่อศักยภาพในการหารายได้และเพื่อเสริมสร้างการเข้าถึงทรัพยากรและบริการเพื่อการพัฒนาจากภาครัฐและหน่วยงานอื่นๆ”

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศรู้สึกชอบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเนื่องจากสามารถใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้หนังสือสำหรับผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือในชนบท โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้ ก) จัดการสอนให้เด็กผู้หญิงและสตรีที่ไม่ได้เข้าเรียน ข) ให้โอกาสประชาชนในท้องถิ่นได้ศึกษาและอ่านหนังสือพิมพ์ และ ค) พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในการเลี้ยงปศุสัตว์ การเย็บปักถักร้อย การตัดเย็บเสื้อผ้า การเลี้ยงปลา การปลูกและดูแลผัก ผู้ที่เข้าร่วมโครงการรายงานว่าพวกเขาได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่น เรื่องเลวร้ายที่เกิดจากการแบ่งสินสมรส การสมรส ก่อนวัยและการมีคู่สมรสหลายคน การป้องกันการค้าเด็กและสตรี และการแสพสารเสพติด

รายงานของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศระบุว่าร้อยละ 89 ของผู้ที่เข้าร่วมการศึกษาครั้งนี้แสดงความเห็นว่าสถานะทางครอบครัวดีขึ้น อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้และพัฒนาทักษะจากการเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน นอกจากนี้ ในจำนวนผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 220 คน มีจำนวน 204 คน ที่ระบุว่าสถานะทางครอบครัวของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น และจำนวน 203 คน ระบุว่าพวกเขาสามารถที่จะพัฒนาเรื่องอาหารการกิน เสื้อผ้าและการดูแลสุขภาพ

รายงานของสาธารณรัฐอินโดนีเซียชี้ว่ากิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเริ่มแสดงผลในทางที่ดีต่อชุมชนของผู้เข้าร่วม โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะมีความเกี่ยวข้องกับการรู้หนังสือ เน้นการอ่านและการเขียน ซึ่งสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถทำงานในบริษัท อุตสาหกรรม บริการด้านความปลอดภัยและทักษะการผลิตด้านอื่นๆ รวมทั้งอุตสาหกรรมในครัวเรือนอื่น ๆ ทั้งนี้เรื่องสำคัญ คือการที่แผนปฏิบัติการระดับชาติเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชนของอินโดนีเซียได้ผสมผสานเรื่องการพัฒนาเด็กปฐมวัย การเรียนรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็น ความเสมอภาคทางสังคมและความเสมอภาคทางเพศ สิทธิของกลุ่มคนพื้นเมืองในการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบรรลุนิติภาวะของผู้ใหญ่ โดยถือว่าเป็นสาขาหลักที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะสามารถจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมได้

นอกจากนี้ ในรายงานฉบับดังกล่าวยังได้ระบุว่า “ในมุมมองระดับชาติ การมีสถาบันในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีกิจกรรมอย่างกว้างขวางทำให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการศึกษาในชุมชนต่างๆ ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย กิจกรรมเหล่านี้สามารถพัฒนารายได้ สร้างแรงบันดาลใจให้มีการเติมเต็มทางการศึกษา และการเลี้ยงดูบุตร” รายงานของอินโดนีเซียตระหนักดีถึงการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในกิจกรรมทางการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อเพิ่มรายได้

การสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้ปกครองในการสนับสนุนการศึกษาในโรงเรียน การเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ถูกสุขอนามัย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เน้นเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ที่ดีของการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การศึกษารายงานว่าผลตอบรับต่อตัวชี้วัดทั้งหมดได้ชี้ให้เห็นว่าร้อยละ 65-82 ตอบว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์

รายงานของสาธารณรัฐเลบานอนแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรคอมพิวเตอร์ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดขึ้นนั้น ทำให้เกิดผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในพื้นที่ด้อยพัฒนาของประเทศ รายงานยังได้ระบุไว้ว่าค่ายฤดูร้อนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสนับสนุนทำให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมกิจกรรมไปร่วมการประชมนโยบายในหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อสร้างทักษะเพิ่มเติม เด็ก ๆ ได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืนและแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญเด็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่า สตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมในการฝึกทักษะด้านหัตถกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะรู้สึกถึงการสร้างความสำเร็จในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล ในขณะที่อาสาสมัครที่เข้าร่วมการสัมมนาเกี่ยวกับข้อมูลด้านวัฒนธรรมจะสามารถพัฒนาให้เกิดความสนใจอย่างแข็งขันในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ตลอดจนการจัดการดำเนินการของศูนย์

อิทธิพลและผลกระทบที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล คือ แนวคิดเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้รับการตระหนักดีว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของแผนพัฒนา ระยะ 5 ปี ฉบับที่ 10 เพื่อบรรเทาการไม่รู้หนังสือและการบรรลุสู่เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนได้อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การศึกษาของเนปาลได้แสดงความผิดหวังที่รัฐบาลยังไม่ได้กำหนดมาตรการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ขาดแผนในเชิงรุก การกำหนดกลไก และจัดงบประมาณที่จะใช้เป็นมาตรการในการมุ่งสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพไว้ในนโยบายที่ได้แถลง

การศึกษาวิจัยของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาลได้ดำเนินการวิเคราะห์ในเชิงลึกเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา และได้วิเคราะห์กิจกรรมที่ศูนย์ได้จัดขึ้น การวิเคราะห์จากแบบสอบถามของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทำให้เห็นได้ชัดว่ากิจกรรมของศูนย์ทำให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกต่อการดำรงชีวิตของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะ สตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความยินดีและพึงพอใจกับทักษะในการตัดเย็บเสื้อผ้าที่ตนได้รับการพัฒนา โดยได้ระบุไว้ว่าสมาชิกครอบครัวตนมีความสุขที่เห็นตนได้รับทักษะใหม่จากการเข้าร่วมกิจกรรม ถึงแม้ว่าหลายคนสามารถที่จะนำไปใช้ในการเพิ่มรายได้ก็ตาม

ในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มมุสลิม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาลมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้แก่สตรีและคิงกลุ่มสตรีให้ออกมามีส่วนร่วมใน

กิจกรรมด้านการศึกษาและสามารถทำให้กลุ่มสตรีให้ความสนใจในการศึกษาของบุตร (โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง) และเช่นเดียวกันศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้นำในการริเริ่มกิจกรรมด้านการศึกษาหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งทำให้อัตราการรู้หนังสือของสตรีเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังช่วยในการปลูกฝังความชื่นชมซาบซึ้งในมรดกทางวัฒนธรรม โดยการจัดโครงการที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันเพื่อปกป้องและบำรุงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคน ซึ่งประชาชนได้เข้าร่วมโครงการด้วยความเข้าใจและให้ความสนใจ

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามรายงานว่า ปัจจุบัน เวียดนามมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้งหมดรวม 5,384 แห่ง รายงานการศึกษาในเวียดนามระยะ 5 ปี ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในกฎหมายการศึกษาฉบับปรับปรุงได้มีการจัดตั้งกลไกการให้ความรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างเป็นระบบและได้รับการบูรณาการไว้ในระบบการศึกษาแห่งชาติของเวียดนามอย่างเป็นทางการในรูปแบบของสถาบันการศึกษาต่อเนื่อง ตั้งแต่เดือนมกราคม 2549

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเน้นกิจกรรมหลายๆ สาขาอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่นโยบายของรัฐและพรรคการเมือง ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะการวางแผนครอบครัว การกีฬา และกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ ศิลปะและวัฒนธรรม มาตรการสุขอนามัยและความปลอดภัย ตลอดจนการป้องกันโรคเอดส์ สารเสพติดและโสเภณี การเคารพผู้ที่เสียสละตนและได้รับบาดเจ็บจากภัยสงคราม การพัฒนาการทำกิจกรรมและการทำให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นสากล การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามระบุว่า กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และการพัฒนาทักษะในการเพิ่มรายได้ซึ่งเห็นได้ชัดนอกจากนี้ยังสามารถให้ความรู้เยาวชน สตรี กลุ่มด้อยโอกาส และกลุ่มที่ถูกเอกรัดเอาเปรียบในสังคม

การวิเคราะห์กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเชิงลึกของประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงวิถีชีวิต ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถใช้ทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมในการดำเนินอาชีพของตนอย่างกว้างขวาง เช่น การจัดการป่าที่มีความหลากหลาย การจัดการกับพืชผักและสัตว์ในท้องถิ่น การฟื้นฟูค่านิยมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรและสารสนเทศมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

กลุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 4 กลุ่ม ในประเทศไทยมีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ ในรูปต่างๆ คือ ก) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทักษะใหม่ที่ได้รับการปลูกฝัง ข) การส่งเสริมวัฒนธรรมแบบวิถีชีวิต ซึ่งจะสร้างสมดุลสิ่งแวดล้อมได้ ค)

บูรณาการความรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และ ง) เสริมสร้างคุณภาพและคุณค่าของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อตอบสนองความต้องการการศึกษาในท้องถิ่น

สาธารณรัฐคาซัคสถานเสนอบทวิเคราะห์จากการสอบถามผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 2,417 คน โดยแบ่งตามอายุ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษาและสถานภาพการทำงาน ผลการวิเคราะห์พบว่าร้อยละ 46 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 32 มีอายุระหว่าง 20-30 ปี และร้อยละ 22 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ในจำนวนนี้ ร้อยละ 31 เป็นเพศชาย ร้อยละ 69 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55 สมรสแล้ว ร้อยละ 34 เป็นโสด และร้อยละ 11 หย่าร้าง สำหรับสถานภาพทางการศึกษา ปรากฏว่า ร้อยละ 46 ศึกษาจบระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 29 จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และร้อยละ 35 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ ครึ่งหนึ่งของผู้เข้าร่วมกิจกรรม (ร้อยละ 46) เป็นผู้ว่างงาน

รายงานดังกล่าวระบุว่าในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติไม่ได้สะท้อนเรื่องการศึกษานอกระบบโรงเรียน และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาผู้ใหญ่มากนัก การประเมินผลของคณะนักวิจัยระบุว่ากิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถที่จะเติมเต็มช่องว่างนี้ได้เพื่อให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้ว่างงาน สตรี เยาวชน กลุ่มผู้กลับสู่มาตุภูมิ และกลุ่มผู้พิการ นอกจากนี้ รายงานยังได้ชี้ให้เห็นว่า เนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาในสาธารณรัฐคาซัคสถานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นต้นแบบที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการจ้างงาน และจะทำให้มีรายได้ประจำ

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐประชาชนจีนชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนชนบทได้รับการพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ มีทัศนคติในเชิงบวก และมีความตระหนักในคุณค่าของการรู้หนังสือและการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ เยาวชน และเด็ก นอกจากนี้ รายงานยังระบุว่ามียังมีจำนวนผู้ปกครองที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเต็มใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนมากขึ้น ผู้ที่ย้ายถิ่นไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองมีความมั่นใจมากขึ้นสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพหน้าที่การงานใหม่ได้ดี และมีความยุ่งยากน้อยลง มีรายงานว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตเมือง มีคุณภาพชีวิตและมีดัชนีความสุขสูงขึ้น

ประเด็นและนัยสำคัญในอนาคต

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในประเทศที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ห่างไกลเท่านั้น ในเบื้องต้น กิจกรรมต่าง ๆ จะมุ่งเพื่อการรู้หนังสือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง การฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะชีวิตและอาชีพ สาธารณสุขและสุขอนามัย การให้

ความรู้แก่สตรี การปกป้องหน้าที่และสิทธิมนุษยชน การสงวนรักษาและปกป้องศิลปะ วัฒนธรรม มรดกและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมสันติภาพ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในการส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลลัพธ์และผลกระทบที่แสดงไว้ในรายงานการศึกษาของประเทศต่างๆ ชี้ให้เห็นว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ผลลัพธ์ที่ทรงคุณค่าที่ทำให้ประเทศต่างๆ บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน

ประเด็นหลักที่ส่งผลต่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในอนาคตมีดังต่อไปนี้

งบประมาณ

เรื่องนี้เป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงในรายงานของทุกประเทศ ประเทศไทยได้เสนอบทวิเคราะห์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งและดำเนินการจากหน่วยงานที่ไม่ใช่ของรัฐ โดยได้เสนอขอให้รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านงบประมาณกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเหล่านี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพและขยายกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในสาธารณรัฐอินโดนีเซียได้รับการจัดตั้งขึ้น โดยการสนับสนุนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและหน่วยงานในระดับอำเภอและชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียน ผลจากการศึกษาได้มีข้อสังเกตว่างบประมาณที่ได้รับในปัจจุบันไม่เพียงพอและได้มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีมาตรการที่จะพัฒนาให้มีการสนับสนุนงบประมาณมากขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพของปัจจัยเข้าและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในปัจจุบัน สำหรับสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ สาธารณรัฐคาซัคสถาน สาธารณรัฐเลบานอน สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้มีข้อสังเกตเกี่ยวกับงบประมาณว่าเป็นประเด็นสำคัญเช่นกัน ไม่ว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ๆ จะได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยชุมชนท้องถิ่น รัฐบาลแห่งชาติ หน่วยงานสหประชาชาติ องค์กรพัฒนา หน่วยงานบริจาค และ / หรือองค์กรพัฒนาเอกชนระดับนานาชาติ การที่จะคงคุณค่าของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและพัฒนาศักยภาพในการบรรเทาการไม่รู้หนังสือและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการที่มีประสิทธิภาพและจะต้องหาทางเพิ่มงบประมาณให้ตามกรอบการจัดงบประมาณของแต่ละประเทศ

การเชื่อมโยงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับนโยบายและโครงการในระดับชาติ

นับเป็นเรื่องที่จำเป็นที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องเชื่อมโยงการดำเนินงานด้านการรู้หนังสือการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาสำหรับเด็กนอกโรงเรียน และ / หรือกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวกับสาธารณสุข สตรี การพัฒนาเยาวชน และทักษะการเพิ่มรายได้ กับนโยบายและกิจกรรมในระดับชาติให้ได้ ควรจะต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดพันธกิจและวัตถุประสงค์ รวมทั้งพันธกรณีทางการเมืองที่จะสนับสนุนการเชื่อมโยงให้ชัดเจน เพื่อทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินการส่งเสริมการรู้หนังสือ และบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในระยะยาว ซึ่งเรื่องนี้ได้มีการตั้งข้อสังเกตไว้ในรายงานของเกือบทุกประเทศในส่วนของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล รัฐบาลได้บูรณาการแนวคิดเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไว้ใน แผนพัฒนาระยะ 5 ปี ฉบับที่ 10 ให้เป็นยุทธศาสตร์ในการบรรเทาไม่รู้หนังสือและการบรรลุ เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ สาธารณรัฐ คาซัคสถาน สาธารณรัฐเลบานอน สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ได้ ให้ความสำคัญกับการเน้นความจำเป็นที่จะให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้รับการยอมรับให้บรรจุเป็น นโยบายอย่างเป็นทางการในฐานะยุทธศาสตร์สำคัญ การศึกษาวิจัยของประเทศไทยรายงานว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้รับการบันทึกเป็นเอกสารในนโยบายระดับชาติ อย่างไรก็ตาม มีข้อโต้แย้งว่า ไม่ได้มุ่งที่จะให้เห็นความเชื่อมโยงของนโยบาย และรายละเอียดการ ดำเนินกิจกรรมในลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกัน แต่ได้บอกถึงกิจกรรมและวิธีการที่ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนดำเนินการเพื่อสนับสนุนการรณรงค์การรู้หนังสือและการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวง ชน

การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

โครงสร้างองค์กรและการจัดการและการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในระดับ ท้องถิ่น แบบใดจึงจะเป็นรูปแบบที่ให้ประโยชน์และปฏิบัติเป็นแนวทางให้แก่ที่อื่นได้ ประสบการณ์จากประเทศต่าง ๆ ทั้ง 9 ประเทศ แสดงให้เห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรจะอยู่ ในระดับรากหญ้า ซึ่งสามารถจะอยู่อย่างยั่งยืนและได้รับการสนับสนุน ตามความต้องการและตาม กำลังของท้องถิ่น ไม่จำเป็นจะต้องมีอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ หรือจัดทำระบบโครงสร้างพื้นฐานและ การจัดการใหม่ที่มีเจ้าหน้าที่แยกออกไปโดยเฉพาะ แต่สามารถที่จะเชื่อมโยงกับกิจกรรม ทรัพยากร และโครงสร้างการจัดการที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นที่จะช่วยเสริมสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้ เรื่องของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไม่ควรเป็นเรื่องที่แยกไปจัดตั้งเป็นสถานศึกษาเพิ่มเติมต่างหาก แต่ควรจะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษาและผสมกลมกลืนกับกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ของ ประชาชนในระดับรากหญ้า

การสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสหประชาชาติและองค์กรผู้บริจาค

หน่วยงานสหประชาชาติและองค์กรผู้บริจาค รวมทั้งหุ้นส่วนในการพัฒนาหลายแห่ง ต่างก็เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเน้นเรื่อง สุขอนามัย การฝึกอบรมทักษะ และการให้ความรู้แก่สตรี ควรจะมีการพัฒนายุทธศาสตร์การ เชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อสานต่อภารกิจริเริ่มต่าง ๆ ของชุมชนกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในประเทศที่เข้า ร่วมการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอบข่ายของกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ปัจจุบัน กิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินการมีรูปแบบที่หลากหลาย มาตรการในการกำหนดขอบข่ายของกิจกรรมให้เป็นระบบควรจะขึ้นอยู่กับความต้องการที่สำคัญ ทรัพยากรที่พอหาได้ และความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องไม่ทำทุกเรื่องและทุกหนแห่ง แต่จะต้องเลือกดำเนินกิจกรรมที่เห็นว่าสำคัญมากต่อท้องถิ่น และจะต้องดำเนินการได้ตามทรัพยากรที่มีอยู่

การสนับสนุนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชน

อัตราการไม่รู้หนังสือ และสัดส่วนของเด็กในภูมิภาคเอเชียที่ไม่ได้เข้าเรียนยังอยู่ในระดับที่น่าตกใจ ดังนั้นจึงยังคงมีเรื่องที่ต้องดำเนินการอีกมากมาย และเหลือเวลาที่จะดำเนินการไม่มากนัก ในการดำเนินการเพื่อบรรลุตามกำหนดการของแผนปฏิบัติการดาการ์ในเรื่องการรู้หนังสือและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปี ค.ศ.2015 ดังนั้นการสนับสนุนเรื่องการรู้หนังสือและการศึกษาเพื่อปวงชนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องขยายขอบเขตมากขึ้น เพื่อให้ภารกิจที่ยังค้างตามเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนบรรลุไปได้ด้วยประสบการณ์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แสดงให้เห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีขีดความสามารถมากมายที่จะช่วยจัดการไม่รู้หนังสือและการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับรากหญ้า แต่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องได้รับการส่งเสริมและระดมทรัพยากรต่างๆ อย่างมาก เพื่อที่จะดำเนินการในเรื่องที่ยากและท้าทายนี้

การเชื่อมโยงการรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนกับกิจกรรมการพัฒนา

การเชื่อมโยงกิจกรรมการรู้หนังสือและการศึกษานอกโรงเรียนกับกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่กระทรวงต่าง ๆ ดำเนินการเป็นเรื่องที่ยากและละเอียดอ่อน สิ่งที่ทำทายเป็นทำอย่างไรและทำอะไรที่จะช่วยเสริมสร้างการเชื่อมโยงและช่วยเติมเต็มกิจกรรมที่กระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ จัดขึ้นได้มากที่สุด

การจัดการศึกษาที่เทียบเท่ากับการศึกษาในโรงเรียนและกิจกรรมการศึกษานอก

โรงเรียน

การจัดการศึกษาที่เทียบเท่ากับการศึกษาในโรงเรียนเป็นประเด็นหลักในทุกประเทศที่เข้าร่วมการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สาธารณรัฐอินโดนีเซียและประเทศไทยได้นำมาตรการบางอย่างมาช่วยในการส่งเสริมการเทียบโอนการรู้หนังสือและกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนบางเรื่องได้ จำเป็นต้องมีการริเริ่มใหม่ๆ ที่จะช่วยแก้ปัญหาเรื่องนี้และส่งเสริมการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างประเทศต่างๆ

การอุดหนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของท้องถิ่น

ความจำเป็นในการหางบประมาณเพิ่มในระดับท้องถิ่นเป็นประเด็นที่สำคัญ อย่างน้อยควรพิจารณาการอุดหนุนจากคนในชุมชนแม้เพียงเล็กน้อย เรื่องนี้จะสามารถทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความยั่งยืนได้หรือไม่ ถ้าได้ จะทำได้มากหรือน้อยเพียงใด โดยเฉพาะกรณีที่เกิดกิจกรรมที่จัดขึ้นเน้นการจัดให้กลุ่มคือยโอกาส กลุ่มชายขอบ และผู้ยากจนในพื้นที่ชนบทห่างไกลและด้อยโอกาส

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ทั้ง 9 ประเทศที่เข้าร่วมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เห็นว่า การเชื่อมโยงและกลไกความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรของรัฐระดับรากหญ้า เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ในการรู้หนังสือ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นหน่วยงานเหล่านี้จึงควรร่วมกันกำหนดกลยุทธ์และรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือและแบ่งปันทรัพยากรระหว่างองค์กรระดับรากหญ้า เพื่อลดอัตราการไม่รู้หนังสือ และส่งเสริมให้คนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น และควรส่งเสริมความร่วมมือกันในระดับสูงให้กว้างขวางมากขึ้น (ระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค) เช่น ความร่วมมือขององค์กรระดับชาติ กระทรวงด้านการพัฒนา หน่วยงานระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนนอกพื้นที่ ผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องร่วมกันกำหนดเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพที่จะแบ่งปันประสบการณ์ วางแผนและพัฒนากิจกรรม พัฒนาหลักสูตร / สื่อ อบรมเจ้าหน้าที่ และติดตาม / ประเมินผล ความก้าวหน้า

7. ข้อมูลชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

อำเภอสามโคก เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปทุมธานี มีเนื้อที่ 118.935 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 59,062.5 ไร่ ตั้งอยู่ตอนเหนือติดกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 32 กิโลเมตร ห่างจากศาลากลางจังหวัดปทุมธานี ประมาณ 6 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านพื้นที่จากทิศเหนือไปทางทิศใต้ แบ่งพื้นที่ออกเป็นสองฝั่งแม่น้ำ คือ ฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีลำคลองต่างๆ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาหลายสาย แผ่นครอบคลุมพื้นที่ จึงเหมาะแก่การประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ อาณาเขตติดต่อ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ทิศใต้ อาณาเขตติดต่อ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก อาณาเขตติดต่อ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอกลองหลวง จังหวัด
ปทุมธานี

ทิศตะวันตก อาณาเขตติดต่อ อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

การปกครอง

แบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2547
ออกเป็น 11 ตำบล 58 หมู่บ้าน 1 เทศบาล 10 องค์การบริหารส่วนตำบล คือ

1. เทศบาลตำบลบางเตย มี 8 หมู่บ้าน

(หมู่ที่ 2-9 อยู่ในเขตเทศบาลและหมู่ที่ 1, 10 อยู่นอกเขตเทศบาลสังกัด อบต.คลอง
ควาย) มีพื้นที่ 5.669 ตร.กม.

2. ตำบลสามโคก	มี 4 หมู่บ้าน	พื้นที่ 5.660 ตร.กม.
3. ตำบลบางโพธิ์เหนือ	มี 3 หมู่บ้าน	พื้นที่ 2.325 ตร.กม.
4. ตำบลกระแซง	มี 3 หมู่บ้าน	พื้นที่ 2.325 ตร.กม.
5. ตำบลคลองควาย	มี 8 หมู่บ้าน	พื้นที่ 16.486 ตร.กม.
6. ตำบลบางกระบือ	มี 3 หมู่บ้าน	พื้นที่ 5.072 ตร.กม.
7. ตำบลท้ายเกาะ	มี 4 หมู่บ้าน	พื้นที่ 7.656 ตร.กม.
8. ตำบลเชียงรากน้อย	มี 5 หมู่บ้าน	พื้นที่ 11.796 ตร.กม.
9. ตำบลเชียงรากใหญ่	มี 7 หมู่บ้าน	พื้นที่ 10.533 ตร.กม.
10. ตำบลบ้านปทุม	มี 6 หมู่บ้าน	พื้นที่ 10.303 ตร.กม.
11. ตำบลบ้านจั่ว	มี 5 หมู่บ้าน	พื้นที่ 3.397 ตร.กม.

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 51,230 คน แยกเป็น ชาย 24,926 คน หญิง 26,304 คน
ความหนาแน่นของประชากร เฉลี่ยต่อพื้นที่ 431 คน/ตร.กม.

สภาพทางสังคม

ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสามโคก 1 แห่ง
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 แยกเป็นระดับประถมศึกษา
24 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา 3 โรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2 โรงเรียน สังกัดกรมการศาสนา(แผนก
สามัญศึกษา) 1 โรงเรียน

สำนักงานอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยเอกชน) 1 แห่ง

ศูนย์ กศน.ตำบล 11 แห่ง

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 5 แห่ง

วัด 40 วัด

มัสยิด 2 แห่ง

โรงพยาบาลสามโคก 1 แห่ง

กลุ่ม OTOP ที่ขึ้นทะเบียน 35 แห่ง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน 15 แห่ง

สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

ด้านการเกษตร อำเภอสามโคกมีพื้นที่ทางการเกษตร 35,197 ไร่ ทำการเกษตร 3,136 ครัวเรือน

ด้านอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการ และประกอบการ จำนวน 66 แห่ง

ด้านพาณิชย์และการตลาด

สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงและแก๊สขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง

โรงสีข้าวเอกชน จำนวน 1 แห่ง

ธนาคาร จำนวน 2 แห่ง

สหกรณ์การเกษตรอำเภอสามโคก จำนวน 1 แห่ง

การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมในเขตอำเภอสามโคก มี 2 ทาง คือ ทางบก และทางน้ำ

ทางบก ประกอบด้วยทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงท้องถิ่น และถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน คือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3111 ถนนปทุมธานี – สามโคก

- ทางหลวงชนบท (ทางหลวงจังหวัด) รวมความยาว 45 กิโลเมตร

- ทางหลวงชลประทาน 1 สาย รวมความยาว 15 กิโลเมตร

- ทางหลวงท้องถิ่น เป็นถนนลูกรังใช้สัญจรไป - มา ระหว่างตำบล หมู่บ้าน

- ถนนวงแหวนรอบนอก (สาย 37) มี 4 ช่องทางจราจร จากอำเภอบางบัวทองถึงทาง

ต่าง ระดับบางปะอิน (แยกสายเอเชีย) ผ่านท้องที่ตำบลบางเตย ตำบลคลองควาย มีสะพานข้าม

แม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณวัดกร่าง ตำบลบางกระบือ

ทางน้ำ อำเภอสามโคก มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมืองจากทิศเหนือจรดทิศใต้ และมีลำคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนี้

ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มี คลองแม่น้ำอ้อม คลองบ้านพร้าว คลองวัดพลับ คลองวัดปทุม คลองคู คลองเชิงรากน้อย

ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มี คลองบางโพธิ์เหนือ คลองบางนา คลองบางเตย คลองใหญ่ คลองวิ คลองควาย คลองป่าฝ้าย คลองขนอน คลองสระ คลองวัดแจ้ง คลองวัดสิงห์ คลองวัว คลองบ้านทาส คลองเกาะปิ้ง คลองยายหอม คลองวัดสะแก คลองมอเตอร์ คลองพีเดียะ

แหล่งเรียนรู้

อำเภอสามโคก มีแหล่งการเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ดังนี้ (ทำเนียบแหล่งเรียนรู้ 2554)

ลำดับที่	แหล่งการเรียนรู้	จุดเด่น/เนื้อหาการเรียนรู้	ที่ตั้ง
1	วัดจันทน์กะพ้อ (พระอารามหลวง)	หอวัฒนธรรมซึ่งแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องมือ เครื่องใช้ของชาวไทยรามัญ มีโบสถ์หินอ่อนทั้งหลาย	ม.3 ต.บางเตย อ.สามโคก
2	โรงงานกระดาษ	มีการทำเครื่องปั้นดินเผาประเภทกระดาษใน รูปแบบต่าง ๆ แจกันทรงต่างๆ โถงที่ ระลึก อ่างบัว	96 ม.5 ต.บางเตย อ.สามโคก
	ชมรมผู้สูงอายุวัดจันทน์กะพ้อ	การนวดแผนไทย, การนวดฝ่าเท้า การทำดอกไม้จันทน์	อาคารศูนย์ ผู้สูงอายุในวัดจันทน์กะพ้อ ม.3 ต.บางเตย อ.สามโคก
	วัดสิงห์	โบสถ์, ศาลาการเปรียญรูปแบบอยุธยา ตอนต้น หลวงพ่อโตที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ แทนบรรทม รัชกาลที่ 2	ม.2 ต.สามโคก อ.สามโคก
	เตาโอ่งอ่าง	เป็นโบราณสถานเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญดั้งเดิม	ม.2 ต.สามโคก อ.สามโคก (อยู่หน้าวัดสิงห์)
	วัดไฟล้อม	ศึกษาวงจรชีวิตของนกปากห่าง โบสถ์ พระพุทธรูป เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น	ม.5 ต.บ้านจิว อ.สามโคก

ลำดับที่	แหล่งการเรียนรู้	จุดเด่น/เนื้อหาการเรียนรู้	ที่ตั้ง
	วัดคำหนัก	มีโบสถ์เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น	ม.1 ต.สามโคก อ.สามโคก
	ศูนย์สาธิตการเพาะเห็ด	โรงสาธิตการเพาะเห็ด ขึ้นตอนการเพาะเห็ด ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ตลอด	ม.1 ต.บ้านปทุม อ.สามโคก
	กลุ่มอาชีพสตรี ต.สามโคก	การทำดอกไม้จันทน์	ม.1 ต.สามโคก อ.สามโคก
	วัดศาลาแดงเหนือ	มีศาลาการเปรียญสมัยรัชกาลที่ 2 ,เจดีย์ทรงมอญชเวดากอง ธรรมาสันเทศน์สมัยโบราณ เครื่องกรองน้ำทำด้วยหินสมัยโบราณ	ม.2 ต.เชียงรากน้อย อ.สามโคก
	วัดเจดีย์ทอง	เจดีย์ทรงมอญ, หลวงพ่อขาวที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ	ม.1 ต.คลองควาย อ.สามโคก
	วัดกร่าง	มีโบสถ์เป็นสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยาตอนต้น	ม.1 ต.บางกระบือ อ.สามโคก
	วัดท้ายเกาะใหญ่	เป็นสถาปัตยกรรมโบราณสมัยอยุธยาตอนต้น มีกุฏิซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 และเป็นสถานที่ประพาสต้นของรัชกาลที่ 5	ม.3 ต.ท้ายเกาะ อ.สามโคก
	วัดสะแก	โบสถ์เจดีย์เป็นสถาปัตยกรรมโบราณสมัยอยุธยาตอนต้น, เจดีย์ทรงลังกา	ม.2 ต.สามโคก อ.สามโคก
	เจ้าพระยาออกคิด	การปลูกกล้วยไม้พันธุ์ต่าง ๆ มีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อกล้วยไม้ให้เกิดสายพันธุ์ใหม่ ๆ	ต.คลองควาย อ.สามโคก
	ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ	การทำบ่อคักไขมันประจำบ้าน,เตาเผาขยะ	ม.2 ต.เชียงรากน้อย อ.สามโคก
	วัด โบสถ์	งานประติมากรรมสมเด็จพระพุฒาจารย์โตองค์ใหญ่	ม.1 ต.บางกระบือ
	ศูนย์นวดอบประคบสมุนไพรและสปา	การนวดแผนไทย สมุนไพร สปาหน้า สปาตัว	หน้าวัดสิงห์ ม.2 ต.สามโคก
	กลุ่มอาชีพสตรี ต.คลองควาย	การบริหารจัดการกลุ่มและการทำกะละแมกระยาสารท	ม.6 ต.คลองควาย

จุดเด่นของอำเภอสามโคก

1. วัด วัดที่อยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในอำเภอสามโคกส่วนใหญ่เป็นวัดมอญ ปัจจุบันได้มีการพัฒนาขยายผลและต่อยอดการจัดกิจกรรมไหว้พระอย่างจริงจังหลายรูปแบบ โดยเจ้าของสถานที่และหน่วยงานในพื้นที่ทำการจัดกิจกรรมไหว้พระ เพื่อสร้างจุดขายเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีสีสันความเชื่อและมีเสน่ห์แตกต่างกันออกไป รวมถึงแสดงความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่งของชาติไทย เป็นหลักฐานแสดงถึงความเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมเก่าแก่ที่สืบเนื่องมานาน วัดที่มีชื่อเสียงในอำเภอสามโคกได้แก่

วัดสิงห์ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามโคก เป็นวัดโบราณสร้างสมัยอยุธยาอยู่คู่บ้านเมืองในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีหลวงพ่อเพชร ประดิษฐานอยู่ที่ศาลาดิน เป็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์ บนฐานเชิงบาตร ประทับนอนตะแคงขวา พระหัตถ์ขวาทรงรองรับพระเศียร และหลวงพ่อโต ซึ่งเป็นที่เคารพกราบไหว้ทั้งสององค์

วัดสองพี่น้อง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านจิว ในพระอุโบสถมีหลวงพ่อเพชร เป็นพระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัยหน้ามะตูม ประมาณ 700 กว่าปี ศิลปะอุทงทองปางมารวิชัย พระอิริยาบถนั่ง พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา พระหัตถ์ขวา วางคว่ำบนพระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้เพื่อเรียกแม่พระธรณี หมายถึง พุทธประวัติตอนตรัสรู้ มีพญามารมาผจญ พระพุทธองค์ทรงเรียกแม่พระธรณีมาเป็นพยาน แม่พระธรณีได้บีบมวยผมหลังน้ำที่พระพุทธองค์เคยทรงบำเพ็ญบารมีออกมาไหลท่วมเหล่ามารทั้งหลายพ่ายแพ้ไป อีกองค์ คือ หลวงพ่อพลอย เป็นพระพุทธรูปศิลปะอุทงทองจำหลักด้วยศิลา แต่ถูกขโมยไป ทางวัดได้จัดสร้างขึ้นมาใหม่ เป็นที่เคารพนับถือของชาวเรือและประชาชนทั่วไป

วัดกร่าง ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกระบือ เป็นวัดเก่าสมัยอยุธยา เดิมมีชื่อวัดว่า “ดงคารา” มีหลวงพ่อ นรสิงห์ พระพุทธรูปสมัยอยุธยา และพระเครื่องบูชา โดยทางวัดมีการจัดงานปิดทองไหว้พระเป็นประจำในวันขึ้น 14-15 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี

วัดโบสถ์ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางกระบือ เป็นวัดเก่าสมัยอยุธยา เดิมมีชื่อวัดว่า “สร้อยนางหงส์” มีหลวงพ่อเหลือ เป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาก ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านว่าได้มีขโมยมาลักพระพุทธรูปในอุโบสถ แต่พระพุทธรูปองค์ใหญ่มากยกไม่ไหว ขโมยจึงตัดเศียรพระทั้งหมด 11 องค์ ยกเว้นหลวงพ่อเหลือซึ่งมีขนาดเล็กกว่า ไม่ถูกตัดเศียร ชาวบ้านจึงเชื่อว่ามีคุณศักดิ์สิทธิ์ จึงขนานนามว่า หลวงพ่อเหลือ มาจนทุกวันนี้ อีกองค์ คือ หลวงพ่อโต พระประธานศิลปะอยุธยาที่งดงาม

วัดสามโลก ตั้งอยู่ที่ตำบลสามโลก เป็นวัดสมัยอยุธยา เล่าว่ามีชาวมอญสองคนพี่น้องผู้สร้างวัดนามว่า “วัดเก้าปิ่น” แปลว่า “วัดคอใหญ่” ผู้น้องได้สร้าง “วัดป่าฝ้าย” ปัจจุบันรวมเป็นวัดสามโลกแล้ว มี หลวงพ่อโต ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ

วัดเจดีย์ทอง ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองควาย เป็นวัดเก่าสร้างสมัยอยุธยา ภายในอุโบสถมีพระหยกขาว ปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่ในหอสวดมนต์

วัดสระแก ตั้งอยู่ที่ตำบลสามโลก เป็นวัดเก่าสร้างสมัยอยุธยาซึ่งได้รับการขนานนามว่า “อยุธยาที่ซ่อนเร้น” มีพระบังเภา 4 องค์ เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบปางมารวิชัย ก่อด้วยอิฐถือปูนฉาบผิวเรียบ มีร่องรอยของการลงรักปิดทอง ประทับนั่ง หันพระปฤษฎางค์ (หลัง) ซนกันทั้ง 4 องค์ มีองค์ประธานด้านหน้าทางเข้าวิหารเท่านั้นที่มีองค์ขนาดใหญ่ ส่วนอีก 3 องค์หันพระพักตร์ออกไปทั้ง 3 ทิศ ซึ่งจะมีขนาดเล็กทรงลงไป ตรงกลางปรากฏร่องรอยของพระเจดีย์คู่คล้ายเจดีย์สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองขนาดเล็กตั้งเป็นตัวเชื่อมด้านหลังพระปฤษฎางค์ทุกองค์ สันนิษฐานว่าองค์พระเจดีย์คงมียอดสูง

วัดแจ้ง ตั้งอยู่ที่ตำบลสามโลก เป็นวัดสมัยอยุธยา เดิมมีสองวัดคู่กัน คือวัดแจ้งนอก และวัดแจ้งใน ภายในโบสถ์ มีพระพุทธรูปหินทราย สร้างด้วยศิลาแลง ประดิษฐานเป็นพระประธานในปราสาทลงรักปิดทอง ประดับกระจกอย่างวิจิตรตระการตา

วัดป่าจิว ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านจิว เป็นวัดโบราณสมัยอยุธยา บริเวณนี้เคยเป็นบ้านเมืองเก่ามาก่อนเมืองสามโลก มีหลวงพ่อด้านทางหยาด ศิลปะอุ้มทอง ประดิษฐานในวิหารเรือนไทยสร้างด้วยศิลาแลงประดับปูนปั้น และกระเบื้องเคลือบสวยงาม

2. เอกลักษณ์มอญในอำเภอสามโลก

2.1 ประเพณีสงกรานต์มอญ หากจะศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญน่าจะเริ่มจากประเพณีสงกรานต์หรือเป็งซังกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีปีใหม่ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของชาวมอญ

ในวันนี้ชาวบ้านจะทำอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญคือ ข้าวแช่ ซึ่งจะมีเครื่องข้าวแช่ที่ต่างไปจากชาวมอญที่อื่นโดยจะมีไข่เค็ม หัวไชโป้วผัดหวาน กระเทียมดอง กะปิทอด หมูฝอยผัดหวาน ส่วนของหวานนิยมทำกะละแม และข้าวเหนียวแดง

อาหารดังกล่าวชาวบ้านจะนำไปถวายพระที่วัด และนำไปให้ญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และเพื่อนบ้านที่รู้จักกัน ส่วนตอนบ่ายก็จะมีพิธีสงฆ์พระพุทธรูป รดน้ำดำหัว บิดามารดา และญาติผู้ใหญ่เพื่อแสดงความกตัญญู

ในวันนี้หนุ่มสาวจะเล่นสาดน้ำสงกรานต์กัน และยังมีการละเล่นต่างๆ เช่น สะบ้ามอญ ซึ่งเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานมีการนำ ลูกสะบ้ามาใช้ประกอบการเล่นแสดง

ท่าทางต่างๆ แข่งกันระหว่างชายและหญิง เพื่อแสดงปฏิภาณไหวพริบ และความมีน้ำใจระหว่างกัน

ในงานรื่นเริงเช่นนี้ ยังมีการเล่นตะแอมอญ ซึ่งเป็นการละเล่นเหมือนเพลงปฏิพาทย์ของไทย คือ ร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงแต่จะต้องไม่มีการใช้คำที่สื่อไปในทางเพศ หรือการเกี้ยวพาราสีหากเป็นเช่นนั้น พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงจะให้เลิกเล่นทันที

จะเห็นว่าประเพณีของชาวมอญจะเน้นความสุขภาพ และรักษาขนบธรรมเนียมการวางตัวที่เหมาะสมระหว่างชายกับหญิง ซึ่งเป็นสิ่งที่สมควรเผยแพร่ให้หนุ่มสาวในปัจจุบันได้เห็นคุณค่า

กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งในวันสงกรานต์ คือ การเยี่ยมบ้านญาติพี่น้อง เพื่อนำอาหารวันสงกรานต์ไปให้และได้ไปรดน้ำญาติผู้ใหญ่

2.2 ตุ่มสามโลก หากเป็นบ้านมอญในสมัยก่อน สิ่งที่ต้องพบเห็นและเป็นเอกลักษณ์สำคัญอีกประการหนึ่ง คือตุ่มสามโลก ซึ่งบางคนเรียกว่าตุ่มอี่เล็ง ตุ่มดังกล่าวเป็นตุ่มดินเผา และเผาที่เตาสามโลกนี้เอง มีหลายขนาดตามลักษณะการใช้งาน เช่นถ้าเป็นตุ่มขนาดใหญ่อาจไว้บริเวณใต้ถุนบ้านเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ บริเวณก่อนขึ้นบันไดบ้าน อาจมีตุ่มสามโลกขนาดเล็กไว้ใต้น้ำล้างเท้าบนชานบ้านอาจมีทั้งตุ่มสามโลกขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อไว้ใต้น้ำดื่มน้ำใช้และข้าวสาร เป็นต้น

ลักษณะเด่นของตุ่มสามโลกนั้นเนื้อดินจะเป็นสีแดงส้มเหมือนสีอิฐหรือสีมันปู เนื้อภาชนะตุ่มค่อนข้างหนา รูปทรงปากโอ่งแคบ คอโอ่งจะติดกับไหล่ มีลายขีดเป็นเส้นคู่ตรงไหล่ กลางปล่องกลม รูปทรงเตี้ยป้อม ปากและก้นโอ่งมีขนาดใกล้เคียงกัน และเมื่อใส่น้ำเพื่อไว้ใช้ดื่ม จะเก็บรักษาความเย็นของน้ำได้ดี เนื่องจากเนื้อดินเป็นดินเผาไม่เคลือบน้ำยาน้ำจึงซึมซับจับเนื้อดินได้ดี เก็บความเย็นไว้ได้นาน ในปัจจุบันตุ่มสามโลกไม่มีการผลิตแล้ว หากต้องการจะดูตุ่มชนิดนี้จะต้องไปดูที่วัดสิงห์ วัดสามโลก วัดพลับสุทธาวาส หรือไม่ต้องไปดูที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติตามบ้านเรือนชาวมอญนั้นหาดูได้น้อยแล้ว

2.3 บ้านมอญ

ตัวบ้านของชาวมอญจะปลูกขวางแม่น้ำทำให้เกิดค้ำกล่าวที่ว่า “มอญขวาง” ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ความเชื่อในเรื่องการปลูกบ้านของมอญมีที่มาจากกรณีนับถือพุทธศาสนาของชาวมอญ โดยเมื่อเริ่มแรกพุทธศาสนาเข้ามาสู่บ้านเมืองของชาวมอญทางทิศใต้ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทิศใต้เป็นทิศหัวนอน ที่ควรเคารพกราบไหว้ระลึกถึงพระพุทธรูปในเวลาที่เราสวดมนต์

ไหว้พระก่อนนอน ทำให้บ้านของมอญนั้นหน้าจึงหันไปทางทิศเหนือ ส่วนห้องนอนจะอยู่ทางทิศใต้

ลักษณะบ้านของมอญมีผู้อธิบายว่ามีลักษณะคล้ายโคงศพโบราณ โดยมี ส่วนล่างสอบเข้าแต่ส่วนบนผายออก ส่วนหลังคามีลักษณะเป็นหลังคาซ้อนขึ้นไปอีก 2 ชั้น ชั้นที่สองทำให้โปร่ง ลมสามารถผ่านเข้าได้เพื่อเป็นการระบายอากาศ ส่วนชั้นบนสุดจะทำให้มีช่องที่สามารถเปิดดูรอบ ๆ บ้านได้ ในบ้านจึงมีบันไดที่สามารถพาดถึงหลังคาเพื่อระวางภัยได้ ผนังบ้านของมอญนิยมมีหน้าต่างที่เปิดออกได้โดยรอบ เพื่อให้อากาศถ่ายเทสะดวก ซึ่งน่าจะดีต่อสุขภาพของผู้ที่อยู่ในบ้าน

2.4 เสาหงส์ ในบ้านอาจจะมีรูปหงส์หรือรูปปั้นหงส์ปรากฏอยู่แสดงให้เห็นว่าเป็นชาวมอญ เนื่องจากชาวมอญมีความผูกพันกับหงส์มาก ถือว่าหงส์เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติมอญ และเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของชาวมอญด้วย ชาวมอญนับถือหงส์มาก ตามความเชื่อของมอญหงส์จะต้องมีสีทอง มีลักษณะคล้ายเปิด ปากแบนและเรียวย มีหงอนเล็กน้อย ช่วงคอไม่ยาว มีแผงคอเป็นชั้น หางงอนยกขึ้น เท้าเป็นพังผืดแบบเท้าเปิดหรือห่าน มีปีกแนบกับลำตัว มีลวดลายที่ตัวและหาง ลำตัวมีลักษณะอ้วนป้อม เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาวมอญ ดังนั้นไม่ว่าจะอพยพไปที่ใด เมื่อรวมกลุ่มเป็นชุมชนมอญแล้วจะสร้างหงส์ไว้บนยอดเสา เรียกว่าเสาหงส์ นิยมสร้างประจำวัดเพื่อแสดงว่าเป็นวัดของชาวมอญ และชุมชนมอญ

2.5 มอญรำหรือการรำมอญนี้เป็นการแสดงที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษผู้รำจะเป็นหญิงล้วน ยืนเป็นวงกลม จำนวน 4 คนขึ้นไป ไม่มีการกำหนดจำนวนที่แน่นอน ต้องใช้ปีพาทย์มอญบรรเลงร่วมด้วย ผู้รำจะรำท่าต่าง ๆ โดยต้องรำให้เข้าจังหวะหน้าทับของตะโพนมอญ ซึ่งเป็นเครื่องประกอบจังหวะ ลักษณะเด่นของการรำดั้งเดิมจะอยู่ที่เท้าและสะโพก กล่าวคือผู้รำจะเคลื่อนตัวโดยการกระเียบเท้าเคลื่อนไปช้า ๆ พร้อมทั้งย่อจังหวะโดยสะโพกของผู้รำจะออกด้านข้างไม่มีการยกเท้าขึ้นพื้นพื้น ขณะรำมือจะเคลื่อนไหวน้อยมาก และเคลื่อนไหวช้า ๆ กลมกลืนกับจังหวะเท้า ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงทำรำโดยผสมผสานกับการรำแบบไทยมากขึ้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเสนอแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม พบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วินัย เชื้อเพชร (2532: 91-99) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมพิศ เจริญทอง (2532: บทคัดย่อ) ศึกษาความเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด พบว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน คือ บุคลากรมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะศูนย์ฯ ที่ตั้งใหม่ ตลอดจนขาดวิทยากรในสาขาวิชา ด้านงบประมาณมีปัญหาเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ฯ ซึ่งไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและค่าตอบแทนซึ่งมีระดับต่ำ ด้านวัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องเก่า ล้าสมัย ชำรุด เครื่องมือยังไม่ทันต่อสภาพของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป และขาดข้อมูลที่ทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลด้านการตลาด

เพชรวาปี พันธุ์เพ็ง (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องทัศนคติของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ภาคกลาง 8 จังหวัด ผลการศึกษา พบว่า 1) ทัศนคติของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างสูง 2) ความรู้ความเข้าใจในองค์การบริหารส่วนตำบลของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ อายุ การติดตามข่าวสารด้านการเมืองการปกครอง และความรู้ความเข้าใจในองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติ ได้แก่ รายได้ และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งกำนัน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542: 41-42) ได้ติดตามผลการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ภาคเรียนที่ 2/2541 ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทราบสภาพการดำเนินงาน และอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า ศูนย์

การเรียนรู้ชุมชนในศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ มีความพร้อมในการให้บริการสื่อต่างๆ และมีชุดอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมทุกแห่ง ส่วนใหญ่ใช้รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ในวันเสาร์และอาทิตย์ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนจัดหา โดยใช้อาคารสถานที่ของหน่วยงานอื่น ประชาชนสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวก มีสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์มากพอสมควร แต่ไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่อย่างชัดเจน ใช้อุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมเพื่อบริการแก่ประชาชนในชุมชนทุกวัน โดยนักเรียนนอกโรงเรียนสายสามัญจะใช้รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์และอาทิตย์ สำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอจัดสร้างขึ้นร่วมกับประชาชนและนักเรียนนอกโรงเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารโล่ง สามารถเป็นที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประเภทต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ถ้าเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่อยู่ใกล้ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จะมีสื่อและจัดบริการแก่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้ดี แต่ถ้าห่างจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอจะมีสิ่งบริการต่างๆ ไม่สมบูรณ์นัก นอกจากนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่อยู่ในบริเวณที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มักอยู่ห่างไกลชุมชนและยังมีสื่อไม่ครบสมบูรณ์ มีครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล บริการได้เฉพาะในเวลาราชการ ซึ่งนักเรียนนอกโรงเรียนจะใช้พบกลุ่มในวันเสาร์และอาทิตย์ สภาพการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยทั่วไปยังไม่สามารถจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงควรมีการสัมมนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้หาแนวทางจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของประชาชนในพื้นที่รับบริการ รวมทั้งฝึกอบรมครูและชี้แจงนักศึกษาถึงหลักการและวิธีการบริการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ชัดเจน ตลอดจนจัดหาสื่อสำหรับให้บริการแก่ประชาชนให้ครบถ้วน

กรวุฒิ เกิดนาวิ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) ในอำเภอฝักไถ่ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ของคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยมาก

พรประไพ อุทะนุต (2542: 97) รายงานผลการนิเทศเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำผามอก อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ สรุปในภาคประชาชนว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ควรมีส่วนร่วมสนับสนุน ส่งเสริมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีโอกาสร่วมในกระบวนการคิด การวางแผน การติดตามผล ประเมินผล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและตำบล เพื่อการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ และเพื่อพิจารณาแผนงานและโครงการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในแผนพัฒนาตำบล คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีบทบาทในการวางแผนเสนอแนวทาง ให้การสนับสนุน กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การสร้างความเข้าใจ และกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

นิพนธ์ ดำเนินผล (2542: 137-141) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดการศึกษาสายสามัญมีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก การดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยมาก คือเตรียมความพร้อมของผู้ให้บริการ รายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานเป็นระบบสม่ำเสมอ ประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อกำหนดสถานที่เรียนสะดวกและเหมาะสม 2) การดำเนินกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้วยการจัดการศึกษาสายอาชีพ มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย คือการขาดการจัดทำแผนงาน / โครงการเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบล เพื่อของบประมาณจาก อบต. และกำหนดหลักสูตรวิชาไม่สอดคล้องกับความต้องการแท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย 3) การดำเนินการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง มีปัญหาระดับมากคือความล่าช้าของเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่อการให้บริการ

ศุภกัษร พรหมมูล (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สื่อของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ก่อนการใช้สื่อการสอน ครูควรเตรียมตัว โดยการศึกษาเนื้อหาจากบทเรียนและเตรียมสื่อให้พร้อม ส่วนระดับการเตรียมพร้อมก่อนสอน พบว่าครูมีการเตรียมตัวด้านการใช้สื่อระดับปานกลาง

ชาญ กองจันทร์ดี (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาองค์ประกอบการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของการจัดการทั้งโดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การให้คำปรึกษา และแนะแนว 3) การจัดทำแผนและโครงการ 4) การสำรวจข้อมูลชุมชน 5) การบริหารจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 6) การประสานเครือข่าย 7) การสรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 8) การประชาสัมพันธ์ ส่วนระดับประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งในลักษณะภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) สามารถตรวจสอบได้ 2) สังคมชื่นชม 3) ความพึงพอใจของผู้เรียน 4) การมีมาตรฐานทางวิชาการ สำหรับองค์ประกอบการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตการศึกษา 5 โดยภาพรวม พบว่า มีองค์ประกอบ 3 ด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ 1) การสำรวจข้อมูลชุมชน 2) การสรุป รายงานผลการปฏิบัติงาน และ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษา วิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำใจ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาในการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น พบว่า การจัดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและการดำเนินการของคณะกรรมการอำนวยการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความเหมาะสมในระดับปานกลางเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นการจัดหลักสูตรสาขาวิชา เกษตรกรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมในระดับมาก แต่ คณะกรรมการที่ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ตัวแทนประชาชน และศึกษาธิการอำเภอ มีความเหมาะสมในระดับน้อย

2. ความต้องการในการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น พบว่า ก่อนการเปิดหลักสูตร ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนและหลักสูตรที่ ต้องการ คือ สาขาวิชาเกษตรกรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และ ประกอบอาชีพได้ รวมทั้งมีการเตรียมการเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน วิทยากร และ ห้องเรียนให้พร้อม และมีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว ส่วนการดำเนินงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องการให้ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเป็นผู้เลือกคณะกรรมการที่มาจก คณะบุคคล 3 ฝ่าย คือ สมาชิก อบต. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ รวมทั้ง คณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน และผู้นำชุมชนหรือตัวแทนประชาชน ตลอดจนมีการ

กำหนดบทบาทคณะกรรมการแต่ละฝ่าย และกำหนดขั้นตอนการจัดทำโครงการและการติดตามผลอย่างชัดเจน

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้รูปแบบที่สนองความต้องการของชุมชนและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในด้านการจัดหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถจัดตั้งกลุ่มให้ดำเนินเป็นธุรกิจขนาดย่อมได้ สำหรับในด้านการดำเนินการมีการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน ที่มาจากองค์กร 3 ฝ่าย คือ สมาชิกสภา อบต. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และคณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียน ผู้นำชุมชน หรือตัวแทนประชาชน

พัชยา ทับทิม (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาบทบาทของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ใน 4 ด้าน คือ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านแผนงานและโครงการ ด้านดูแลงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และด้านบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สรุปผลการวิจัย พบว่า

- 1) ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่มีบทบาทด้านบริหารงานบุคคล เนื่องจากการคัดเลือกครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหรือกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับการสรรหา ดำเนินการสอบ การบรรจุแต่งตั้งนั้น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดดำเนินการ
- 2) ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทด้านแผนงานและโครงการในการจัดทำข้อมูลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดทำแผนงาน จัดกิจกรรมและโครงการ
- 3) ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทในด้านดูแลงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการตรวจเยี่ยม ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหาอุปสรรคการดำเนินกิจกรรมและโครงการ และ
- 4) ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทในด้านบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์งานการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ กลุ่มสนใจ กิจกรรมและโครงการ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ลำลิ เก็งทอง (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตการศึกษา 5 ต่อการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา จากการศึกษา พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา ด้านการเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาและการจัดการศึกษา และด้านความสามารถในการดำเนินการจัด

การศึกษา ส่วนด้านประสบการณ์ในการจัดการศึกษา มีความพร้อมต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยที่สุด ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลมีไม่เพียงพอ ไม่มีบุคลากรที่จะดำเนินงานด้านการศึกษา ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการศึกษาที่ชัดเจน ขาดการประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับโรงเรียน งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านสาธารณูปโภคมากกว่าด้านการศึกษา

จินตนา กิตติสยาม (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามทัศนคติของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ในงาน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประสานงาน และด้านการติดตามผลและประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ในงาน 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
2. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ในงาน 5 ด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน
3. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีวุฒิการศึกษาต่างกันคือ วุฒิการศึกษาระดับมัธยมและต่ำกว่า และวุฒิการศึกษาสูงกว่ามัธยม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ประธานสภา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีวุฒิการศึกษาต่างกัน คือ วุฒิการศึกษาระดับมัธยมและต่ำกว่า และวุฒิการศึกษาสูงกว่ามัธยม มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .06
5. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความต้องการมีส่วนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประยูร ผ่องอำไพ (2544: 100) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูประจำกลุ่มการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าครูยังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแบบเรียน เนื้อหาวิชาการมากกว่าให้ผู้เรียนทำกิจกรรม โดยเน้นกระบวนการที่สอดคล้องกับแผนที่ทำไว้ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ แนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องเพียงบางส่วน

รานี น้อยสกุล (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ความรู้และทักษะที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ การให้คำปรึกษาและแนะแนว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประสานเครือข่าย เป็นความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในระดับมากทุกด้าน และจากการเปรียบเทียบความรู้ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพศชาย มีความเห็นว่ารความจำเป็นในการปฏิบัติงานในระดับที่สูงกว่ากลุ่มเพศหญิง และกลุ่มอายุน้อย มีความเห็นว่ามีควมจำเป็นในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอายุมาก และทักษะที่จำเป็นด้านการบริหารจัดการ กลุ่มครูอายุน้อยกว่า มีความเห็นว่าเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในระดับที่สูงกว่ากลุ่มอายุครุมาก โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภัทรพล มหาจันทร์ (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทางการศึกษานอกระบบ: อนาคตภาพจากการประยุกต์โมเดลสมการ โครงสร้างและการสนทนากลุ่ม พบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์การเรียนรู้ทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพอนาคตที่สำคัญ ได้แก่การรับรู้บทบาททางด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบมุ่งงานและความผูกพันต่อองค์การ

2. การวิเคราะห์โครงสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดีเด่น และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกลมกลืน โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง ได้แก่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การรับรู้บทบาททางด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งนี้ ปัจจัยที่เป็นข้อแตกต่างระหว่างโมเดลสมการ โครงสร้างในสภาพปัจจุบันและอนาคตได้แก่ ประสพการณ์ในการปฏิบัติงานและระดับการศึกษาของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. จากการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่ามีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ และบุคลากร คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีอุดมการณ์และอุทิศตนเพื่อการศึกษา หากแต่สภาพการดำเนินงานยังเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ

4. อนาคตของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีการถ่ายโอนอำนาจการดำเนินงาน การศึกษานอกระบบ เป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาล อบต. เพื่อให้มีงบประมาณเป็นของตนเอง และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรได้รับการถ่ายทอดความรู้ ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน พร้อมทั้งพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่างๆภายในชุมชน สร้างความหลากหลายในการเรียนรู้ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมทั้งกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สมหมาย แสงมณี (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการใช้สื่อในเขตบริการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี มีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจระดับมากในด้านอาคารสถานที่และเจ้าหน้าที่ โดยกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 46 ปีมีความพึงพอใจแตกต่างจากกลุ่มประชาชนที่มีอายุ 46 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มนักศึกษากับกลุ่มประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 46 ปี ไม่แตกต่างกัน

สุกฤดา จันทรวิมล (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปี 2545 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จากการศึกษา พบว่า การที่ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการศึกษา มีส่วนช่วยผลักดันให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประสบความสำเร็จ สำหรับแนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า การสำรวจความต้องการของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นที่บุคลากรหรือครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสม และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนเพื่อที่เหมาะสม เพราะมีการดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วมด้วยมาก ประชาชนมีแหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นแหล่งความรู้ที่เหมาะสมสำหรับชุมชน มีการใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547: 10-14) กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานท้องถิ่นใน

ชุมชน ควรมีส่วนในการบริหารจัดการศึกษาระดับชุมชน จัดหาสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ พัฒนาบุคลากร ควบคุม นิเทศ ติดตามผล สรุปรายงาน ประสานงานเครือข่ายในชุมชนนั้น และชุมชนอื่นๆ ให้ทุกภาคส่วน ร่วมกันจัดกิจกรรม เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ตัวผู้เรียน ส่วนชุมชน /เครือข่าย มีส่วนร่วมในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

กลุ่มพัฒนาการศึกษา และเจ้าหน้าที่ภาคสนาม (2549) ได้วิจัยเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน: ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Centre: CLC) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเพื่อดำเนินการนำร่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ศึกษารวบรวมองค์ความรู้โดยการศึกษา เอกสาร/ระดมความคิดจากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศึกษาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ของพื้นที่ดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เป็นกรณีศึกษาและดำเนินงานปฏิบัติตามรูปแบบ แนวทาง และกิจกรรมที่ได้กำหนด วิธีการดำเนินงาน เป็นงานวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ศึกษารวบรวมองค์ความรู้โดยการศึกษา เอกสาร/ระดมความคิดจากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน/ศึกษา จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ของพื้นที่ดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เป็นกรณีศึกษาและดำเนินงานปฏิบัติตามรูปแบบ แนวทาง และกิจกรรมที่ได้ และกำหนดเป็นรูปแบบแนวทางและกิจกรรมจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีทั้งสิ้น 10 แห่ง กระจายอยู่ทั้งพื้นที่ชายขอบ และพื้นที่ในเมืองของจังหวัดต่างๆ 7 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ น่าน กำแพงเพชร เลย ราชบุรี และ นครนายก ผลการวิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

อนงค์ ชูชัยมงคล (2554) วิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงาน กศน.จังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการและนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในภาพรวมมีความต้องการพัฒนา ด้านบริหารจัดการ มีความต้องการมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อมีความต้องการพัฒนาในเรื่องการวางแผนและการจัดทำโครงการ การประเมินโครงการ งานธุรการ การเงินบัญชี และพัสดุ การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสื่อสาร ตามลำดับ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีความต้องการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความต้องการพัฒนา ใน

เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวัดผล และประเมินผล การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี และการประกันคุณภาพในสถานศึกษา ตามลำดับ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีบทบาทสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งในชุมชนในการจัดกิจกรรมการศึกษาให้กับคนทุกกลุ่มทุกวัย เพื่อให้ได้รับ โอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สามารถพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้ และเป็น แนวทางในการสร้างเครื่องมือ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ชาวอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ผู้บริหาร และครูในโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน และกลุ่มที่ 3 คือบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ประชาชนสาขาอาชีพต่างๆที่ไม่ประชาชนในชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 11 ตำบล จำนวนประมาณ 51,230 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ชาวอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วน (stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็นดังนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือ

2.1.1 การสร้างแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใน 4 ประเด็น

คือ

1. ด้านบุคลากร
2. ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่
3. ด้านการบริหารจัดการ
4. ด้านงบประมาณ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความต่างๆ
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นที่ปรึกษา
3. จัดทำแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย และเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำชี้แนะ ตรวจสอบความตรง และวิเคราะห์ข้อคำถามแก้ไขให้เหมาะสมและนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำ
4. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้ว ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 3 คน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ดันชะสุรเศรษฐ์ และอาจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อคำถามแก้ไขให้เหมาะสม นำผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง
5. นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อหาคุณภาพความเที่ยง
6. ตรวจสอบสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยง (Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .924

2.2 การสร้างแบบสนทนากลุ่ม

ในการสร้างแบบสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจากตอนที่ 1 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม

2.2.2 จัดทำแบบสนทนากลุ่มตามประเด็นของแบบสอบถาม มีประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับ แนวทางการจัดการด้านบุคลากร การบริหารวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้บริการแก่ประชาชน ทั้งที่ส่งเสริมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยงานอื่น ๆ ที่สนับสนุน การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การวัดและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและข้อเสนอแนะ

2.2.3 นำแบบสนทนากลุ่มเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำชี้แนะ ตรวจสอบความตรง และวิเคราะห์ข้อคำถาม แก้ไขให้เหมาะสมและนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.2.4 นำแบบสนทนากลุ่มที่ปรับปรุงแล้ว ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 3 คนเดิม เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อคำถามแก้ไขให้เหมาะสม นำผลการตรวจสอบและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่

3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ไปยังศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามความต้องการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2554

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน ได้แบบสอบถามคืนทั้งสิ้น 405 ฉบับ

3.4 ผู้วิจัยขอความร่วมมือผู้เชี่ยวชาญจำนวน 15 คน ร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ 21 มีนาคม 2554 โดยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามมาหาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3.5 นำผลจากการประชุมสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมาจัดลำดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อพรรณนาเชิงวิเคราะห์แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิจัยดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย(Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่าเฉลี่ยเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.50 – 5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง เห็นด้วยมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ ภายหลังโดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมจากการสนทนากลุ่ม และนำผลจากการประชุมสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมาจัดลำดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสาม โลก จังหวัดปทุมธานี ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 425 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 404 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.29 นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- ตอนที่ 4 แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 404 คน นำมาจำแนกเป็นตัวแปรเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ปรากฏผลในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	241	59.6
	หญิง	163	40.4
รวม		404	100
อายุ	20-29 ปี	71	17.58
	30-39 ปี	136	33.67
	40-49 ปี	110	27.22
	50-59 ปี	59	14.60
	60 ปี	28	6.93
รวม		404	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับ การศึกษา	ประถมศึกษา	92	22.78
	มัธยมศึกษา	103	25.49
	ปริญญาตรี	194	48.02
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	15	3.71
รวม		404	100
หน้าที่	สอน/บุคลากรทางการศึกษา	150	37.13
	ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร	130	32.18
	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน		
	บุคคลทั่วไปที่ไม่มีหน้าที่ในการ บริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	124	30.69
	รวม		404

จากตารางที่ 4.1 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 404 คน เป็นเพศชาย 241 คน คิดเป็นร้อยละ 59.6 เพศหญิง 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.4 อายุมากที่สุดคือช่วงอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.67 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.22 ช่วงอายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.58 อายุระหว่าง 50-59 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.60 และอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 6.93 ระดับการศึกษาที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ระดับปริญญาตรี จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.02 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.49 ระดับประถมศึกษาจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 22.78 และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.71 เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนหรือเป็นบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 150 คนคิดเป็น ร้อยละ 37.13 เป็นบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยตรง จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.18 และเป็นผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 30.69

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วย ผู้บริหารศูนย์และเจ้าหน้าที่ศูนย์	4.52	0.62	มากที่สุด	1
2. เจ้าหน้าที่ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น	4.47	0.68	มาก	2
3. เจ้าหน้าที่ควรมีวุฒิการศึกษาในระดับ ปริญญาตรี	4.31	0.83	มาก	5
4. เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้เกี่ยวกับประวัติ ท้องถิ่นเป็นอย่างดี	4.42	0.61	มาก	3
5. ควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง	4.41	0.56	มาก	4
รวม	4.42	0.68	มาก	5

ตารางที่ 4.2 ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.68)เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก ได้แก่ “บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์และเจ้าหน้าที่ศูนย์” ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.62) รองลงมาคือ “เจ้าหน้าที่ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น” ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.68) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายได้แก่ “เจ้าหน้าที่ควรมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี” ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.83)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านงบประมาณ

ด้านงบประมาณ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. ควรได้รับงบประมาณจากภาครัฐทั้งหมด	4.35	0.58	มาก	4
2. ควรได้รับงบประมาณจากทั้งจากภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม	4.44	0.60	มาก	1
3. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ	4.35	0.68	มาก	3
4. งบประมาณควรใช้ด้านเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนครู	4.27	0.67	มาก	5
5. งบประมาณควรใช้ในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์	4.41	0.58	มาก	2
รวม	4.36	0.62	มาก	5

ตารางที่ 4.3 ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรกได้แก่ ควรได้รับงบประมาณจากทั้งภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.44, S.D. = 0.60$) รองลงมาคือ งบประมาณควรใช้ในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.58$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายได้แก่ ควรได้รับงบประมาณจากภาครัฐทั้งหมด ($\bar{X} = 4.27, S.D. = 0.67$)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่

ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. ควรมีสถานที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	4.39	0.60	มาก	4
2. ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ	4.37	0.64	มาก	6
3. ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย	4.45	0.61	มาก	1
4. ควรมีลานกีฬา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด และห้องพิพิธภัณฑ์	4.41	0.60	มาก	3
5. ควรมีห้องสุขาสำหรับคนทั่วไปและคนพิการ	4.42	0.61	มากที่สุด	2
6. ควรจัดทำแผนผังของศูนย์และโครงสร้างการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ	4.39	0.60	มาก	5
รวม	4.40	0.61	มาก	5

ตารางที่ 4.4 ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.40, S.D. = 0.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก ได้แก่ ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.61$) รองลงมาคือ ควรมีห้องสุขาสำหรับคนทั่วไปและคนพิการ ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย ได้แก่ ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.37, S.D. = 0.64$)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการบริหารจัดการ

ด้านการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. คณะกรรมการศูนย์ควรมาจากตัวแทนท้องถิ่น	4.42	0.56	มาก	5
2. คณะกรรมการศูนย์ควรมีบทบาทในการกำกับติดตามผลการดำเนินงานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่	4.36	0.62	มาก	16
3. ควรมีการวางแผนดำเนินงานศูนย์	4.37	0.61	มาก	15
4. ควรมีการสำรวจความต้องการในการให้บริการทุกปี	4.42	0.59	มาก	4
5. ควรเปิดสอนหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น	4.41	0.58	มาก	7
6. ควรจัดให้มีวิทยากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ	4.40	0.61	มาก	11
7. ควรจัดกิจกรรมครอบคลุมการศึกษาพื้นฐาน ด้านอาชีพ และด้านข่าวสารข้อมูล	4.41	0.59	มาก	8
8. ควรจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	4.43	0.60	มาก	2
9. ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมทุกปี	4.43	0.60	มาก	1
10. ควรให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.43	0.57	มาก	3
11. ควรมีการกำกับดูแลการดำเนินงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่น	4.40	0.59	มาก	13

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ด้านการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
12. ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่น	4.40	0.62	มาก	10
13. ควรประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและแผนงานที่วางไว้	4.37	0.60	มาก	14
14. ควรมีผลการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงตามการประเมินผล เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ	4.40	0.59	มาก	12
15. ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ	4.41	0.55	มาก	9
16. ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาใช้บริการศูนย์	4.41	0.58	มาก	6
เฉลี่ย	4.40	0.60	มาก	5

ตารางที่ 4.5 ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรกได้แก่ ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมทุกปี ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.60) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้ายได้แก่ คณะกรรมการศูนย์ควรมีบทบาทในการกำกับติดตามผลการดำเนินงานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.62)

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ เหมาะสม

ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรทางการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและบุคคลทั่วไป ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post hoc test comparisons) ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ตารางที่ 4.6 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนด้านการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านบุคลากร

แหล่งความแปรปรวน	DF	SS	MS	F	SIG
ระหว่างกลุ่ม	4	.951	.238	1.219	0.302
ภายในกลุ่ม	400	78.041	.195		
รวม	404	78.992			

$p < .05$

จากตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทางการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและบุคคลทั่วไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านบุคลากรไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม
ของด้านงบประมาณ

แหล่งความแปรปรวน	DF	SS	MS	F	SIG
ระหว่างกลุ่ม	4	.435	.109	.634	0.639
ภายในกลุ่ม	400	68.542	0.171		
รวม	404	68.977			

$p < .05$

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่า บุคลากรทางการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและบุคคลทั่วไปมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านงบประมาณไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของบุคลากรทางการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและบุคคลทั่วไปที่เหมาะสมของด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่

แหล่งความแปรปรวน	DF	SS	MS	F	SIG
ระหว่างกลุ่ม	4	.701	.175	.986	0.415
ภายในกลุ่ม	400	71.026	0.178		
รวม	404	71.726			

$P < .05$

จากตารางที่ 4.8 แสดงให้เห็นว่าบุคลากรทางการศึกษา บุคลากรอาชีพอื่นๆ และประชาชน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมของ
คณะกรรมการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการบริหารจัดการ

แหล่งความแปรปรวน	DF	SS	MS	F	SIG
ระหว่างกลุ่ม	4	.701	.175	2.986	0.415
ภายในกลุ่ม	400	71.026	.178		
รวม	404	71.726			

*p < .05

จากตารางที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมด้านการบริหารจัดการ ไม่แตกต่างกัน

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่ามีข้อสรุปดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาบุคลากร

ที่ประชุมมีความเห็นว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการสนับสนุนการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม และพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนัก ในความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในฐานะของแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ควรจะมีการให้การสนับสนุนบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เช่นการให้ขวัญและกำลังใจ การส่งเสริมให้ไปดูงาน เพื่อเป็นการหาความรู้ใหม่ๆมาเพิ่มพูน ดังคำสนทนาต่อไปนี้

“ ควรจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งหาจากบุคคลในท้องถิ่นเป็นลำดับแรกๆ เพราะเป็นคนในพื้นที่ รู้เรื่องในอำเภอเป็นอย่างดี ”

“ ควรจัดให้เจ้าหน้าที่ที่มีการพัฒนาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ”

2. ด้านงบประมาณ ที่ประชุมเห็นว่า ควรได้รับงบประมาณจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ เช่นขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบล แต่อย่างไรก็ตามชุมชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณด้วย จึงควรมีการได้รับงบประมาณจากทั้งจากภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม ส่วนในการดำเนินการด้านงบประมาณ ควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการ ควรมีการบริหารจัดการด้านงบประมาณอย่างเหมาะสมและ

ตรวจสอบได้ และมีการกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอและโปร่งใสเพื่อที่จะให้ชุมชนสามารถตรวจสอบ ได้นำนางบประมาณไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังความเห็นต่อไปนี้

“ งบประมาณน่าจะมาจากทั้งของภาครัฐ แต่เอกชนอาจจะมาร่วมด้วยก็ได้ เพื่อ เอาไว้ใช้ ในเรื่องที่เป็นจำเป็นและเร่งด่วน ก็ผ่านคณะกรรมการและเบิกมาใช้ได้ ”

“ การใช้งบประมาณควรจะมิระเบียนการเบิกจ่ายที่ชัดเจน ผ่านคณะกรรมการ จะ ได้ไม่มีปัญหา ”

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ที่ประชุมมีความเห็นว่าด้านวัสดุและอุปกรณ์ ควร มีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่างๆและควรมีสื่อไว้บริการอย่าง หลากหลาย ส่วนด้านสถานที่นั้นภายนอกอาคารควรจัดทำแผนผังของศูนย์และโครงสร้างการ บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ ควรมีสถานที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ควรมี ลานกีฬา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด และห้องพิพิธภัณฑสถานและควรมีห้องสุขาสำหรับคนทั่วไปและ คนพิการ ดังคำสนทนาต่อไปนี้

“ น่าจะมีแผนผังแสดงจุดต่างๆ ให้ชัดเจน คนที่มีเยี่ยมชม จะได้เดินดูได้ถูก ”

นอกจากนั้น ที่ประชุมยังมีความเห็นในภาพรวมสรุปว่า ภายในศูนย์ควรจะ ประกอบด้วยห้องสำคัญดังนี้ คือ ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสถานที่แสดงถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสามโคก ที่ แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น ซึ่งห้องแสดง วัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายดั้งเดิม แบบมอญ เป็นต้น ห้องวิชาการชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เป็น สถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชน และเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ซึ่งจัดบริการแก่ ชุมชน บุคคล หรือหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ต่างๆที่แสดงถึงความเป็นมาของอำเภอสามโคก องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ ห้องอินเตอร์เน็ตชุมชน เป็นส่วนที่ส่งเสริม การเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึง เทคโนโลยี และจัดบริการสืบค้นเฉพาะที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้

ส่วนภายนอกอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อาจจะมีร้านค้าชุมชน เป็นส่วนส่งเสริม นำผลผลิตของชุมชนมาจำหน่าย โดยเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชน และดำเนินการ ตลาดร่วมกับชุมชน จัดบริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชนและ เป็นศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชน มีมุมข้อมูลสินค้าและผลิตภัณฑ์ ศูนย์สาธิตของดีเด่นของ

ชุมชน เป็นต้น มีลานกิจกรรมชุมชน เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์และसानสวยใขครอบคร้ว เช่นกิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ เวที สำหรับปราชญ์ชุมชน มาแสดงความรู้ความสามารถ เป็นต้น

4 ด้านการบริหารจัดการ ที่ประชุมแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนให้มีความสนุกสนาน รื่นรมย์ และมีชีวิตชีวา โดยมีความมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ควรเป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่สำคัญๆของท้องถิ่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญ ต่างๆควรจะมาจัดที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมาใช้ร่วมกิจกรรมบ่อยๆ รูปแบบ การจัดกิจกรรม ควรแฝงความอย่างสนุกสนาน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติและ ขณะเดียวกันต้องได้รับความรู้ด้วย โดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นสาระบันเทิงอย่าง หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ โดยการจั ดกิจกรรมที่อาจจะผสมผสานความสนุกสนานเข้าไป แต่ขณะเดียวกันก็ให้ความรู้ด้วย เช่นการจัด กิจกรรมวันสงกรานต์ ซึ่งนอกจากจะมีการรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ในชุมชนแล้ว ก็จัดกิจกรรมทาง วัฒนธรรมที่มีความสนุกสนานแฝงอยู่ เช่นการแข่งขันโยนสะบ้า การรำแบบมอญ การแข่งขันก่อ เจดีย์ทรายแบบมอญ เป็นต้น ดังความคิดเห็นต่อไปนี้

“ ควรใช้ศูนย์จัดกิจกรรมวันสำคัญๆ คนจะได้เข้าใช้บริการมากๆ ต่อไปถ้ามี กิจกรรมอะไรที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ก็จะมีถึงศูนย์ของเรา ”

“ อาจจะจัดให้มีการขายของในที่นี้ หรือจัดให้มีมุมขายของที่ระลึก มุมอาหารว่าง เครื่องดื่มเล็กๆน้อยๆ เพื่อให้มีกิจกรรมที่ชักชวนให้คนเข้ามาดู ”

4.2 จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังความรักท้องถิ่น ได้แก่ ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ขนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จาก ปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวทีประชาคมเพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การสาธิต การจัด นิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ กิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม และควรปรับกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคล โดยมี รูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับเพศ วัย และสถานภาพทางอาชีพ ตัวอย่างการสนทนา ดังนี้

“ อำเภอสามโคกของเรา มีความเป็นมาที่ยาวนาน มีวัฒนธรรมมอญที่โดดเด่นของ ประเทศ เป็นที่น่าภาคภูมิใจ น่าที่จะให้ประชาชนในชุมชนหรือภายนอกเข้ามาศึกษาจากศูนย์การ เรียนรู้ชุมชนของเรา เพื่อที่จะได้รู้ความเป็นมาและประเพณีที่ดีของเรา ”

“ กิจกรรมควรจะมีหลายประเภท ทำให้ไม่น่าเบื่อ ไม่ควรมีแต่หนังสือ ควรมีพวก ภาพถ่ายหรือวีซีดีที่ชุมชนเราทำหรือหน่วยงานอื่นๆที่มามีมาถ่ายทำ มาแสดงให้ชมด้วย ”

4.3 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ในการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าว จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน เช่น การเชิญผู้มีความรู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสาธิตหรือให้ความรู้แก่ผู้เรียน จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุด ผู้สอนก็จะได้ให้ความรู้ที่ตนเองมี ส่วนผู้เรียนก็จะได้รับความรู้ ในขณะที่เดียวกันก็จะมี การเสนอความคิดเห็นในขณะที่เรียนรู้ออกไปอีกมากมาย ทำให้การเรียนรู้ไม่หยุดนิ่งและจะมีความทันสมัย ดังนั้นการเรียนรู้ก็จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เดิมที่วิทยากรมีกับการช่วยกันเพิ่มเติมแนวทางการประยุกต์ให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ ก็จะเกิดเป็นการเรียนรู้ที่ทันสมัยและต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

“ เรามีภูมิปัญญาในท้องถิ่นหลายคน สามารถเชิญมาให้ความรู้ในเรื่องที่ท่านชำนาญ เพื่อที่จะได้ถ่ายทอดความรู้ไว้ เพราะบางท่านอายุมากแล้ว ความรู้จะได้ไม่สูญหาย ”

“ โองสามโคกของเรามีชื่อเสียงมากในระดับประเทศ มีวิธีการทำที่เฉพาะตัว เราทำทั้งแบบดั้งเดิมและมีการประยุกต์ไปในรูปแบบอื่นๆบ้างแล้ว บางชุมชนที่เขาทำก็เช่นเดียวกัน ถ้ามีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ก็จะได้สินค้าที่น่าสนใจ แปลกตาเพิ่มเติม สามารถทำรายได้ให้กับชุมชนได้อีก ”

4.4 จัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีเอกลักษณ์ ที่ประชุมมีความเห็นว่า การจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรมีความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอสามโคก เช่น เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีข้อมูลต่างๆของสามโคก ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สถานที่ต่างๆ ฯลฯ ซึ่งชุมชนสามโคกเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวมอญ ด้านวัดที่มีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงการผสมผสานวัฒนธรรมของชนชาติมอญและชนชาติไทย หรือเอกลักษณ์ทางด้านที่เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี เช่น ตุ่มสามโคก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจเข้าศึกษาเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังการสนทนาต่อไปนี้

“ น่าจะมีการนำเอาสัญลักษณ์ของสามโคกมาเก็บรักษาไว้บ้าง เช่น โองสามโคก เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอสามโคกให้มีจุดสนใจ คนที่เข้ามาจะได้มาศึกษาประวัติของเราได้ ”

“ เรามีบ้านทรงมอญที่สร้างมาตั้งแต่สมัยโบราณ มีโองสามโคกที่เป็นของโบราณ วันสงกรานต์ก็มีประเพณีชาวมอญเล่นสงกรานต์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวสามโคกทั้งนั้น สิ่งเหล่านี้ควรจะมีการเก็บข้อมูลไว้ที่ศูนย์ด้วย ”

4.5 จัดกิจกรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ที่ประชุมเห็นว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำพันธมิตร หุ้นส่วนในชุมชน เครือข่ายตลอดจนประชาชนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดทั้งในระดับการวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล รวมทั้งการขอความร่วมมือในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง ที่ประชุมได้ยกตัวอย่างการให้เยาวชนในท้องถิ่น สามารถมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมได้ เช่นการเป็นมัคคุเทศก์น้อย โดยการอบรมเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและคอยอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีประโยชน์ในด้านการสร้างให้เยาวชนเกิดสำนึกรักบ้านเกิด และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง กำเนิด มีความรักและหวงแหนสิ่งที่ถือว่าเป็น มรดกสำคัญของชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง และมีความภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อนุรักษ์สมบัติของชาติตนเอง

การนำเสนอแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามโคก

จากผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังกล่าว ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของตำบลบางเตย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีดังนี้

1. แนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีแนวทางจัดการอยู่ 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านบุคลากร บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์และเจ้าหน้าที่ศูนย์ โดยเจ้าหน้าที่ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่นหรือควรมีความรู้เกี่ยวกับประวัติท้องถิ่นเป็นอย่างดี ควรมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการสนับสนุนการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม และพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนัก ในความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในฐานะของแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ในขณะเดียวกันก็ควรจะมีการให้การสนับสนุนบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เช่นการให้ขวัญและกำลังใจ การส่งเสริมให้ไปดูงาน เพื่อเป็นการหาความรู้ใหม่ๆ มาเพิ่มพูนและกระบวนการสรรหาบุคลากรประกอบด้วย การวางแผน การสรรหา การพัฒนา การดูแลรักษาและ การประเมินบุคลากร

1.2 ด้านงบประมาณ การบริหารงบประมาณ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้เงินมาจ่ายในการดำเนินการจัดการในด้านค่าใช้จ่ายตลอดจนควบคุมการดำเนินงานด้านงบประมาณให้

เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดหา 3) การดำเนินการ 4) การควบคุมการดำเนินงาน กล่าวคือ จะต้องมีการวางแผนการได้มาของงบประมาณว่าส่วนใดมาจากภาครัฐ ส่วนใดที่สามารถหารายได้ด้วยตนเอง โดยการของบประมาณจากภาครัฐ ทางศูนย์จะต้องจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อของบประมาณทุกปี และเสนอต่อหน่วยงานที่สนับสนุน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วภาครัฐโดยหน่วยงานสามารถจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์ฯได้ นอกจากนั้นชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณด้วย เมื่อได้งบประมาณมาแล้ว จะต้องดำเนินการจัดสรรงบประมาณและบริหารงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ งบประมาณที่ได้ จะนำไปใช้เป็นการใช้จ่ายด้านเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนครูและการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถหารายได้ด้วย โดยการจำหน่ายของที่ระลึกในชุมชน การให้เช่าสถานที่จัดกิจกรรม เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องมีการควบคุมการใช้งบประมาณให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่

1.3.1 การบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ การจัดการให้ทุกอย่างขององค์กรได้สนับสนุนการดำเนินการของบุคลากรได้อย่างดี รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบริหารให้มีประสิทธิภาพ การบริหารครอบคลุมถึง การกำหนดความต้องการ การจัดหา การแจกจ่าย การบำรุงรักษา และการจำหน่าย ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ และ ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย

1.3.2 ด้านอาคารสถานที่ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และภายนอกศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยห้องสำคัญดังนี้

1) ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสามโลก ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น ซึ่งห้องแสดงวัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายดั้งเดิมแบบมอญ เป็นต้น

2) ห้องวิชาการชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชน และเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ซึ่งจัดบริการแก่ชุมชน บุคคล หรือหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นมาของอำเภอสามโลก องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์

ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน หรือบางโอกาส อาจะจัดเป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพ ชุมชน เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ และเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน จะได้สัมผัสกับการทำงานกลุ่มอาชีพ อย่างแท้จริง

3) ห้องวิชาการชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อ ต่างๆ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชน และเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ซึ่ง จัดบริการแก่ชุมชน บุคคล หรือหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่แสดงถึงความเป็นมาของอำเภอสามโคก องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชนในชุมชน หรือบางโอกาส อาจะจัดเป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพ ชุมชน เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ และเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน จะได้สัมผัสกับการทำงานกลุ่มอาชีพ อย่างแท้จริง

4) ห้องสมุดชุมชน ให้บริการหนังสือทุกประเภทตั้งแต่พัฒนาการของ เด็กเล็ก เยาวชนผู้สนใจเฉพาะด้าน และมีบริการสื่อวารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย แหล่งที่มาของหนังสือ โดยอาจจะเก็บเอกสารเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่างๆด้วย เช่น จารึก โบราณที่เป็นภาษามอญ ประวัติความเป็นมาของอำเภอสามโคกที่เป็นต้นฉบับ โดยอาจจะขอบริจาคเอกสาร เหล่านี้จากคนในชุมชนมาเก็บรักษาและเผยแพร่ให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษา ภายในห้องอาจจะมีมุม อินเทอร์เน็ตชุมชน เป็นส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และเปิด โอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึงเทคโนโลยี และจัดบริการสืบค้นเฉพาะที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ ต่อการพัฒนาการเรียนรู้

ส่วนสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย

1) ร้านค้าชุมชน เป็นส่วนส่งเสริมนำผลผลิตของชุมชนมาจำหน่าย โดยเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชน และดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชนซึ่งร้านค้า ชุมชนจัดบริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชนและเป็นศูนย์จัด จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชน มีมุมข้อมูลสินค้าและผลิตภัณฑ์ ศูนย์สาธิตของดีเด่นของชุมชน เป็นต้น

2) ลานกิจกรรมชุมชน เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการ เรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก มีการจัด กิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และसानสวยใกรอบครัว เช่นกิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ เวทีสำหรับปราชญ์ชุมชน คนเด่นคนดังมาแสดงให้ชุมชนทราบถึงความสามารถ

1.4 ด้านการบริหารจัดการ

1.4.1 รูปแบบการบริหารงาน เป็นรูปแบบที่มีคณะกรรมการศูนย์เป็นผู้บริหาร

1) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมาจากตัวแทนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการกำกับติดตามผลการดำเนินงาน และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ คณะกรรมการฯ คัดเลือกมาจากบุคคลในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนจากสถานศึกษา ทั้งใน-นอกระบบ ตัวแทนจากองค์กรปกครองท้องถิ่น

2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีบทบาทในการกำกับติดตามผลการดำเนินงาน และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ศูนย์การเรียนรู้โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายและแผนงานที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้วางไว้เป็นหลัก

3) การพัฒนาและปรับปรุง ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น การติดตามผลการจัดกิจกรรม เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสู่การปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4) การประชาสัมพันธ์ ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมาใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเชิญชวนให้ประชาชนมาใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้มากขึ้น

1.4.2 การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1) สำรวจความต้องการในการให้บริการทุกปีวางแผนดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้

3) กำกับดูแล ประเมินผลและติดตามการดำเนินงานให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และแผนงานที่วางไว้ และเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ พัฒนาและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

1.4.3 การจัดกิจกรรม

1) ควรจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

2) ควรจัดให้มีวิทยากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ เพื่อที่จะได้ความรู้มีประสิทธิภาพหรือควรจัดให้มีวิทยากรภายนอกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชำนาญต่างๆ มาประจำหรือสอนเสริมในศูนย์การเรียนรู้บางครั้งบางคราว

3) ควรจัดกิจกรรมครอบคลุมการศึกษาพื้นฐาน ด้านอาชีพ และด้านข่าวสารข้อมูล

4) ควรจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

- 5) ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ
- 6) ควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนครบทั้ง 4 ด้าน คือ การศึกษาพื้นฐานการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
- 7) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนเช่น กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ของท้องถิ่น
- 8) สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม สำหรับอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านบุคลากร

1.1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านงบประมาณ

1.1.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่

1.1.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการบริหารจัดการ

1.1.5 เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ได้แก่ชาวอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ได้แก่ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการชุมชน และบุคลากรที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน 11 ตำบล จำนวนประมาณ 51,230 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ใช้วิธีการ สุ่มแบบเป็นสัดส่วน (stratified random sampling) และตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970)

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน แต่ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามส่งแบบสอบถามไป 425ฉบับ
ได้รับคืน 404 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 95.29

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1) แบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งออกเป็นดังนี้
การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใน 4 ประเด็นคือ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ด้านการบริหารจัดการ และด้านงบประมาณ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด

2) แนวทางการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน ในประเด็นที่เกี่ยวกับ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่ จากนั้น ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม ไปยังศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดเก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม หลังจากนั้น จึงรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน ได้แบบสอบถามคืนทั้งสิ้น 405 ฉบับ หลังจากนั้นได้จัดสนทนากลุ่ม โดยขอความร่วมมือจากตัวแทนชุมชนจำนวน 15 คน ร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ 21 มีนาคม 2554 โดยนำประเด็นปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามมาหาแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และนำผลจากการประชุมสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมาสรุปและพรรณนาเชิงวิเคราะห์แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์จัดระเบียบข้อมูล ลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติการวิจัยดังนี้

- 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม สม โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ภายหลังโดยใช้วิธีของเซฟเฟ (Scheffe) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป spss for windows เพื่อทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 4) การสนทนากลุ่ม นำผลจากการประชุมสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมาจัดลำดับความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ด้วยเทคนิคการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

1.3 สรุปผลการวิจัย

1.3.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 59.6 เพศหญิง จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.4 อายุมากที่สุด คือ ช่วงอายุ 30-39 ปี จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 33.67 รองลงมาคือช่วงอายุ 40-49 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.2 อายุ 20-29 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.58 อายุ 50-59 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.60 และอายุ 60 ปี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 6.93 ระดับการศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ ปริญญาตรี 194 คนคิดเป็นร้อยละ 48.02 มัธยมศึกษา จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.49 ประถมศึกษา 92 คน คิดเป็นร้อยละ 22.78 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.71 ส่วนอาชีพ บุคลากรทางการศึกษามากที่สุดจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.13 บุคลากรด้านอื่นๆ 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.18 และประชาชนทั่วไปจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 30.69

1.3.2 **ความคิดเห็นด้านบุคลากร** ในภาพรวมเห็นว่า มีความเหมาะสมระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก ได้แก่ “บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์และเจ้าหน้าที่ศูนย์” ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.62) รองลงมาคือ “เจ้าหน้าที่ควรเป็นบุคคลในท้องถิ่น” ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.68) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ “เจ้าหน้าที่ควรมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี” ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.83)

1.3.3 ด้านงบประมาณ ในภาพรวมเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรกได้แก่ ควรได้รับงบประมาณจากทั้งภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.44, S.D. = 0.60$) รองลงมาคือ งบประมาณควรใช้ในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์ ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.58$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ ควรได้รับงบประมาณจากภาครัฐทั้งหมด ($\bar{X} = 4.35, S.D. = 0.58$)

1.3.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ในภาพรวมเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40, S.D. = 0.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก ได้แก่ ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.61$) รองลงมาคือ ควรมีห้องสุขาสำหรับคนทั่วไปและคนพิการ ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.37, S.D. = 0.64$)

1.3.5 ด้านการบริหารจัดการ ในภาพรวมเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40, S.D. = 0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ ซึ่งข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรกได้แก่ ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมทุกปี ($\bar{X} = 4.43, S.D. = 0.60$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ คณะกรรมการศูนย์ควรมีบทบาทในการกำกับติดตามผลการดำเนินงานและให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.62$)

1.3.6 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

- 1) ความคิดเห็นด้านบุคลากร แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านบุคลากรไม่แตกต่างกัน
- 2) ความคิดเห็นด้านงบประมาณ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านงบประมาณไม่แตกต่างกัน
- 3) ความคิดเห็นด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ไม่แตกต่างกัน
- 4) ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการ แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการไม่แตกต่างกัน

1.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ

1.2.1 ด้านบุคลากร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมในด้านบุคลากร พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่พบว่า เป็นความแตกต่างเกี่ยวกับระดับการศึกษา กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นด้านบุคลากรแตกต่างกันเป็นรายคู่ดังนี้คือระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษา กับระดับปริญญาตรี

1.2.2 ด้านงบประมาณ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่พบว่า เป็นความแตกต่างเกี่ยวกับระดับการศึกษา กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นด้านงบประมาณแตกต่างกันเป็นรายคู่ดังนี้คือระดับประถมศึกษา กับระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษา กับระดับปริญญาตรี

1.2.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ไม่แตกต่างกัน

1.2.4 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการไม่แตกต่างกัน

1.4 สรุปผลจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มของผู้ที่เป็นตัวแทนของบุคลากรในชุมชนจำนวน 15 ท่าน เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอสามโคก ซึ่งมีผลดังนี้

1.4.1 ด้านบุคลากร ที่ประชุมมีความเห็นว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการสนับสนุนการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม และพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนัก ในความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในฐานะของแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ควรจะมีการให้การสนับสนุนบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เช่นการให้ขวัญและกำลังใจ การส่งเสริมให้ไปดูงาน เพื่อเป็นการหาความรู้ใหม่ๆมาเพิ่มพูน

1.4.2 ด้านงบประมาณ ที่ประชุมเห็นว่า ควรได้รับงบประมาณจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ เช่นขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบล แต่อย่างไรก็ตามชุมชนควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณด้วย จึงควรมีการได้รับงบประมาณจากทั้งจากภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม ส่วนในการดำเนินการด้านงบประมาณ ควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการ ควรมีการบริหารจัดการด้านงบประมาณอย่างเหมาะสมและ

ตรวจสอบได้ และมีการกำกับดูแลอย่างสม่ำเสมอและโปร่งใส เพื่อที่จะให้ชุมชนสามารถตรวจสอบได้ว่านางบประมาณไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

1.4.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ที่ประชุมมีความเห็นว่าด้านวัสดุและอุปกรณ์ ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่างๆ และ ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย ส่วนด้านสถานที่นั้นภายนอกอาคารควรจัดทำแผนผังของศูนย์และโครงสร้างการบริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ ควรมีสถานที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ควรมีลานกีฬา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด และห้องพิพิธภัณฑสถาน และ ควรมีห้องสุขาสำหรับคนทั่วไปและคนพิการ

นอกจากนั้น ที่ประชุมยังมีความเห็นในภาพรวมสรุปว่า ภายในศูนย์ควรจะต้องประกอบด้วยห้องสำคัญดังนี้ คือ ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสามโคก ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น ซึ่งห้องแสดงวัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมเครื่องแต่งกายดั้งเดิมแบบมอญ เป็นต้น ห้องวิชาการชุมชน เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชน และเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ซึ่งจัดบริการแก่ชุมชน บุคคล หรือหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ต่างๆที่แสดงถึงความเป็นมาของอำเภอสามโคก องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กเยาวชน และประชาชนในชุมชน ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ ห้องอินเตอร์เน็ตชุมชน เป็นส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึงเทคโนโลยี และจัดบริการสืบค้นเฉพาะที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้

ส่วนภายนอกอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อาจจะมีร้านค้าชุมชน เป็นส่วนส่งเสริมนำผลผลิตของชุมชนมาจำหน่าย โดยเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชน และดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชน จัดบริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำเพื่อเป็นทางเลือกของผู้บริโภคในชุมชนและเป็นศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชน มีมุมข้อมูลสินค้าและผลิตภัณฑ์ ศูนย์สาธิตของดีเด่นของชุมชน เป็นต้น มีลานกิจกรรมชุมชน เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์และสานสายใยครอบครัว เช่นกิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ เวทีสำหรับปราชญ์ชุมชน มาแสดงความรู้ความสามารถ เป็นต้น

1.4.4 ด้านการบริหารจัดการ ที่ประชุมแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความสนุกสนาน รื่นรมย์ และมีชีวิตชีวา โดยมีความมีรายละเอียดดังนี้

1) เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่สำคัญๆของท้องถิ่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆควรจะมาจัดที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมาใช้ร่วมกิจกรรมบ่อยๆ รูปแบบการจัดกิจกรรม ควรแฝงความอย่างสนุกสนาน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติและขณะเดียวกันต้องได้รับความรู้ด้วย โดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นสาระบันเทิงอย่างหลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ โดยการจัดกิจกรรมที่อาจจะผสมผสานความสนุกสนานเข้าไป แต่ขณะเดียวกันก็ให้ความรู้ด้วย เช่นการจัดกิจกรรมวันสงกรานต์ ซึ่งนอกจากจะมีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในชุมชนแล้ว ก็จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความสนุกสนานแฝงอยู่ เช่นการแข่งขันโยนสะบ้า การรำแบบมอญ การแข่งขันก่อเจดีย์ทรายแบบมอญ เป็นต้น

2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังความรักท้องถิ่น ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ชนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวทีประชาคมเพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม และควรปรับกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคล โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับเพศ วัย และสถานภาพทางอาชีพ

3) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ในการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าว จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน เช่น การเชิญผู้มีความรู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรสาธิตหรือให้ความรู้แก่ผู้เรียน จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและไม่สิ้นสุด ผู้สอนก็จะได้ให้ความรู้ที่ตนเองมี ส่วนผู้เรียนก็จะได้รับความรู้ ในขณะเดียวกันก็จะมี การเสนอความคิดเห็นในขณะที่เรียนรู้ออกไปอีกมากมาย ทำให้การเรียนรู้ไม่หยุดนิ่งและจะมีความทันสมัย ดังนั้นการเรียนรู้ก็จะเป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เดิมที่วิทยากรมีกับการช่วยกันเพิ่มเติมแนวทางการประยุกต์ให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ ก็จะเกิดเป็นการเรียนรู้ที่ทันสมัยและต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

4) จัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีเอกลักษณ์ ที่ประชุมมีความเห็นว่า การจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรมีความเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอสามโคก เช่นเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีข้อมูลต่างๆ ของสามโคก ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สถานที่ต่างๆ ฯลฯ ซึ่งชุมชนสามโคกเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่ได้ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่เป็นชาวมอญ ด้านวัดที่มีเอกลักษณ์ที่แสดงถึงการผสมผสานวัฒนธรรมของชนชาติมอญและชน

ชาติไทย หรือเอกลักษณ์ทางด้านที่เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี เช่น คู่สามโลก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในท้องถิ่นหรือผู้ที่สนใจเข้าศึกษาเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5) **จัดกิจกรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม** ที่ประชุมเห็นว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำพันธมิตร หุ้นส่วนในชุมชน เครือข่ายตลอดจนประชาชนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดทั้งในระดับการวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล รวมทั้งการขอความร่วมมือในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง ที่ประชุมได้ยกตัวอย่างการให้เยาวชนในท้องถิ่น สามารถมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมได้ เช่นการเป็นมัคคุเทศก์น้อย โดยการอบรมเยาวชนให้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและคอยอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีประโยชน์ในด้านการสร้างให้เยาวชนเกิดสำนึกรักบ้านเกิด และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง กำเนิด มีความรักและหวงแหนสิ่งที่ถือว่าเป็น มรดกสำคัญของชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง และมีความภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อนุรักษ์สมบัติของชาติตนเอง

2. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยข้างต้น มีหลายประเด็นที่ควรนำมาพิจารณา เพื่อให้ทราบสภาพที่แท้จริงที่เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 **ลักษณะศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี** ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีลักษณะที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิต มีการเรียนรู้ทุกรูปแบบเกิดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรมที่ เน้นเอกลักษณ์ของชุมชน ที่ผู้เข้ามาเรียนรู้จะให้เห็นและตระหนักถึงคุณค่าของชุมชนแห่งนี้ และโดยจัดกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคล มีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับเพศ วัย และสถานภาพทางอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ:2545) ที่ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยในมาตรา 3 ว่าเป็นการศึกษาที่ให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อมสื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และเน้นการเรียนรู้ที่เป็นการปฏิบัติจริงจากวิถีชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางความรู้ให้กับชุมชน

ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคง เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่มีสถานที่สำหรับการให้บริการ มีสื่อการเรียนรู้ต่างๆ มีครูหรือเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เป็นสมบัติของทุกคนในชุมชนที่ช่วยกันสร้างสรรค์ บำรุงรักษา ใช้บริการ เพื่อวัตถุประสงค์ให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทุกคนมีโอกาสทางการศึกษา มีการเรียนรู้ การทำงานและวิถีชีวิตสอดคล้องกลมกลืนกัน โดยมุ่งให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้ช่วยกันสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนอย่างยั่งยืนตลอดไป รูปแบบกิจกรรมเป็นไปในลักษณะการให้ความรู้คู่กับความบันเทิง ควรแทรกความรู้และความสนุกสนานควบคู่กันโดยผ่านกิจกรรมสำคัญต่างๆ ทำให้เด็ก เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมในชีวิตจริง เช่นการจัดกิจกรรมวันสงกรานต์ ซึ่งนอกจากจะมีการรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ในชุมชนแล้ว ก็จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความสนุกสนานแฝงอยู่ เช่นการแข่งขันสะบ้า การรำแบบมอญ การแข่งขันก่อเจดีย์ทรายแบบมอญ เป็นต้นและที่สำคัญที่สุดคือทำให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้มากที่สุดทั้งในระดับการวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล

2.2 ความคิดเห็นด้านบุคลากร เห็นว่า ควรจัดให้มีวิทยากรภายในที่มีความสามารถและวิทยากรภายนอกหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประจำหรือสอนเสริม รวมทั้งควรจัดบุคลากรให้เพียงพอและมีคุณภาพ จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มากขึ้น ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก มีการกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน ประกอบกับมีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มาจากผู้นำในชุมชนและนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง โดยความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จึงทำให้บุคลากรที่มีคุณภาพมาปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543 : 65) ที่ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนได้รูปแบบที่สนองความต้องการของชุมชนและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการวิทยากรจากแหล่งวิทยากร สำหรับการดำเนินการมีการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากองค์กร 3 ฝ่าย คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน และผู้นำชุมชนหรือตัวแทนประชาชน ตลอดจนต้องมีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการแต่ละฝ่ายและกำหนดขั้นตอนการจัดทำโครงการและการติดตามผลอย่างชัดเจน

2.3 ความคิดเห็นด้านงบประมาณ เห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งจากภาครัฐและองค์การบริหารส่วนตำบลในสัดส่วนที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก ศูนย์การ

เรียนรู้ชุมชน มีการระดมทุนจากชุมชน โดยมีชุมชนช่วยส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณเพิ่มเติมจากทางราชการ ประกอบกับการตื่นตัวจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธ- ศักราช 2542 (2542 : 22) หมวด 8 ว่าด้วยทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องระดมทรัพยากรหรือปัจจัยต่าง ๆ มาใช้จัดการศึกษาให้เพียงพอตลอดจนให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีหน้าที่ในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยผ่านคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีหน้าที่ในการจัดหาและสนับสนุนงบประมาณให้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปี พ.ศ.2545 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างเหมาะสม

2.4 ความคิดเห็นด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ เห็นว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรจัดซื้อ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ รวมทั้งควรจัดสถานที่ภายในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้สะอาดงามตาน่าใช้บริการ ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของประชาชน เน้นให้ผู้เข้ามาใช้บริการ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการค้นคว้าข้อมูล ข่าวสาร จากวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ใช้บริการ และคนในชุมชน เช่น ผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีผลทำให้เกิดการหมุนเวียนข่าวสารข้อมูลระหว่างชุมชน และเกิดการเรียนรู้ในชุมชนได้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของกระทรวงมหาดไทย ที่กำหนดให้จัดสภาพศูนย์การเรียนรู้อย่างสะอาดตา น่าเข้ามาใช้บริการ และจัดวัสดุ อุปกรณ์และสื่อไว้บริการอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นความคิดเห็นนี้ยังสอดคล้องกับ มาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนลักษณะที่พึงประสงค์ 6 ที่กำหนดให้บริการหนังสือทุกประเภทที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้อ่าน เช่น เด็กเล็ก เยาวชน ผู้สนใจเฉพาะด้านและมีบริการสื่อวารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย เพื่อจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน

2.5 ความคิดเห็นด้านการบริหารจัดการ ควรจัดทำโครงสร้างการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยให้ชุมชนหรือท้องถิ่นร่วมบริหารจัดการผ่านตัวแทนของชุมชน ในลักษณะ โครงสร้างการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นคณะผู้บริหารกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่หรือครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ดำเนินงานและจัดกิจกรรมโดยมีหน้าที่จัดทำแผนงาน โครงการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของ

ชุมชน รวมทั้งจัดทำข้อมูลพื้นฐานสำรวจความต้องการทางการศึกษา การจัดลำดับความสำคัญ ความต้องการทางการศึกษาของชุมชน จัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ กำกับดูแล ประเมินผล และมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ความคิดเห็นดังกล่าว สอดคล้องกับหลักการบริหารการศึกษาของสำนักบริหารงาน การศึกษานอกโรงเรียน (2534 : 81-82) ได้กำหนดองค์ประกอบในการบริหารจัดการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชนไว้ 7 ประการ คือ การวางแผน ต้องเป็นแผนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ จัดทำแผนการดำเนินการหรือโครงการอย่างละเอียด การจัดองค์กร มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรที่รับผิดชอบให้ชัดเจนและแต่ละคนสามารถปฏิบัติได้ อาจจัดในรูปแบบของคณะกรรมการหรือคณะทำงานในแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละโครงการ การบริหารงานบุคคล คือ การแสวงหาบุคคลที่จะปฏิบัติกิจกรรม โดยการคัดเลือกตามความเหมาะสมหรือตามความสมัครใจ การวินิจฉัยสั่งการ คือ การควบคุมดูแล การนิเทศติดตามผล และการประเมินตามแผนที่วางไว้ ซึ่งในแผนจะต้องบ่งบอกถึงกิจกรรม ระยะเวลา สถานที่ ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้มีส่วนร่วมและรับทราบ การประสานงาน คือ การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้ดำเนินงานทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เพื่อมิให้มีการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนหรือเกิดการขัดแย้งกัน การรายงาน จะต้องจัดให้มีระบบการรายงานที่ตลอดระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ผลจากการรายงานจะเป็นข้อมูลย้อนกลับมาที่จะนำมาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลมาเป็นข้อสรุปผลจากการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นสุดโครงการและการจัดทำงบประมาณ เป็นหัวใจของการดำเนินงานที่จะทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ โดยจัดทำอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การ จัดหาแหล่งที่มาหรือเงินทุน การจัดทำงบประมาณการใช้จ่าย การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผน สรุปผลการใช้งบประมาณเมื่อสิ้นสุดโครงการ

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ทราบความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีประเด็นที่ควรพิจารณาดังนี้

3.1 การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดกิจกรรม การร่วมทำกิจกรรม และการประเมินผลกิจกรรม ส่วนหน่วยงาน ควรให้มีส่วนร่วมด้านการให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วน การฝึกบุคลากรมาเป็นเจ้าหน้าที่ในศูนย์ เป็นต้น

3.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ความรู้ และร่วมจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการช่วยรักษาคุณค่าของภูมิปัญญาเหล่านั้นและเผยแพร่ความรู้ต่อคนรุ่นต่อไป

3.3 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมก็ควรให้ความรู้และในขณะเดียวกันก็แฝงซึ่งความสนุกสนาน สามารถจูงใจให้ครอบครัวเข้ามาทำกิจกรรมในศูนย์ได้ เช่น พ่อ แม่ มาฝึกอาชีพ ส่วนลูกมาเล่นที่เครื่องเล่นในมุมเด็ก หรือรับประทานอาหารที่มุมอาหารและเครื่องดื่ม เพื่อที่จะให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแห่งนี้เป็นศูนย์รวมของชุมชนให้มาพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทำกิจกรรมร่วมกัน

3.4 เจ้าหน้าที่ ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรเป็นบุคลากรประจำ และเป็น ผู้ที่มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่นเป็นอย่างดี เพื่อจะได้เป็นผู้เผยแพร่ความรู้หรือเรื่องราวที่มีความสำคัญในท้องถิ่นให้ผู้เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ได้ทราบ ในสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ในขณะที่เดียวกันจะเป็นการก็ได้สืบทอดความรู้ไว้ไม่ให้สูญไป

3.5 การสร้างอัตลักษณ์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในชุมชนที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง เช่นที่อำเภอสามโคก ควรจะมีการสร้างจุดเด่น หรือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามาดูอัตลักษณ์ของชุมชน เช่นจัดกิจกรรมเล่นส่บ้าในวันสงกรานต์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรวุฒิ เกิดนาวี (2542) “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)ในการส่งเสริมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช)ในอำเภอฝักไถ่” ในรายงานการวิจัย สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 6
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) เอกสารแนะนำกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2538
- _____. (2541) คู่มือปฏิบัติงานสำหรับครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ม.ป.ท. 2541
- _____. (2540) รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบบริการสื่อในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งชาติ
- _____. (2547) แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต ในรายงานการประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) พฤศจิกายน 2547 <http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/liciti/longlife.html>. ค้นคืนเมื่อเดือนมีนาคม 2554
- กระทรวงศึกษาธิการ (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร กระทรวงศึกษาธิการ
- กระทรวงมหาดไทย (2550) มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (อัดสำเนา)
- กิตติศักดิ์ รัตนฉายา (2545) “การบริหารการเงินการศึกษานอกระบบ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวางแผน การกำกับดูแล และการประเมินการศึกษานอกระบบ* หน้าที่ 9 นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- โกวิท วรพิพัฒน์ (2544) อุทยานการศึกษา: อีกแนวคิดของ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ใน *โกวิท นักคิดตลอดกาล* กรมวิชาการรวบรวมพิมพ์ในงานสวดพระอภิธรรม ดร.โกวิท วรพิพัฒน์, กรุงเทพมหานคร องค์การค้ำคुरुสภา
- จินตนา กิตติสยาม (2544) “การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามทัศนะของประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544) “แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต” *วารสารการศึกษานอกโรงเรียน* ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 มีนาคม
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) *เพลิน* กรุงเทพมหานคร: แมนเนทเม้นท์วิชั่น จำกัด
- ชารี มณีศรี *การนิเทศการศึกษา* กรุงเทพมหานคร ม.ป.ป.

- ฉาศส์ เคอลอร์ส และคณะ (2538) *การเรียนรู้: ชุมทรัพย์ในตน รายงานเสนอต่อยูเนสโก*
 โดย คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษ 21 กรุงเทพมหานคร
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- ชาญ กองจันดี (2543) “องค์ประกอบการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของศูนย์
 การเรียนรู้ชุมชน เขตการศึกษาที่ 5” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543) “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้
 ชุมชน โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”
 วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทองอยู่ แก้วไทรสะ (2543) *รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการการศึกษานอกระบบและ
 การศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน ตุลาคม 2553*
- ทองอยู่ แก้วไทรสะ และชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2552) “การบริหารองค์การการศึกษานอกระบบ” ใน
*ประมวลสาระชุดวิชาการวางแผน การกำกับดูแล และการประเมินการศึกษานอก
 ระบบ นนทบุรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*
- ทวีป อภิลิทธิ (2543) *การเสวนาเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยในบริบทของกรมการศึกษานอก
 โรงเรียน, สิงหาคม ณ โรงแรมอยุธยาแกรนด์, พระนครศรีอยุธยา*
- นงนุช วงศ์สุวรรณ (2535) *การพัฒนาองค์การ กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครตั้งกรุง
 นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ ชนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ และอัมพร อูร์ชตมาศ (2552) ภูมิปัญญาสามโลก
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*
- บุญเลิศ ส่องสว่าง (2545) “การบริหารพัสดุการศึกษานอกระบบ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการ
 วางแผน การกำกับดูแลและการประเมินการศึกษานอกระบบ* หน้าที่ 8 นนทบุรี
 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พรประไพ อุทะนุด (2542) *เอกสารนิเทศการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ใน
 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมวควิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตร
 การศึกษานอกโรงเรียน 2530 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์*
- พนม พงษ์ไพบูลย์ (2544) *เข้าใจคำว่าการศึกษาตามอัธยาศัย จากคนทำงานที่ไม่ได้ทำอย่างที่คิดกับ
 ชัยยศ อิ่มสุวรรณ วารสารการศึกษานอกโรงเรียน, ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (มกราคม 2544)*

- พัชยา ทับทิม (2543) “การศึกษาบทบาทประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใน
จังหวัดกำแพงเพชร” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษา
นอกโรงเรียน ละครศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เพชรวาปี พันธุ์เพ็ง (2539) “ทัศนคติของประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อ
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษา
เฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลภาคกลาง” ภาควิชาการศึกษามหาบัณฑิต ปริญญาพัฒนบริหาร
ศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์
- รานี น้อยสกุล (2537) “ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
อาชีวศึกษา สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วินัย เชื้อเพชร (2532) “การศึกษาการมีส่วนร่วมในงานกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่” ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วิศนี สิตตระกูล และ อมรา ปฐกัญญาบุรณ์ (2544) *การศึกษาตามอัธยาศัย: จากแนวทางการเรียนรู้
ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ* ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตาม อัธยาศัย กรมการศึกษานอก
โรงเรียน (มกราคม 2544)
- สนอง โลหิตพิเศษ (2544) *การศึกษาตลอดชีวิต* ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร (อัดสำเนา)
- _____ (2548) *การศึกษาตลอดชีวิต* ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร (อัดสำเนา)
- สมพงษ์ เกษมสิน (2521) *การบริหาร* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช
- สมพิศ เจริญทอง (2532) “ความคิดเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการ
ดำเนินการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์นอกโรงเรียนจังหวัด”
ในรวมบทความวิทยานิพนธ์ ปีการศึกษา 2532 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมหมาย แสงมณี (2545) “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการใช้สื่อในเขตบริการของศูนย์การ
เรียนรู้ชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- สุกฤดา จันทรวิมล (2545) “แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปีพ.ศ. 2545 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุมาลี สังข์ศรี (2544) รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 กรุงเทพมหานคร สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) รายงานสรุปการสัมมนา นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย กรุงเทพมหานคร ครูสภาลาดพร้าว
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กรุงเทพมหานคร พริกหวานกราฟฟิค
- สำนักนายกรัฐมนตรี (2551) พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เอกสารอัดสำเนา
- ลำลี เก็งทอง (2543) “การศึกษาความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตการศึกษา 5 ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” รายงานการวิจัย สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษาที่ 5
- อนงค์ ชูชัยมงคล (2554) “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงาน กศน. จังหวัดอุทัยธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- อนุพงษ์ เนื่องจางง (2543) “ความคิดเห็นของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตการศึกษา 5 ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” ในรายงานการวิจัย สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 5
- Evan, David R. (1981). *The planning of nonformal education*. Paris: Unesco International Institute for Educational Planning, chapter II. Evando, 1885.
- Garrick, John. (1996). Informal learning: Some understanding philosophies, *The Canadian Journal for the Study of Adult Education*, Vol 10, No. 10 May, 1996:21-46.
- Heimstra, R. (1981). The implications of lifelong learning. In Zippoah, C. (Ed.), *Museums, adults and the humanities* (pp. 120-130). Washington, DC.,: American Association of Museums.

La Belle, Thomas. (1982). Formal, nonformal and informal education: A Holistic perspective on lifelong learning. *International Review of Education*, Unesco Institute for Education, The Hague: Hamburg and Martinus Nijhoff Publishers: 161.

Mocker, D. W & Spencer, G.E. (1982). Lifelong learning: Formal, nonformal, informal, and self-directed. Washington, DC: National Institution of Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ed. 220).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

Guideline For Learning Resource Center Management in Samkhok District,

Pathum Thani Province.

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสมสำหรับอำเภอสามโคก” เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ตอบคำถามตามความเป็นจริง คำตอบที่ได้จะเป็นข้อมูลเพื่อการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านและหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

2. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นด้านแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ

ข้อเสนอแนะ

ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือเป็นอย่างสูง

ปราโมทย์ น้อยวัน

(นายปราโมทย์ น้อยวัน)

นักศึกษาระดับมหาบัณฑิตศึกษาแขนงวิชาการศึกษานอกระบบ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูล

กรุณาให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกี่ยวกับตัวท่าน โดยทำเครื่องหมาย 3 ลงใน []

1. เพศ [] หญิง [] ชาย
2. อายุของท่าน
 - [] 20 – 29 ปี
 - [] 30 – 39 ปี
 - [] 40 – 49 ปี
 - [] 50 – 59 ปี
 - [] 60 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษาของท่าน
 - [] มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า
 - [] อนุปริญญา หรือเทียบเท่า
 - [] ปริญญาตรี
 - [] สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย 3 ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพของท่าน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นด้านการบริหารศูนย์การเรียนรู้และข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความอย่างละเอียดแล้วเขียนเครื่องหมาย 3 ลงในช่องระดับความคิดเห็น
ความคิดเห็นของท่านว่าจะอยู่ในระดับใดใน 5 ระดับต่อไปนี้

- 5 หมายถึงมีความคิดเห็นมากที่สุด
- 4 หมายถึงมีความคิดเห็นมาก
- 3 หมายถึงมีความคิดเห็นปานกลาง
- 2 หมายถึงมีความคิดเห็นน้อย
- 1 หมายถึงมีความคิดเห็นน้อยที่สุด

ข้อที่	การจัดศูนย์การเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	บุคลากร บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ ควร ประกอบด้วยผู้บริหารศูนย์และ เจ้าหน้าที่ศูนย์
2.	เจ้าหน้าที่ควรเป็นคนในท้องถิ่น
3.	เจ้าหน้าที่ควรมีวุฒิการศึกษาใน ระดับปริญญาตรี
4.	และควรมีความรู้เกี่ยวกับประวัติ ท้องถิ่นเป็นอย่างดี					
6.	ด้านงบประมาณ ศูนย์การเรียนรู้ ควรได้รับการ สนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ทั้งหมด

ข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อที่	การจัดศูนย์การเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7.	ศูนย์การเรียนรู้ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งจากภาครัฐและชุมชนในสัดส่วนที่เหมาะสม
8.	ชุมชนควรมีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณสำหรับศูนย์การเรียนรู้
9.	งบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ควรนำมาใช้ในด้านเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ของครูศูนย์การเรียนรู้
10.	งบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ควรนำมาใช้ในการจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ในศูนย์การเรียนรู้
11.	ด้านวัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่ ศูนย์การเรียนรู้ควรมีสถานที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
12.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการสำรวจความต้องการและมีการวางแผนการใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ
13.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีสื่อไว้บริการอย่างหลากหลาย
14.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลานกีฬา ศูนย์คอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑ

ข้อที่	การจัดศูนย์การเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
15	ศูนย์การเรียนรู้ ควรมีห้องสุขา สำหรับบุคคลทั่วไปและผู้พิการ อย่างเพียงพอ
16.	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรจัดทำ แผนผังและโครงสร้างการ ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวก สะดวกแก่ผู้มาใช้บริการ
17	ด้านการบริหารจัดการ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ควร มาจากตัวแทนท้องถิ่น
18	คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ควร มีบทบาทในการกำกับติดตามผล การดำเนินงานและให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ศูนย์การเรียนรู้
19	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการวาง แผนการดำเนินงานของศูนย์การ เรียนรู้เป็นอย่างดี
20.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการสำรวจ ความต้องการในการให้บริการทุก ปี
21.	ศูนย์การเรียนรู้ ควรเปิดสอน หลักสูตรที่เหมาะสมกับปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น

ข้อที่	การจัดศูนย์การเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
22.	ศูนย์การเรียนรู้ ควรจัดให้มี วิทยากรภายนอก หรือภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีความชำนาญต่าง ๆ ที่มาประจำหรือสอนเสริมในศูนย์ การเรียนรู้บางครั้งบางคราว
23.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการจัด กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ครบทั้ง 4 ด้าน คือ การศึกษา พื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนา อาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ ชีวิตและการศึกษาเพื่อพัฒนา สังคมและชุมชน
24.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการจัด กิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ในชุมชน
25.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการติดตาม ผลการจัดกิจกรรมทุกปี
26.	ควรให้บุคลากรในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ฯ
27.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำกับ ดูแลการดำเนินงานของศูนย์การ เรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับ สถานการณ์และสภาพของ ท้องถิ่น

ข้อที่	การจัดศูนย์การเรียนรู้	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
28.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข การดำเนินงาน
29.	ศูนย์การเรียนรู้ควรประเมินผลการดำเนินงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายและแผนงานที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้วางไว้เป็นหลัก
30.	ศูนย์การเรียนรู้ ควรมีการปรับปรุงตามการประเมินผล เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ
31.	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรม เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสู่การปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
32.	ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงานและเชิญชวนให้ประชาชนมาใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

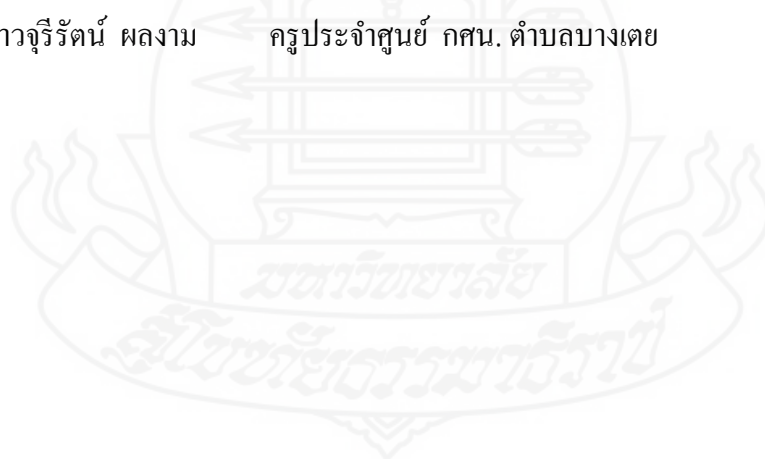
ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มและอื่นๆ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมสนทนากลุ่ม

1. นายไพฑูรย์ รัตนานนท์	ปลัดอำเภอฝ่ายปกครอง อำเภอสามโคก
2. นายสกล แก้วปวงคำ	ปลัดอาวุโส อำเภอสามโคก
3. นายสัมฤทธิ์ ผลมะเทือง	นายกเทศมนตรี ตำบลบางเตย
4. นายนิมิตร หงษ์ภิบาลศิริ	ปลัดเทศบาล ตำบลบางเตย
5. นางช่อลัดดา พิทักษ์ทรัพย์	รองปลัด ตำบลบางเตย
6. นายบุญส่ง ชนนิม	ประธานสภาเทศบาล ตำบลบางเตย
7. นางสาวสมทรง รอดแจ่ม	ผอ.โรงเรียนวัดบางเตยนอก
8. นางสมคิด เจิมแป้น	รอง ผอ.โรงเรียนวัดบางเตยนอก
9. พ.ต.สายหยุด ใจป่า	ประธานชุมชน “ลุ่มเจ้าพระยา” หมู่ 9
10. นายศักดิ์ดา ชนนิม	กำนันตำบลบางเตย
11. นายสุรพงษ์ พัดทอง	สารวัตรกำนัน ตำบลบางเตย
12. นางสุทธิรักษ์ พุ่มไสว	ผอ. กศน. อำเภอสามโคก
13. ดร.รัชเชษฐ์ นิยมสุข	ประธานกรรมการ กศน. ตำบลบางเตย
14. ร.ต.ต. ธรรมบุญ พานิชเจริญ	รองประธาน กศน. ตำบลบางเตย
15. นางสาวจวีร์รัตน์ ผลงาม	ครูประจำศูนย์ กศน. ตำบลบางเตย

ที่ ศธ 0522.16 (บ)/

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

22 กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายปราโมทย์ น้อยวัน นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

แขนงวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิชาเอก การศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ชั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชา

จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินदानุรักษ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินदानุรักษ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

ที่ ศธ 0522.16 (บ)/

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

22 กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี สังข์ศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายปราโมทย์ น้อยวัน นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน วิชาเอก การศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติ
ให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางกาจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ตามโครงการ
วิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความ
เห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม
เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านใน
ฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความ
คิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วย
ตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึง
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

ที่ ศธ 0522.16 (บ)/

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

22 กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายปราโมทย์ น้อยวัน นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน วิชาเอก การศึกษานอกระบบ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับ
อนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางกาจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ตาม
โครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลและได้รับความ
เห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไว้ขั้นหนึ่งแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม
เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย ทางสาขาวิชา จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านใน
ฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความ
คิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่น ๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วย
ตนเอง

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึง
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทร. 0-2504-8505

โทรสาร. 0-2503-3566-7

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายปราโมทย์ น้อยวัน
วัน เดือน ปีเกิด	10 พฤศจิกายน 2481
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	น.ธ.เอก (นักธรรมเอก) พ.ศ. 2505 ครู พ.-พ.ศ. (ครูพิเศษการศึกษา) พ.ศ. 2509 พ.ม. (ครูพิเศษมัธยม) พ.ศ. 2513 High School Penang, Malaysia.
สถานที่ทำงาน	Siam Inter Continental Hotel, Bangkok, Thailand.

